

Cennetten Bir Köşe

Aile

ÜMİT ERGÜL

CENNETTEN BİR KÖŞE, AİLE
ÜMİT ERGÜL

Cennetten Bir Köşe

Aile

ÜMİT ERGÜL

CENNETTEN BİR KÖŞE, AİLE

Copyright © Gül Yurdu Yayınları, 2008

Bu eserin tüm yayın hakları Işık Ltd. Şti.'ne aittir.

Eserde yer alan metin ve resimlerin Işık Ltd. Şti.'nin önceden yazılı izni olmaksızın, elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.

Editör

Seyit N. ERKAL

Görsel Yönetmen

Engin ÇİFTÇİ

Kapak

İhsan DEMİRHAN

Sayfa Düzeni

Necmi TOPAL

ISBN

978-975-9105-31-0

Yayın Numarası

34

Basım Yeri ve Yılı

Çağlayan Matbaası Sarnıç Yolu Üzeri No: 7

Gaziemir/İZMİR

Tel: (0232) 252 20 96

Haziran 2008

Genel Dağıtım

Gökkuşuğu Pazarlama ve Dağıtım

Merkez Mah. Soğuksu Cad. No: 31 Tek-Er İş Merkezi

Mahmutbey/İSTANBUL

Tel: (0212) 410 50 60 Faks: (0212) 445 84 64

Gül Yurdu Yayınları

Emniyet Mahallesi Huzur Sokak No: 5

34676 Üsküdar/İSTANBUL

Tel: (0216) 318 42 88 Faks: (0216) 318 52 20

www.gulyurduyayinlari.com

İÇİNDEKİLER

Giriş.....	9
Evlilik ve aile	9

I. BÖLÜM

Evliliğin gayesi.....	17
Zinaya düşmeme	18
Neslin devamı.....	19
Mutlu olmak ve hayatı paylaşma ihtiyacı.....	20
Ebedi bir hayat arkadaşına duyulan ihtiyaç	22
Hayatın gerçek gayesi unutulmamalıdır.	23
Eş seçmek	25
Denklik	28
Dindarlıkta denklik.....	29
Kültür ve ahlâk.....	31
Eşler arası farklılık.....	33
Fizik, yaş ve sağlık	35

II. BÖLÜM

Evlenecek adayların birbirini görmesi	41
Nişan, nikâh, düğün ve zifaf	43

III. BÖLÜM

Fıtratların bilinmesi	53
Erkek ve kadın birbirinin tamamlayıcısıdır.....	53
Kadının içtimaî hayattaki konumu	56

Cennetten Bir Köşe, Aile

Kadın ve erkeğin psikolojisi	57
Kadınlar şefkat ve fedakârlık kahramanıdır.....	59
Kadının fitratı	60
Kadının tuzağı büyüktür	61
Kadınlar nazik ve hassastır	63
Minnet duygusu	64

IV. BÖLÜM

Ailede huzur ve emniyet	67
Hz. Peygamber'in aile hayatı örnek alınmalıdır.....	69
Sevgi, şefkat ve saygı	73
Sabır, tahammül ve medeni ilişki.....	75
Suizan.....	78
Hayatı paylaşmak.....	79
Aile sırrı ve mahremiyetin korunması.....	80
Kıskançlık.....	81
Aile reisi ve otorite	83
Baba, ailenin ihtiyaçlarını karşılamalıdır.	84
Değer verme, sevgi ve dayanışma.....	85
Arabozucular	86
Kültürel yozlaşma, kendi değerlerimiz ve maneviyat	87
Hatasını görmek, kendi muhasebesini yapmak	88
Aile içi problemlerin çözümü adına	89
Eşler bakımlı olmalı	91
Kız çocuk	93

V. BÖLÜM

Evliliklerin azalması ve nüfus problemi	97
Çalışan kadın ve aile	99
Akraba, dost ve komşu ilişkileri.....	103
Kayınvalide ve kayınpeder.....	106

VI. BÖLÜM

Çocuk ve aile	115
Aileden başlayarak sürekli bir eğitim.....	115
Çocuk eğitiminde aile faktörü.....	120
Çocuk eğitiminde anne	132

İçindekiler

VII. BÖLÜM

Boşanma.....	141
Boşanmanın sebepleri	141
Boşanmanın fert ve toplum açısından sonuçları	144
Evliliği kurtarmak için neler yapmalı?	146
Boşanmayı makul kılan hususlar	154
İstifade edilen kaynaklar.....	157

GİRİŞ

EVLİLİK VE AİLE

Aile, Hz. Âdem (a.s.) ile beraber var olmuş, çok eski; fakat hiçbir zaman eskimemiş bir kurumdur. Tarih boyunca yer yer sert darbelere maruz kalmış, hatta tasfiyeye tâbi tutulmaya çalışıldığı dönemler olmuştur, fakat yuva, her defasında kendisini yıkmak isteyen ellerden kurtulmuş ve başındaki gailelerden sıyrılarak varlığını devam ettirmiştir.

Hikmet elinin, fıtratın sinesine yerleştirdiği yuvayı, hiç kimse yerinden söküp atamamış ve onu insan hayatından uzaklaştıramamıştır. Zira kâinatı şiirimsi bir nizam içinde vazeden Yüce Yaratıcı yuvayı, bu umumî nizamın ehemmiyetli bir parçası olarak tabiat kitabının bağrına yerleştirmiştir.

“İnsanı yuvadan ayırmak, insanlıktan uzaklaştırmak kadar ters ve tabiatı tecrit etmek gibi de gayr-ı mantıkîdir. İnsanın insanlığı yuva ile tamamlanır, yuva ile kemale erer ve yuva ile devamlılık kazanır. Buna binaen, yuvanın ağırlığı ile oynama ve onu örseleme, insanlık hakikatine dokunma ve onu hafife alma demektir.”¹

1 F. Gülen, Sızıntı Dergisi, “Gençliğin Problemlerine Doğru: Yuvanın Teşekkülü”, c. 3, s. 29

Tabiatta yuva kurmayan ve yavrularının yetişmesi için ortam hazırlamayan canlı yok gibidir. Her canlı bu hususta insan aklına durgunluk verecek şekilde titizlik ve gayret gösterir. Kuşlar, karıncalar, hatta yırtıcı hayvanlar yuva kurarak nesillerini devam ettirir.

Yuva insan için daha da hayati bir öneme sahiptir. Zira insan birlikte yaşamaya ve dayanışmaya en muhtaç varlıktır. Yuva insanın ruh ve beden sağlığına katkı sağlar, duygu ve düşüncelerin dağınıklıktan kurtulmasına ve hayatın düzene girmesine yardım eder. Yuvada eşler hayatın bütün zorluklarına birlikte göğüs gererler. Huzuru, sükûnu ve saadeti bu kutsi pınardan yudumlarlar. Aile bu hususiyetleriyle hemen hemen her toplumda saygın ve dokunulmaz bir kurumdur.

Evlenmek ve aile teşkil etmek, insan neslinin devamı için vazgeçilmez bir esastır. Çocuklar ancak anne-babanın sevgi ve himayesi altında sıcak bir atmosferde büyütülebilirler. Ebeveyn rahmet hisleriyle çocuklarının meşakkatlerine katlanır, bu yönüyle anne babanın yerini kimse dolduramaz. Annenin aile üzerindeki etkisi ve ehemmiyeti her toplumda tartışmasız bir yere sahiptir ama baba da anne kadar ailede önemli bir rükündür. Zira babasız büyüyen çocukların psikolojik durumu, sosyal hayatta yaşadıkları problemler ve toplum açısından oluşturdukları sıkıntılar babanın çocuk üzerindeki etkisinin ne kadar önemli olduğunu ortaya koyar. Babanın çocuk üzerindeki himaye ve disiplini çocuğun eğitiminde anne terbiyesinden sonra en önemli unsurdur. “Anne baba olunmadan anne babanın kıymeti anlaşılır.” sözü de bu hakikati teyit eder mahiyettedir.

İzdivaç yapmakla insan sığınacağı bir yuva, güç ve moral veren bir eş kazanır. Cinsel ihtiyaçlarını meşru ve sağlıklı

bir şekilde karşılar. Evlenmenin teşvik edilmediği ve boşanma oranı yüksek olan milletlerde ise sapkınlıkların, zührevî hastalıkların, toplumsal huzursuzlukların önünü almak mümkün değildir. Bu sapkınlıklardan ötürü dünyada AIDS nedeniyle ölümü bekleyen milyonlarca insan bulunmaktadır. Ailenin dağılmasından dolayı da milyonlarca sokak çocuğu ve dul kadın içtimaî bir problem hâline gelmiştir. Toplumu bu olumsuzluklara karşı korumanın yegâne yolu, evliliği teşvik etmek ve sağlıklı aileler teşekkül ettirmektir. Zira evlilik cemiyette nizamın tesisine hizmet eder, toplumu kötülöklere karşı korur, fuhuş ve ahlâksızlıklara karşı da o kapıyı büyük oranda kapatır. Bu ve benzeri sebeplerden dolayı İslâm, zina fiilini işleyenlere karşı ağır cezalar koymuştur. Zinaya düşme ve harama girme tehlikesi ile karşı karşıya bulunan bir kimsenin evlenmesini zaruri görmüştür. Zira izdivaç iffetli yaşamaya vesiledir.

Aile hayatı, sadece dünyayla sınırlı değildir. Aile hayatı, çocuklarla, torunlarla devam eden ve ahirette de beraberliğin söz konusu olduğu bir hayattır. Bundan dolayı İslâm, evlenen adayların birbirine denk olmasını ister. Evliliği sağlam esaslar üzerine bina eder ve sonradan çıkması muhtemel problemlere karşı baştan set çeker ve yuvayı korur.

Sağlam kaideler üzerine kurulan her yuva, maddî manevî değerlerin paylaşıldığı ve faziletli fertlerin yetiştiği bir mektep gibidir. Böyle bir yuva, yetiştirip topluma kazandırdığı çocuklarıyla, mensup olduğu milletin devam ve bekasını sağlar. İyi bir yuva, dünyada cennetten bir köşedir. Aileyi bir cennet bahçesine çeviren, orada uyumu ve mutluluğu temin eden önemli unsurlar ise kadın ile erkek arasındaki hürmet, muhabbet ve şefkattir.

Bu cennetten köşe, yanlış uygulamalarla kabre çevrilmeli ve ötelerin mutluluğuna giden bu yol yıkılmamalıdır. F. Gülen Hocaefendi bu hususta şöyle der: “Eğer insanlar ilk yuvadaki esas ve şartlara riâyet edebilselerdi, nesiller bozulmayacak ve insanlık da bugün olduğu gibi sefilleşmeyecekti. İnsanlık, yuvanın bozulmasıyla bozuldu. Ve eğer yeniden, topyekûn beşerin huzur ve emniyete ermesi düşünülüyorsa mutlaka sıhhatli yuvaların kurulmasına gidilmelidir. Zira sıhhatli bir yuva, huzur ve emniyeti temin eden en kutsi bir müessese ve ictimâinin de mühim bir kaidesidir. Aksine, iyi kurulmayan bir yuva, huzur ve emniyet vaat etmediği gibi, yetişen nesiller için de bir han ve otelden ibarettir. Bütün hayatlarını böyle bir otelin soğuk duvarları arasında geçiren çiftler talihsiz, yetişen yavrular da sahipsizdir.”²

Aile kurumu, şiddetli sarsıntılar geçiren milletler büyük bir tabîi afete mâruz kalmış gibi yok olurken onu tehlikelere karşı koruyan ve aziz tutan milletler başarılı ve istikrarlı devletler meydana getirmişlerdir.

Evliliğin ferde ait fayda ve menfaati bir ise, millete ait faydası pek çoktur. Aile, milletçe var olmanın en sağlam unsurudur. Meşru çizgide kurulan her yuva, maddî manevî kemâlat ve fazilet vesilesi olur. Onun bozulması veya meşruiyet çizgisinden sapması ise, milletlerin hatta insanlığın yıkılışına sebep olabilir.

İslâm, evlenmenin önemini açıkça ortaya koymuştur. Cenâb-ı Hak Kur’an-ı Kerim’de, “O’nun (varlığının ve kudretinin) delillerinden biri de; kendilerine ısınmanız için, size içinizden eşler yaratması, birbirinize karşı sevgi ve şefkat var etmesidir. Elbette bunda, düşünen kimseler için ibretler vardır.”³

2 F. Gülen, “Gençliğin Problemlerine Doğru: Yuvanın Teşekkülü”, Sızıntı, Haziran 1981, c. 3, s. 29

3 Kur’an-ı Kerim, Rûm Suresi, 21

Peygamber Efendimiz de (sallallahu aleyhi ve sellem): “Evlenin, çoğalın, zira ben, kıyamet gününde sizin çokluğunuzla iftihar ederim.”⁴; başka bir hadis-i şerifte ise: “Velûd olan yani çok doğum yapabilecek kadınlarla izdivaç yapın.”⁵ buyururlar. Zira milletlerin varlığını devam ettirmesi aile kurumuna ve nüfus artışına karşı takınılacak tavırla yakından alâkalıdır.

Aile toplumun ana unsurudur. Bu itibarla, aile kurumunu iyi işleten milletler geleceğe ümitle bakabilir. İnsan neslinin devamı, fertlere psikolojik ve sosyal güven sağlama ve kültürel değerleri gelecek kuşaklara aktarma işini de büyük ölçüde aile üstlenir.

---

4 Abdürrezzak, Müsannef, 6/173; Aclûnî, Keşfü'l-Hafâ, 1/318,319

5 Ebu Davud, Nikah, 3; Nesei, Nikah, 11.

I. BÖLÜM

EVLİLİĞİN GAYESİ

İnsanın her işinde ve davranışında bir gaye olmalıdır. Hareket ve davranışlarda gaye gözetilmiyorsa başarı şansı büyük ölçüde kaybedilmiş sayılır.

Evlilik gibi ciddi bir meseleye din ve toplum önemli gayeler yüklemiştir. Zira hedefi olmayan izdivaçlar, niyetsiz ameller gibi bereketsizdir. Bir gaye gözetilmeden dini ve içtimai ölçüler dikkate alınmadan sırf fiziki kriterlere bakılarak gerçekleştirilen evlilikler uhrevî derinliğinin olmaması sebebiyle çok defa imtizaçsızlık kimi zaman da ve geçimsizlikle sonuçlanır.

Din, bir taraftan evlenmeyi teşvik ederken diğer taraftan da meseleyi gaye ile sınırlandırır. İzdivaç ciddi bir hadisedir, gerekli araştırmayı yapmadan, bir gaye gözetmeden aceleyle karar verilebilecek basit bir iş değildir. Aceleye getirilmiş ve gayesiz evlilikler eşler ve çocuklar için bir huzursuzluk kaynağıdır. Yuvanın huzursuz, anne-babanın imtizaçsız olduğu ailelerde neşet eden çocukların durumu ise yürekler acısıdır. Aile içi kavganın ortasında kalan çocuklar maddi-manevi büyük kayıplara uğrarlar. Bu tür ailelerde yetişen çocuklar gereken terbiyeyi alamayacakları gibi anneye-babaya hatta cemiyete

düşman, hissiz yetişirler. Çocukların duygulu ve saygılı, aynı zamanda içinde buldukları toplum için iyi birer fert olmaya hazırlanmaları, ancak fevkalâde imtizaç etmiş bir ailenin yumuşak ve sevgi dolu atmosferinde mümkün olur. Bu da, gayesi belli bir izdivaca bağlıdır.

Günümüzde çoğu Batılı ülkede izdivaç ciddi bir mesele olarak ele alınmamakta ve gaye çerçevesi daraltılarak anlamsız hâle getirilmektedir. Evlilik bazı ihtiyaçları karşılamaya yönelik, âdiyattan bir vaka gibi algılanmaktadır. İzdivacın aslı gayesinden uzaklaştırılması; eşler, çocuklar, aileler ve toplum açısından ciddi problemlere sebebiyet vermektedir.

Aile kurumunun ciddi yara aldığı Batı dünyası için F. Gülen Hocaefendi şöyle der: “Bugünkü Avrupa, dünkü Roma’nın dolaştığı uçurumların kenarında dolaşmakta ve adım adım ölüme yaklaşmaktadır; yaklaşmaktadır zira ailenin bozulduğu, fertlerin dejenere olduğu hiçbir millet ayakta kalamamıştır.”⁶

Evlenmek, evliliğin gereklerini yerine getirmek, yuvanın saadetine hizmet etmek, haramlardan uzak durarak iffetli bir hayat yaşamak, imanî ve ahlâkî değerlerle donatarak çocuk yetiştirmek mümin için önemli bir vecibe ve gayedir.

Evliliğin gayelerini şöyle sıralamak mümkündür:

Zinaya Düşmeme

Harama düşmemek için evlenmek esastır ve haramla yüz yüze gelen birinin başvuracağı öncelikli çare evlenme olmalıdır.

“Zinaya düşme ve haram irtikap etme tehlikesi karşısında bulunan bir kimse, mihir ödeme gücüne ve ailesini geçindire-

6 F. Gülen, “Delillerin Münakaşası,” Çekirdekten Çınara, s. 42

cek kadar nafaka temin etme imkânına sahipse; (hatta bazılarına göre oruç da tutamıyorsa) onun evlenmesi farzdır.”⁷

Bu hususta Resûlü Ekrem (s.a.v)’in gençlere yaptığı şu tavsiye oldukça önemlidir:

“Ey gençler topluluğu! İçinizden evlenme imkânına sahip bulunanlar evlensin. Evlenemeyenler ise oruç tutsun. Çünkü bu, harama karşı siperdir.”⁸

Gayr-i tabiî yollarla izdivaçtan kaçmak, tabiatla savaşmak anlamına gelecektir ve böyle bir savaşa kalkışanın yenik düşmesi de kaçınılmazdır.

Neslin Devamı

İzdivaçta öncelikli gaye, Allah’ı hoşnut ve Resûlullah’ı memnun edecek bir neslin yetiştirilmesidir. Allah Resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem): “Evlenin, çoğalın, zira ben, kıyamet gününde sizin çokluğunuzla iftihar ederim.”⁹ buyurur.

İzdivaçla Resûlü Ekrem (sallallâhu aleyhi ve sellem)’in iftihar edeceği bir nesil hedeflenmelidir. Terörizme ya da sefahate bulaşmış, başı secdesiz, vicdanı paslı, gözü kanlı bir nesil ile Resûlü Ekrem (sallallâhu aleyhi ve sellem)’in iftihar etmeyeceği açıktır. O’nun, çoğalmasını istediği nesil, Allah indinde de makbul olan, O’nun rızasını kazanmayı hedefleyen, din-i mübini yaşayan ve yaşatan bir nesil olmalıdır. Kur’ân-ı Kerimde: “Servet ve oğullarınız, dünya hayatının süsüdür; ebediyet vadeden iyi işler ise, Rabbinin nezdinde sevapça daha hayırlı, ümit bağlamaya da daha layıktır.”¹⁰ buyrulur. İşlerin âhirete

7 F. Gülen, “Farz Olan Evlilik”, Çekirdekten Çınara, s. 38

8 Buhari, Nikah, 2; Müslim, Nikah, 1,3; Siyam, 43; İbni Mâce, Nikah, 1.

9 Abdürrezzak, Müsannef, 6/173; Aclûnî, Keşfü’l-Hafâ, 1/318,319

10 Kehf, 18/46

mütevccih olması, insanın Rabbin hoşnut olacağı bir yola girmiş olduğunun bir göstergesidir.

“Evlenmede asıl hedef, Allah’ı ve Resûlü’nü hoşnut edecek bir neslin yetiştirilmesidir. Onun için mütedeyyin, milletine âşık, ailesine sınıksız bağlı, çocuklarının terbiyesi üzerinde hassasiyetle duran kimseler, değişik çarpık düşüncelere rağmen, yoluna ve usulüne uygun şekilde çocuk sahibi olma konusunda katiyen tereddüt etmemelidirler. Zira böyle bir neslin çoğalması ümmet-i Muhammed’in yüzünü güldürecektir.”¹¹

Mutlu Olmak ve Hayatı Paylaşma İhtiyacı

İnsan sosyal bir varlıktır. Hayatta varlığını idame ettirebilmek, maddi-manevi ihtiyaçlarını karşılayabilmek için toplu yaşamak zorundadır. Sosyal hayatta, mutlu ve başarılı olmak için öncelikle bir eşe ve aileye ihtiyacı vardır.

İnsan aile kurmakla hususi dünyasını oluşturur. O, bu hususi dünyasında kendi cennetini inşa etmeye çalışır. Orada mutluluğu, huzur ve güveni temin ve tesis etmek için uğraş verir. Dayanışma, yardımlaşma, paylaşma ve fedakârlığın en özverili tablolarını burada gerçekleştirir.

Ailedeki ahenk, dayanışma ve sevgi aile fertlerini hayatta başarılı kılar. Başarısızlıklarda ve sosyal hayattaki uyumsuzluklarda ise orada yaşanan problemlerin önemli bir etkisi vardır. Bu problemlerin çeşitliliği ve sürekliliği insanın enerjisini tüketerek verimliliğini azaltır, beden sağlığını bozar, mutluluğunu engeller.

“Tıp ve psikiyatrideki gelişmelerden de biliyoruz ki, birçok hastalığın temelinde psikolojik ve ruhî, daha doğrusu insanın nefsi ve egosuyla ilgili sebepler bulunmaktadır.

11 F. Gülen, “Delillerin Münakaşası”, Çekirdekten Çınara, s. 41

Sağlık, yalnızca biyolojik açıdan normal olma hâli değil, aynı zamanda akli muhakeme ile dünyayı idrak etme, iç âleminde kendisiyle barışık olma, duygulardan iyi yönde yararlanabilme, davranışlar itibariyle müspeti yakalama, sosyal manada çevre ile uyumlu olma ve her yerde yapıcı davranma durumudur.”¹²

Ailede mutluluğun temini ve tesisi için eşler arasında hürmet, muhabbet ve şefkat gereklidir. Eşlerin ruh dünyası, mizaç ve karakterlerinin uygunluğu, dini ve ahlâkî açıdan olgunluk ve mükemmellik, ailede mutluluğa etki eder.

Ailenin gelişigüzel kurulması daha önce de temas edildiği gibi ondan beklenen neticelerin hâsıl olmamasına neden olur, hatta orayı bir huzursuzluk kaynağı hâline getirir. Aile sağlam esaslar üzerine kurulmalı, sonra da bu esaslardan taviz verilmemelidir. Kur’ân-ı Kerim, mesut bir toplumu, kadınıyla erkeğiyle ele alırken konuyu şöyle resmeder:

“Müslüman erkekler, Müslüman kadınlar; mümin erkekler, mümin kadınlar; taate devam eden erkekler, taate devam eden kadınlar; doğru (sözlü) erkekler, doğru (sözlü) kadınlar; sabreden erkekler, sabreden kadınlar; mütevazı erkekler, mütevazı kadınlar; sadaka veren erkekler, sadaka veren kadınlar; oruç tutan erkekler, oruç tutan kadınlar; ırzlarını koruyan erkekler, (ırzlarını) koruyan kadınlar; Allah’ı çok zikreden erkekler, zikreden kadınlar var ya; işte Allah, bunlar için hem bir mağfired hem de büyük bir mükâfât hazırlamıştır.”¹³

Ailede sevgi bağlarını güçlendirmek gerekir. Eşler birbirlerine değer vermeli, nazik ve kibar davranmalıdır. Ailedeki ahenk; hayatta başarıya ve mutluluğa tesir eden ve zemin hazırlayan önemli bir unsurdur.

12 Kadir Can, “Yeni Yüzyılın Tedavi Metodu: Biyolojik Besleme”, Sızıntı Dergisi, c. 22, s. 254

13 Ahzâb, 33/35

Ebedi Bir Hayat Arkadaşıma Duyulan İhtiyaç

İnsan sevdiği her şeyde bir ebediyet tevehhüm eder ve onu öyle sever. Sevdiği bir şeyin ne zaman kaybolacağını veya yok olacağını düşünse derin bir hüzne gark olur. Eşini de ebedi bir hayat arkadaşı mülâhazası ile sever ve onu kaybetmek istemez.

İnsan ebed yolcusudur. O, bu yolculukta Allah'ın (c.c.) hoşnutluğunu arar. Bunun için de öncelikle ahiret işlerinde yardımcı olacak ebedi bir hayat arkadaşına ihtiyaç duyar.

“Resûlullah (aleyhissalatu vesselam)’ın azadlısı Sevban (radiyallahu anh) anlatıyor: “Gümüş ve altın (biriktirme) ile ilgili ayet (Tevbe, 34) nazil olduğu zaman halk: ‘Öyleyse hangi malı biriktirmeliyiz?’ diye birbirlerine sordu. Hz. Ömer ‘Bunu, ben sorup size haber vereyim!’ dedi ve hemen devesine atlayıp gitti. Ben de peşinden gittim. Hz. Ömer: ‘Ey Allah’ın Resûlü hangi maldan edinelim?’ diye sordu. Aleyhissalatu vesselam da: ‘Her biriniz, şükreden bir kalp, zikreden bir dil, ahiret işinize yardımcı olacak mümine bir kadın edinsin.’ buyurdular.”¹⁴

Hadis-i şerifte geçen “ahiret işinize yardımcı olacak mümine bir kadın” beyanından anlaşıldığı gibi mümine bir kadın erkeğin dünya ve ahiret hesabına elde edeceği önemli bir kazanımdır.

İnançlı bir erkek, bir kadın ile Allah'ın rızasını kazanmak, ebedi bir hayat arkadaşı olmak, günahlardan kendini muhafaza etmek ve mutlu olmak için evlenir.

Evliliklerde eşlerin ahiret inancı ve ebedi “hayat arkadaşı” mülâhazası evlilikte huzur ve istikrarı, Rabbin hoşnutluğunu

14 Prof. Dr. İbrahim Canan, Kütüb-ü Sitte, c. 17, s. 189

elde etmenin önemli bir unsurudur. Bu düşünce aile içi münasebetlere de ayrı bir derinlik ve boyut kazandırır. Bediüzzaman Hazretleri şöyle der: “Çünkü onun refikası, yalnız dünya hayatındaki muvakkat bir yardımcı refika değil, belki hayatı ebediyesinde ebedî ve sevimli bir refika-i hayat olduğundan, ihtiyarlandıkça daha ziyade hürmet ve merhamet ile birbirine muhabbet etmek lâzım geliyor.”¹⁵

Bu inanç ve düşünceden uzaklaşan birisi eşini sadece geçici dünyevi gençliğinde sever. Eşinin gençliği ve güzelliği kaybolduğunda ise ona karşı, sadakati ve sevgisi azalır. Ebedi arkadaşlık mülâhazası evliliği gerçek değerine ulaştırır. Diğer türlü sâğlam bir dayanağa yaslanmadığından evliliğin kıymetini düşürür. Ondan beklenen maslahatların gerçekleşmemesine neden olur.

Hayatın Gerçek Gayesi Unutulmamalıdır.

Aile, evlat, mal-mülk, bütün dünya meşgaleleri insan için bir imtihan unsurudur. Bu meşgaleler insana yaratılış gayesini unutturmamalıdır. Zira Kur’ân-ı Kerim’de: “Servet ve oğullar, dünya hayatının süsüdür; ölümsüz olan iyi işler ise Rabbinin nezdinde hem sevapça daha hayırlı, hem de ümit bağlamaya daha lâyıktır.”¹⁶ buyrulurken geçici işlerle ölümsüz işler arasındaki fark açıkça ifade edilir. Demek ki dünya malı ve evlât bizzat iftihar edilecek bir şey değildir. Ancak bunlar, ahirete, Allah’a müteveccih olunca kıymetler üstü kıymetlere ulaşır ve bâkiyât, sâlihât sırasına girerler. Sâlihâta dönüşünce de burada bir tohum iken ahirette semalara ser çekmiş ağaçlar gibi salkım salkım meyveleriyle arz-ı endam ederler.

15 Said Nursi, Lem’alar, 24. Lem’a

16 Kehf, 18/46

F. Gülen Hocaefendi insanın yaratılış gayesi ile izdivaç arasındaki dengeyi şöyle izah eder: “Diğer taraftan nesillerin devamı ve müstakîm bir düşünceye hizmet etmek için hem kadın hem erkek adına bir hayat arkadaşına ihtiyaç olduğu bedîhîdir. İnsanın akşama kadar koşturup yorulduktan sonra oturup dertleşecek, kendi aralarında bir şeyler paylaşacak ve neticede birbirine destek olacak birilerine ihtiyacı vardır. Ancak ifade ettiğimiz gibi bunlar katiyen hayatın gayesi yapılmamalıdır. Hayatın gerçek gayesi, Cenâb-ı Hakk’tır ve bunu ‘Cin ve insi, bana kulluk etsinler diye yarattım.’ (Zâriyat, 51/56) âyetinde ifade etmiştir. Bu ayetin farklı şekilde yorumlandığına şahit olmadım. Hz. Sahibkırân’ın yaklaşımıyla ‘Hilkatin gayesi, fitratın neticesi, iman-ı billahtır.’ Evet, bu işin finalitesi Allah’ı bilmek ve O’na iman etmektir. Marifetle donanıp muhabbetle coşmak ve vecd ü cezble Allah’a ulaşmaktır. Boyunduruğun yere konduğu, ırzın çiğnenip namusun payimal olduğu, küfrün, ilhadın kol gezdiği bir dönemde “hele biraz keyfimize bakalım” demek, bilmem ki neyin ifadesidir? Kur’ân bu mevzuda: ‘Allah’ın size verdiği her şeyi Allah yolunda harcayın. (Onları bu yolda harcamamak suretiyle) kendinizi kendi ellerinizle tehlikeye atmayın.’ (Bakara 2/195) buyurmaktadır. Evet, mealini verdiğimiz âyeti Allah Resûlü bu mânâda yorumluyor, Hz. Ebu Bekir meseleye böyle yaklaşıyor ve Ebu Eyyub el-Ensârî, İstanbul surları önüne kadar o yaşlı hâliyle gelip cihat vazifesini yerine getirirken bir münasebetle âyeti böyle tefsir ediyorsa bizim oturup kendi durumumuzu tekrar gözden geçirmemiz gerektiği kanaatindeyim.”¹⁷

---

17 F. Gülen, Prizma 2

EŞ SEÇMEK

Yuvada başarı, umumi hayatta başarının ilk merhalesidir ve bu merhale de sağlıklı bir izdivaca bağlıdır.

Herhangi bir iş plan safhasında iken ciddiyetle ele alınmaz ve sağlam bir mantığa bağlanmazsa daha sonraki dönemlerde altından kalkılması mümkün olmayan problemlere sebebiyet verebilir. Bu hususta gerekli araştırmayı yapmak ve her şeyi inceden inceye düşünmek ihmal edilmemesi gereken bir husustur.

İzdivaçta gerekli araştırmanın yapılmasının önemi adına F. Gülen Hocaefendi şu tespitlerde bulunur: “Evlenirken gerekli tetkikâtı yapmamış veya yapma fırsatını bulamamış kimselere, iş gelip boşanma kertesine dayanınca, en âkilâne kriterlerin dahi hiçbir yararı olmayacaktır. Evet, önemli olan yuvadaki yangından az zararla kurtulmak değil; önemli olan yangın yapacak unsurların yuvaya sokulmamasıdır.

Tanımadığımız kimseye kız vermemeli, tanımadığımız kızlara da talip olmamalıyız.

Böyle meçhuller üzerine yapılan bir akit, ya boşanma gibi Allah'ın (c.c.) sevmediği bir sonuçla noktalanır veya taraflar için hayat boyu acı işkencelere vesile olur.

Daha ilk teşebbüste, Hakk'a sığınılarak, mantık ve muhâkeme üzerine kurulan öyle mübârek yuvalar vardır ki, bütün bir hayat boyu tıpkı bir mektep gibi çalışır ve yetiştirdiği çıraklarıyla, mensup olduğu milletin devam ve bekâsını teminat altına alır.

Düşünülmeden, taşınılmadan izdivaç adına ortaya konan her türlü bir araya gelme, arkada, ağlayıp sokaklarda sürünen eşler, "öksüzler yuvası"na bırakılan yetimler ve aileleri yüreklerinden yaralayan cânilikler bırakıp öyle gitmiştir."¹⁸

Sonuçları fertleri ve aileleri derinden etkileyen bir mevzu da, evliliğe teşebbüs edecek kimsenin düşüneneği ilk husus, kendi duygu ve düşüncesine uygun bir eş araştırmak olmalıdır. Gençler bu hayatî işi sırf hisleriyle değerlendirmemeli sokakta, çarşıda, pazarda tanıştığı birisiyle hemen yuva kurma yoluna gitmemelidir. Zira "Kimdir? Evlenme ve yuva kurma mantığı nedir?" gibi mülâhazalar göz ardı edilerek gerçekleştirilen bir izdivacın felâket getireceği açıktır. Evliliğe teşebbüs eden fertler kendileri dışında konuya daha farklı bir gözle bakabilen, daha başka hesap ve kıstaslarla mevzuu değerlendirebilecek kimselerin görüşlerine mutlaka müracaat etmelidirler.

Hissî mülâhazalar ile gerçekleştirilen bir evlilik, bazen cennet köşesi telâkki edilen yuvayı bir cehennem çukuruna çevirebilir. İyice etüt edilmeden yapılan izdivaçlarda huzursuzluk çokça görülen bir hâdisedir. Bu tür izdivaçlarda genelde hane halkı derin bir bunalıma itilir ve ailede sürekli bir kaos ve bunalım yaşanır.

Duygu ve düşünce birlikteliği olmayan eşlerde, çekişme ve sürtüşmelerin ardı arkası kesilmez. Hele eşler arasında inanma ve inanmama açısından zıt düşünceler söz konusu ise

18 F. Gülen, İzdivaç, Sızıntı, c.10, s.117

dinî, fikrî sürtüşmeler kaçınılmaz olur ve telâfisi imkânsız uyumsuzluklar baş gösterir. Erkek dinini yaşamak ister, kadın rahatsız olur. Bunun aksi de her zaman söz konusudur. Dolayısıyla da böyle bir ailede kadın ve erkek hiçbir zaman vahdet teşkil edemez. Eşlerin hayata bakışı, yaşantısı, hayattan beklentileri, doğru ve yanlış telakkileri, çocukların nasıl terbiye edileceği gibi hususlarda sürekli fikir ayrılıkları yaşanır.

Fikir birlikteliği ve uyum sağlayamamış ailelerde ikilem arasında kalan çocuklar bazen bir tarafa bağlanır, bazen de bu iki cephe arasında hissizleşir; cemiyete ve aileye düşman hâle gelirler.

Evliliklerde tercih sebepleri çok iyi belirlenmelidir. Erkeklerin tercihleri açısından Resûlü Ekrem (sallallahu aleyhi ve sellem), şöyle buyurur: “Kadın dört şeyden dolayı alınır: Malı, soyu sopu, güzelliği ve dindarlığı; sen dindar olanını seç ki huzur bulasın.”¹⁹

Dindarlık ile huzur arasında Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) doğrudan bir bağ kurmuştur. Dindarlık en önemli tercih sebebi olmalıdır. “Şayet biri cemal sahibi, diğeri de orta güzellikte ama dinî duygusu mükemmel iki aday söz konusu olursa, ahlâkî ve dinî faikiyet tercih sebebi olmalıdır.” diyen F. Gülen Hocaefendi ayrıca şu değerlendirmede bulunur:

“Bu itibarla, müstakbel eşin dinî düşüncesine, ameline, özellikle de akîdesine mutlaka dikkat edilmelidir. Akîde hususunda bir yanlışlığı, bir inhirafı olan erkeğe kızını veren bir kimse, meydana gelecek bütün olumsuzluklardan mesul sayılır. Aynı durum erkek için de söz konusudur. Hatta erkeğin ciddi bir akîde problemi varsa, mesele temelden olumsuz demektir; zira nikâhın geçerli olmasında iman temel bir rükündür. Allah’a

19 Buhari, Nikah 15; Ebu Davud, Nikah 2; Nesei, Nikah, 13; İbni Mâce, Nikah, 6

inanmayan, dinî emirleri hafife alan bir insanın ciddî bir “iman” problemi vardır. Dolayısıyla da nikâh akdinin varlığı için en önemli bir unsur yok demektir.

Sadece makam, mevki, mansıp, şöhret, para, maaş mülâhazalarına bağlanarak gerçekleştirilen bir izdivacın dini de diyaneti de hafife aldığı açıktır. Ve böyleleri kazanma kuşağında kaybetmişlerdir. Bir kere izdivaçta öncelikle aranan husus dinî vasıftır. Dinin temeli akîdedir. Akîdesi olmayan bir kimseyle izdivaç hiçbir zaman gerçek mânâsı ile bir izdivaç değildir; o, sadece bir araya gelmedir.

Bu tespitlerimiz elbette ki dindarlar ve dinin kanunlarını, kıstaslarını kabul edenler içindir. Şunu bir kere daha belirtmeliyim ki, izdivaç, dünyevî-uhrevî mutluluğun çok önemli bir dayanağıdır; böyle ciddî bir konuda yanlış yapan her iki dünyasını da karartmış olur.”²⁰

Bediüzzaman Hazretleri de bayanlara; “tam muvafık ve dindar ve ahlâklı bir zevc” bulma tavsiyesinde bulunur. “Eğer bulunmadı; Nurun bir kısım fedakâr şakirtleri gibi mücerret kalıp ona lâyük ve ebedî bir arkadaş olacak ve terbiye-i İslâmiye-yi almış vicdanlı” bir aday çıkana kadar beklemelerini tavsiye eder. Tâ ki “saadet-i ebediyesi, muvakkat bir keyf-i dünyevî için bozulmasın. Ve medeniyetin seyyiatı içinde boğulmasın.”²¹ der.

Denklik

Din, evlenen adayların birbirine denk olmasını ister. Evliliği sağlam esaslar üzerine bina eder. Sonradan çıkması muhtemel problemlere baştan set çeker ve yuvayı korur.

20 F. Gülen, Çekirdekten Çınara, s. 47

21 S. Nursi, Emirdağ Lahikası, s. 293

Denklik eşler arasındaki huzur ve ahenk için gerekli bir husustur. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem): “Zürriyetiniz için iyisini seçin. Küfüv olanlarla evlenin ve evladınızı küfüv olanlarla evlendirin.”²²; başka bir hadis-i şerifte ise “Kadınların en hayırlıları ile evlenmeye bakın.”²³ buyururlar.

Denklik öncelikle kadının lehinedir. Dinin belirlemiş olduğu sınırları aşan ahlâksız birisiyle salih bir kız denk değildir. Böyle bir evlilik kadın için bütün bir hayat boyu azap olacaktır. Kadın veya erkek kendisine denk birisiyle evlendirilmelidir. Evliliklerde nesepte, dindarlıkta, meslekte, vücut organlarının sağlamlığı ve hürriyet noktasında denklik aranır. Ayrıca zenginlikte, sosyal imkânlarda hatta yaşta bile denklik aranabilir. Bunlar arasında dindarlık ise öncelikli denklik kriteridir.

Dindarlıkta Denklik

İnsanların hayat tarzını ve hayat felsefesini belirleyen en etkili güç dindir. Bu açıdan diyanet noktasında denklik öncelikli bir kriterdir.

Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem): “Kadın dört şeyden dolayı alınır: Malı, soyu soppu, güzelliği ve dindarlığı; sen dindar olanını seç ki huzur bulasın.”²⁴ buyururlar.

Bediüzzaman Hazretleri de şöyle der: “Şer’an koca, karıya küfüv olmalı, yani birbirine münasip olmalı. Bu küfüv ve denk olmak, en mühimi diyanet noktasındadır.”²⁵

İzdivaçta itikat ve fikir birlikteliği ailede uyum ve geçime doğrudan tesir eder. Temel meselelerdeki farklı görüşler ça-

22 İbn Mace, c. 2, s. 478

23 İbni Mace, Nikah, 48

24 Buhari, Nikah 15; Ebu Davud, Nikah 2; Nesei, Nikah, 13; İbni Mâce, Nikah, 6.

25 Said Nursi, Lem’alar, 24. Lem’a

tışma ve tartışmaları kaçınılmaz kılar. Bu durum yuvanın kuruluş mantığıyla da çelişir.

Allah'a, ahirete, kitaplara, haşre ve neşre, cennet ve cehenneme iman, hayatımızı biçime koyan ve ona melekler seviyesinde şekil veren, sonra düzenli yaşamamızı temin eden unsurlardır. Mümin, bunları düşünen ve hayatını ona göre tanzim eden insan demektir. Bu itibarla evvelâ, hem fertte hem de cemiyette akide (inanç) çok sağlam olmalıdır ki, saptıran değişik hisler karşısında imanın gücüyle istikamet korunabilsin.

Dindarlığın önemli bir ölçütü de iffettir. Bir mümin tüm hayatı boyunca iffetine azami dikkat etmelidir. İzdivaç yaparken de iffetli birisiyle izdivaç yapmalıdır. F. Gülen Hocaefendi bayanlara bakan yönüyle iffet hususunda şöyle der: "Kadını, meleklerden daha ulvî yapan ve onu eşsiz bir elmas hâline getiren onun iç derinliği, iffet ve vakarıdır. İffeti hakkında söylenen kadın kalp bir para, vakarsız ise alay mevzuu bir kukladır ki; böylelerinin öldürücü atmosferlerinde ne sağlıklı yuvadan ne de sıhhatli nesillerden bahsetmeye imkân vardır." Ve yine şöyle der: "Faziletli kadının süsü, zîneti nâmus ve iffeti olduğu gibi, en şâyân-ı takdîr ve hayranlıkla karşılanacak yanı da içtimâî terbiyesi ve efendisine sadâkatidir." ²⁶

Kur'ân-ı Kerim, Yusuf'un (a.s.) iffetini şöyle resmeder: "Ve-zirin hanımı: "İşte, beni kınamanıza sebep olan genç!

Yemin ederim ki ben ondan kâm almak istedim, ama o iffetli davrandı.

Yine yemin ederim ki kendisine emredeceğim işi yapmaması hâlinde o mutlaka zindana atılacak, zelil ve perişan olacaktır!"

---

26 F. Gülen, Kadın, Sızıntı c.10, s.110-112

“Ya Rabbi!” dedi, “Zindan, bu kadınların beni dâvet ettikleri o işten daha iyidir.

Eğer sen onların fendini benden uzaklaştırmazsan, onlara meyledip cahilce davrananlardan olabilirim.”

Rabbi onun duasını kabul buyurdu ve onu kadınların fendinden korudu.

Çünkü O, dua edenlerin dualarını işitir, durumlarına uygun olan şeyleri bilir.”²⁷

Kadının dindar olması çocukların eğitim ve terbiyesi noktasında da önemlidir. Bilhassa 0–6 yaş arası çocuklarda şuuraltının önemi, annelerin dindarlığı hususunu daha da hayati hâle getirmektedir. Zaten çocukların eğitimi konusunda eşlerin farklı doğruları varsa bu durum aile içinde ciddi anlaşmazlıklara sebebiyet verecektir.

Kültür ve Ahlâk

Evlilik, Allah'ın rızası gözetilerek iki farklı fitrata sahip insanın belli kurallar çerçevesinde bir araya gelerek kaynaşmasıdır. Bu kaynaşmaya insanların kültür seviyesi doğrudan tesir eder. Sosyo-kültürel ve ekonomik düzey bu açıdan önem arz eder.

İzdivaçlarda kültürel denklik, ruh ve mizaç bakımından birbirini tamamlayıcılık ve uyum mutlu bir aile hayatı için gerekli şartlardandır. Eşler arasında ahlâk, erdem ve fazilet düzeyi; aile içinde problem çıkmamasına, çıkan problemlerin de kolay atlatılmasına katkı sağlar. Ahlâkın en önemli esası ise inanç ve akidedir. Ancak her şey, sadece akideden ibaret değildir. Akide eğer pratik hayatla, yani amelî aktivite ile takviye edilmez ve insan, inandığı şeylere göre bir çizgi takip etmezse

---

27 Yusuf, 12/32,33,34.

o inanç sadece bir kanaat olarak kalır. Bu durum, ferdin şahsî hayatında da ailevî ve içtimaî hayatında da etkili olmadığı gibi yönlendirici de olamaz.

Gerçek fazilet, imana ve muhasebe duygusuna dayalı fazilettir. Bu açıdan insanın itikat-amel bütünlüğü ahlâk ve faziletinin şekillenmesinde önemli bir etkidir. Bu da, aile içerisindeki uyum ve geçime doğrudan tesir eder.

Günümüzde boşanmalar büyük oranda evliliğin ilk yıllarında gerçekleşmektedir. Eşler evliliğin ilk yıllarında bir uyum süreci yaşarlar. Ortak kültürel değerlere sahip, karakter ve kişilik olarak uygun eşler bu uyum sürecini kolayca geçerken tersi bir durumda bu süreç sancılı geçer, çatışmalara ve tartışmalara sebebiyet verir. Bu açıdan müstakbel eşin ailesine, çevresine ve yetişme tarzına iyi bakılmalıdır.

Küreselleşen dünyamızda kültürler birbirlerine yaklaştırılmaya hatta Batı kültürü bir ortak kültür olarak toplumlara dayatılmaya çalışılsa da milletler arasında, hatta aynı millet içerisinde, yöresel farklılıkların varlığı bir realitedir. İnsanların espri anlayışı, yemek kültürü, doğru ve yanlış kavramları, ikili ve toplumsal ilişkileri farklılık arz eder. Bundan dolayı hassas ve tahammülsüz eşlerde evliliğe uyum süreci sancılı geçer. Bu dönemde evlilikleri ciddi yara alan çiftler ise çözümü boşanmada ararlar.

Hassas ve zor uyum sağlayan kişiler evlenirken kültürel farklılığa ve kişisel özelliklere daha çok dikkat etmeli, kolay uyum sağlayabilecekleri ve ortak değerlere sahip oldukları birisiyle evlenmelidir.

Efendimiz "Nutfeleriniz için araştırma yapınız, onu nereye koyduğunuza dikkat ediniz."²⁸ buyurur. Zira "İzdivaçta, üze-

---

28 Keşful Hafa, 1:302

rinde durulması gerekli olan hususlardan biri de, verâsetle alakalıdır. Düünden bugüne üzerinde hassasiyetle durulan bu mesele bilhassa günümüzde bir hayli kuvvet kazanmış gibi görünür.

Verâset, çocuğun bağılı bulunduğu soy-ağacının, uzak ve yakın köklerinden birinin, taşıdığı iyi veya kötü huylardan bazılarının, çocuğa intikal etmesidir ki; bir hayli ilim adamının kanaatleri bu merkezdedir ve Mendel'in çalışmaları da bunu teyit ve ispat eder mahiyette olmuştur. Hele alkol ve emsâli uyuşturucu şeyler üzerindeki çalışmalar, anne ve babadaki iç deformasyonun, ruh ve karakter bozukluklarının, katiyetle çocuğa geçebileceğini ortaya koyduktan sonra, artık bu meseleye bir kaziyeye-i muhkeme nazarıyla bakabiliriz."²⁹

Evliliklerde takva ve güzel ahlâk öncelikli aranan vasıf olmalıdır. Kur'an-ı Kerim'de: "Ey insanlar! Biz sizi bir erkekle bir kadından yarattık.

Birbirinizi tanıyıp sahip çıkmanız için milletlere, sülâlelere ayırdık.

Şunu unutmayın ki Allah'ın nazarında en değerli, en üstün olanınız, takvâda (Allah'ı sayıp haramlardan sakınmada) en ileri olanıdır.

Muhakkak ki Allah her şeyi mükemmelen bilir, her şeyden hakkıyla haberdardır."³⁰ buyrulmaktadır.

Eşler Arası Farklılık

İnsanların, kişilik ve karakterleri öncelikle ailede şekillenir. Aile içi münasebetler çocukların gelecekteki davranışlarını de-

29 F. Gülen, "Gençliğin Problemlerine Doğru: Yuvanın Teşekkülü", Sızıntı, c. 3, s. 29

30 Hucurat, 13

rinden etkiler. Eşler, kültürel açıdan ve inanç açısından çok zıt aile ortamlarında büyümüşlerse, imtizaç etmeleri güçleşecektir. Aileler arasındaki yaşam tarzı, dünya görüşü, inanç, ekonomik durum gibi hususlarda ciddi uçurumlar eşler arasında anlaşmazlıkları ve tartışmaları kaçınılmaz kılar.

Aile bağları ömür boyu devam eden bir husustur. Bu uzun süreçte ebeveynin çocuklarıyla iletişimleri her ailede farklıdır. Bazı aileler çocuğunun büyüdüğünün hiçbir zaman farkına varamaz; bazı aileler ise çocuğuna aşırı serbestlik verir, ondan kopuk ve habersizdir.

Çocuğunun büyüdüğünü fark edemeyen ve onun her hareketine müdahale etmeyi alışkanlık haline getirmiş aileler çocuklarının evliliklerinin ilk yıllarında her şeye karışırlar. Eğer evlatları da kendi başına karar veremeyen, tutarsız, her türlü yönlendirmeye açık bir yapı arz ediyorsa evlilik sık sık iç işlerine müdahalelerle saygınlığını yitirir ve huzursuzluklar baş gösterir. Sorumsuz, çocuğundan kopuk ailelerde ise evlatlarının evliliklerinin ilk yıllarında yaşanan uyum sürecine ailelerin pozitif katkıları olmaz, bundan ötürü rehbersiz ve desteksiz kalan eşler bu süreci sıkıntılı geçirirler.

Eşler yeterli olgunlukta değil, karakterleri de tam oturmamış ise aileler arasındaki büyük maddi farklılıklar da anlaşmazlıklara sebep olur. Bir insan, evlendikten sonra anne babasıyla yaşadığı standartların altında bir hayat yaşıyorsa bu durum onun iç dünyasında çatışmalara, dolayısıyla da aile huzursuzluğuna sebebiyet verebilir. Hele eşler, ailelerinin maddi durumunu ve kültür düzeyini birbirlerine karşı kullanıyorlarsa tatsızlıkların önünü almak mümkün olmaz.

Fizik, Yaş ve Sağlık

Adaylar fiziki olarak birbirlerine uygun olmalıdır. Karşılıklı beğeni izdivaçta önemli bir husustur fakat hisler akıl ve mantığın önüne de geçmemelidir. Zira izdivaçta fiziki güzellikten önce huy güzelliği, iffet, ismet, dindarlık öncelikli tercih sebebidir. “Evlenecek kimseler, birbirlerinin üstlerine-başlarına, kıyılık ve kıyafetlerine, hattâ servet ve dış güzelliklerine göre değil; bu en ciddî meselede, rûh güzelliği, nâmus ve ahlâk anlayışı, fazîlet ve karakter yüksekliğine göre karar vermelidirler.”³¹

Bediüzzaman Hazretleri şöyle der: “Akıllı başında olan bir adam; refikasına muhabbetini ve sevgisini, beş on senelik fâni ve zâhirî hüsn-ü cemaline bina etmez. Belki kadınların hüsn-ü cemalinin en güzeli ve daimîsi, onun şefkatine ve kadınlığa mahsus hüsn-ü sîretine sevgisini bina etmeli. Tâ ki, o bîçare ihtiyarladıkça, kocasının muhabbeti ona devam etsin. Çünkü onun refikası, yalnız dünya hayatındaki muvakkat bir yardımcı refika değil, belki hayat-ı ebediyesinde ebedî ve sevimli bir refika-i hayat olduğundan, ihtiyarlandıkça daha ziyade hürmet ve merhamet ile birbirine muhabbet etmek lâzım geliyor. Şimdiki terbiye-i medeniye perdesi altındaki hayvancasına muvakkat bir refakatten sonra ebedî bir müfarakata maruz kalan o aile hayatı, esasıyla bozuluyor.”³²

Erkeğin kadında beğeneceği özellikler olduğu gibi kadının da erkekte beğeneceği özellikler vardır. Karşılıklı sevginin olmayışı ve fiziksel uyumsuzluk aile saadetini olumsuz etkiler. Karşılıklı beğeni eşler arasında sevgi ve muhabbeti artıran bir husustur. Fiziksel uyumsuzluk cinsel ve psikolojik sorunlara da neden olabilir.

31 F. Gülen, “İzdivaç ve Yuva”, Ölçü veya Yoldaki Işıklar s.147

32 Said Nursi, Lem’alar, 24. Lem’a

Eşler arasındaki büyük yaş farkları da uyum problemlerine sebep olabilir. Eşler birbirlerinin beklentilerine cevap veremeyebilirler, bu da aile sorunlarına sebep olur. Kadın ve erkeğin biyolojik yönleri dikkate alındığında erkeğin kadından birkaç yaş büyük olması daha uygun olabilir.

Adaylar her türlü sağlık sorunlarını evlenmeden önce konuşmalıdır. Sağlık problemlerinin gizlenmesi ileride daha büyük problemlere sebebiyet verebilir, hatta boşanmayla sonuçlanabilir.

Eş seçiminde sonuç olarak şunu söyleyebiliriz: Din üstünlüğü takvada görmüştür, bütün özelliklerin bir insanda bulunması mümkün olmadığından öncelikli hususlar belirlendikten sonra ayrıntılarda kararsızlığa düşülmemelidir. Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) "Mümin Allah'a takvadan sonra en ziyade saliha bir zevceden hayır görür."³³ buyurur. Dindarlık her zaman öncelikli tercih sebebi olmalıdır. Nitekim Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem):

"Güzellikleri sebebiyle kadınlarla evlenmeyin. Çünkü güzelliklerinin onları (kibir ve gurur sebebiyle) alçaltacağından korkulur. Onlarla mal ve mülkleri sebebiyle de evlenmeyin, zira mal ve mülkün onları azdıracığından korkulur. Fakat onlarla diyaneti esas alarak evlenin. Yemin olsun burnu kesik, kulağı delik siyahî dindar bir köle, (dindar olmayan hür kadınlardan) efdaldir."³⁴

"Her kim bir kadınla şerefinden dolayı evlenirse Allah ona zilletten başka bir şey vermez. Her kim malı için evlenirse Allah ona fakirlikten başka bir şey vermez. Her kim soyu soppu için evlenirse Allah ona alçaklıktan başka bir şeyi artırmaz.

33 Prof.Dr. İbrahim Canan, Kütüb-ü Sitte, c. 17, s. 190

34 Prof.Dr. İbrahim Canan, Kütüb-ü Sitte, c. 17, s. 190

Her kim de bir kadınla ancak gözünü haramdan korumak, namusunu korumak veya akrabalarına yardımcı olmak için evlenirse, Allah onun için o kadına hayır ve bereket, o kadın için de kendisine hayır ve bereket verir”³⁵ buyurur.

Fiziki güzellik gelip geçicidir, huy güzelliği ise ömür boyu devam eder. Güzellik, huy güzelliği ve takva ile bir kıymet ifade eder. Evliliklerde manevi boyut olmazsa o evlilik eksik kalır. Dini duyarlılığın ve saygının olmadığı evlilikler uzun ömürlü olmayabilir.

Batı’da evliliklerin gelişigüzel ve hedefsiz olması, her şeyin sırf şehvî hislerini tatmin esasına bağlanması ve bütün bütün insanî değerlerin göz ardı edilmesi, Batı aile sistemini temelden sarstığı gibi bizi de ırgalamıştır. Belki de günümüzde boşanmaların bu kadar yaygınlaşmasının ve aile huzursuzluğunun altında işlerin Allah adına yapılmaması, sadece fiziki güzellik, şehvet ve tutku gibi kriterlere göre evliliğe karar verilmesi yatmaktadır.

---

35 Terğib ve Terhib, 4:206, Tebarani

II. BÖLÜM

EVLENECEK ADAYLARIN BİRBİRİNİ GÖRMESİ

Kadının ve erkeğin evleneceği insanı görmesi mübahtır. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) bu hususta: “Herhangi bir kadını nikâhlamak isteyen, elinden geldiğince o kadına baksın.” buyururlar.

“Hz. Enes (r.a.) anlatıyor: “Mugire İbn-i Şu’be bir kadınla evlenmek istemişti. Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) kendisine: ‘Git önce onu bir gör! Zira böyle yapman, aranızdaki ülfet ve sevginin devamı için daha uygundur.’ buyurdular. O da öyle yaptı ve evlendiler. Bilahare Mugire (r.a.), aralarındaki uyumdan bahsetti.”³⁶

Ülkemizde evlenecek insanlar müstakbel eşleriyle doğal ortamlarda, yani okulda, mahallede, iş ve akraba çevresinde tanışmaktadır. Toplumda görücü usulüyle tanışma da yaygındır. Eskiden görücülük işini aileler yaparken şimdilerde bu iş daha çok arkadaşlar aracılığıyla yapılmaktadır.

Evlenecek insanlara aracı olmak ve rehberlik yapmak dini ve toplumsal bir görevdir. Allah Resûlü şöyle buyurur: “En hayırlı şe-

36 Prof. Dr. İbrahim Canan, Kütüb-ü Sitte, c. 17, s. 193

faatlerden biri, evlenecek iki kişinin arasında yardımcı olmaktır.”³⁷ Aracılık yaparken objektif olunmalıdır. Aracı olacak kişi yönlendirme yapmadan, abartmadan hak ve adalet üzerine yardımcı olmalıdır. Bilerek kötü bir insanla evliliğe aracı olanlar, ömür boyu sitem ve bedduaya maruz kalabilirler. Nitekim Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurur: “Biriniz (din) kardeşine danıştığı zaman, danışılan kimse ona (hak ve doğru gördüğü) kanaatini söylesin.”³⁸

İzdivaç iyice düşünülerek gerekli araştırmayı yaparak, karar verilecek bir mevzudur. Zira akıl mantık süzgecinden geçirilmeden sadece hissî mülâhazalarla gerçekleşen bir evlilik ileride ciddi problemlere sebep olabilmektedir.

İzdivaç görüşmeleri dini ve kültürel değerlere uygun olmalıdır. Görücü usulüyle yapılacak evliliklerde; evlenecek erkeğin niyetini belli etmeden bayanı görmesi ve kanaat sahibi olması daha makbuldür. Zira görüştükten sonra beğenmeme durumu bayanlar açısından daha üzücü sonuçlar doğurabilmektedir. Adaylar görüşmede kendilerini her türlü cevaba hazırlamalıdır. Zira olumsuz bir cevap bilhassa kadınlarda psikolojik travmalara neden olabilir. Olumsuz bir cevap kişiye ait bir eksiklikten ziyade insanların tercihleriyle ilgilidir. Karşılıklı beğeni olduktan sonra da adaylar isteklerini açıkça ifade etmelidir.

Evlilik kriterleri açısından evlenmeye engel bir durum yok ise adaylar evlendirilmelidir. “Hayırlı işlerin muzır mani-leri olur.” Şeytanlar hayırlı işleri engellemek için çok uğraşır. Peygamber Efendimiz de (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurur: “Denkleri çıktığında kızlarınızı evlendirin. Musibet ve engellerin gelmesini beklemeyin.”³⁹

37 Prof.Dr.İbrahim Canan, Kütüb-ü Sitte, c. 17, s. 211

38 Prof.Dr.İbrahim Canan, Kütüb-ü Sitte, c. 17, s. 500

39 Camiu's Sağır, 1:325

Evliliklerde karşılıklı hissiyat önemlidir. Adaylar evlenme hususunda zorlanmamalıdır. Bu hususta Nesaî'nin Âişe Validemiz'den naklettiği hâdise şöyledir: "Huzur-u risalet penahiye bir kız geldi: 'Ya Resûlallah!' dedi. 'Babam beni istemediğim hâlde amcamın oğluya evlendirmek istiyor.' Allah Resûlü derhâl kızın babasını çağırdı: 'Kızını, istemediği hâlde bir başkasıyla evlendirmeye zorlayamazsın.' dedi. Adam: 'Nasıl emrederseniz ya Resûlallah!' diyerek yaptığından vazgeçti. Zaten, sahabînin başka türlü düşünmesi de mümkün değildi. Adam belki de kızını vermekle yeğenini bir sıkıntıdan ve zor bir durumdan kurtarmak istiyordu ancak Allah Resûlü'nün emri her şeyden üstündü. O, Allah Resûlüne teslimiyet ifade eden sözlerini bitirince kız ayağa kalktı ve şöyle dedi:

'Ya Resûlallah, benim esas maksadım babama muhalefet değildi. Ancak, İslâm'da bunun hükmü nedir? Baba, kızını birine verme hususunda nereye kadar selâhiyet sahibidir? İşte bunu öğrenmek istemiştım ve buraya da bu niyetle gelmiştim.'⁴⁰ der."⁴¹

Kadınlar psikolojik yönden daha hassastır. Mutlu bir evlilik yapabilmeleri için onların beklentileri mutlaka dikkate alınmalıdır.

Nişan, Nikâh, Düğün ve Zıfaf

Nişan evlilik öncesi bir hazırlık dönemidir. Bu hazırlık dönemi adayların birbirlerini daha iyi tanımaları ve evlilik hususunda yanlış karar vermemeleri açısından önem arz eder. Nişanlılık dönemi evlilik için yapılacak hazırlıklar ve evliliğin uyum sürecine pozitif katkı sağlaması açısından önemli bir süreçtir.

40 Nesaî , Nikah, 36

41 F. Gülen, Sonsuz Nur

Toplumumuzda bu hazırlık dönemi söz kesme ile başlar. Bu süreç içerisinde ferde ve aileye bakan yönüyle maddi ve manevi çeşitli münasebetler kurulur. Bu münasebetler daha ziyade toplumların örf ve âdetlerine göre şekillenir.

“Nişanlılık döneminin psikolojik ve sosyolojik yönlerinin yanı sıra; dini, ahlaki ve hukuki yönleri de bulunmaktadır.

İslâm Hukuku’nda nişanlanma, evlenme akdi olmayıp, sadece evlenme vaadinden (söz verme) ibarettir. Nişanlı şahıslardan hiçbiri böyle bir söz vermeden dolayı evlenmeye mecbur edilemez. Bu niteliğine bağlı olarak temel özellikleri itibariyle nişanlılık:

1. Taraflar arasında dinen mahremiyeti kaldırmaz,
2. Taraflara hukuken evlilik mecburiyeti yüklenemez,
3. Kadına mehir hakkı kazandırmaz,
4. Mehir olarak değerlendirilmeyen mallar, hediye statüsünde değerlendirilir,
5. Hukuken tarafların maddi veya manevi tazminat talep hakkı tartışılabilir, haksız olan tarafın dini ve ahlaki sorumluluğunu da kaldırmaz.”⁴²

Nişanlılık döneminde dinin belirlemiş olduğu mahremiyet sınırlarına dikkat edilmesi gerekir. Mahremiyet sınırlarına riayet edilmemesi, nişanın bozulması durumunda bayanlar açısından daha olumsuz sonuçlar doğurur. Nişanlılık döneminde hata yapan kişiler hatalarının dini ve dünyevi sonuçlarına katlanmak zorunda kalırlar.

Nişanlı çiftlerin birbirlerini daha iyi tanımak amacıyla uygun ortamlarda oturmaları ve konuşmaları, ortaklaşa karar verecekleri hususlarda fikir alışverişinde bulunmaları dini prensipler çerçevesinde makul ve meşru karşılanabilir. Nişanın

42 Kadın ve Aile, Dr. Ahmet Güneş, İslam Hukukunda Nişanlanma, s. 97

suistimal edilmesi veya dedikodu ihtimaline binaen de nişanlılık süresi fazla uzun tutulmamalıdır.

Nişanlılık döneminde dini nikâh akdinin kıyılması istenmeyen sonuçlar doğurabilir. Nişan ile beraber dini nikâhın kıyılması nişanın amacıyla da çelişir. Ayrıca günümüzde dini nikâhın hukuk açısından bir bağlayıcılığı yoktur. Art niyetli veya zayıf karakterli kişiler bu durumu suistimal edebilirler.

Nişana kadar geçen süreç iyi etüd edilerek bir karara varılmalıdır. Bu yapılmadığı takdirde nişanın bozulma durumu her zaman söz konusu olabilir. Böyle bir durum adaylar ve aileler açısından büyük psikolojik yıkımlara sebebiyet verebilir.

Geçerli bir sebep olmadan nişanın bozulması dini ve ahlaki bakımdan doğru bir davranış değildir. Böyle bir durum en azından bir kul hakkı ihlalidir. Bu tür sebepsiz nişan bozular toplum tarafından da hoş karşılanmaz.

Nişanlılık döneminde aileler ve adaylar isabetli bir karar vermedikleri sonucuna varırlarsa müteakip dönemlerde çıkması muhtemel olumsuzluklara, hatta boşanma ihtimaline binaen nişanı bozuları daha ehven sayılabilir.

Nişanlı çiftler nişanla birlikte birbirlerine evlilik vaadinde bulunmuş olurlar. Nikâhın kıyılmasıyla birlikte de evlilik gerçekleşmiş olur. Aile, kutsal bir müessesedir. Onun kutsiyetinin en belirgin çizgisi de nikâhtır. Belli prensipler çerçevesinde, meşru bir akitle çiftlerin bir araya gelmesine nikâh denir ki; bu hedefi belli bir anlaşmadır. Allah, nikâh prensipleri içinde olmayan bir araya gelmelere “sifah” ve “zina” nazarıyla bakar. Bir Müslüman için nikâh Allah’ın rızası gözetilerek kadın ve erkeğin belli prensipler çerçevesinde bir araya gelerek yuva kurmasıdır. “Geçerli bir evlenmenin olabilmesi için önce bu akdin iki tarafı-

nın olması gerekir.”⁴³ Sağlıklı bir neslin devamı için nikâh şarttır. Nikâh, Allah adına yapılır, Allah’a bağlanmadan yapılan nikâhın bereket getireceği, hayra vesile olacağı düşünülemez. Nikâh manevi bir bağıdır; kerameti de Allah’la irtibatındadır. Nikâh erkek ve kadının özgür iradeleriyle karar verdikleri bir akittir. Bu, süreklilik ifade eden bir sözleşmedir. Belirli bir süreliğine evlilik sözleşmesi yapılamaz, eğer yapılırsa bu sözleşme dince bâtildir, hükümsüzdür.

Nikâhın şartlarından birisi mehirdir. “Mehir, nikâh için şarttır. Bu husus, Kur’ân-ı Kerim’de şöyle zikredilir: “Evleneceğiniz kadınlara mehirlerinizi gönül hoşluğu ile verin. Eğer mehrin bir kısmını gönül rızasıyla size bağışlarsa onu içinize sine sine afiyetle yiyin.” (Nisâ, 4/4). İslâm Hukuku’nda mehire “sadak” veya “nihle” de denir. Mehir olarak verilen mal, sadece kadınla beraberliği helal kılma bedeli veya ondan istifade imkânının karşılığı değil, bir ömür boyu birlikte yaşama arzusunun sembolik alâmeti veya hediye kabilinden verilen bir ihsandır.”⁴⁴

Evlilik ailede bereketi artırır. “Nikâhta keramet vardır.” sözü de bunu teyit etmektedir. Toplumumuzda dost ve akrabalar bu süreçte yeni evlenen çiftlere ellerinden gelen yardımı yaparlar.

Yuva kuran çiftlere yardımcı olmak ve evliliği kolaylaştırmak adına ebeveynlere önemli vazifeler düşer. Bu vazifelerden birisi de çeyizdir. Aileler çocuklarına yuva kurma aşamasında yardımcı olabilirlerse çiftler evliliğin uyum sürecinde bir de ekonomik sıkıntılarla uğraşmak zorunda kalmazlar. Evliliğe iyi bir başlangıç yapma adına bu durum önem arz eder. Fakat çeyiz

43 İbn Abidin, 3:3.

44 Yeni Ümit, “Sünnet’te Nikâh, Mehir, Çeyiz ve Düğün”, Dr. M. Selim Arık, 2003, s. 61

ve diğer maddi destekler fertler ve aileler arasında kavga konusu yapılmamalıdır. Bu tarz tartışmalı başlayan evliliklerde eşler ve aileleri arasında ciddi sorunlar olabilmektedir.

Aileler imkânları nispetinde çocuklarına gerekli desteği yapmalı ve en azından iyi niyetlerini göstermelidirler. Hz. Peygamber: “Nikâhın en hayırlısı en kolay olanıdır.”⁴⁵ buyurarak nikâhın kolaylaştırılmasını istemiştir. Aynı zamanda “Nikâhın en bereketlisi, en güzeli, en az masraflı olanıdır.”⁴⁶ diyerek nikâh ve sonrasındaki düğün sırasında israf ve gösterişten kaçınmamızı tavsiye etmektedir.

Düğün; evliliğin topluma ilanı için yapılan merasim ve ziyafet manasındadır. “Nikâhın düğün ile ilan edilmesi birçok hadiste gelen bir husustur. Düğün, ayrıca ziyafet ve davul çalınması ve hatta meşru sınırı aşmayan güfteler okuma refakatinde yapılmalıdır. Bütün bu teşvikler, düğünün alaniyet kazanmasını sağlamaya yönelik tedbirlerdir. Bazı hadislerde, çiftlerin helal birleşmeleri ile haram birleşmeleri arasındaki farkın bu ilan olduğu belirtilir.”⁴⁷

Her milletin kendine has düğün merasimleri vardır. Zengin bir kültürel mirasa sahip olan milletimizin de kendine özgü düğün merasimleri vardır. Düğünler toplumda kaynaşmaya ve meşru dairede eğlenceye vesile olur.

Düğünlerde olumsuzlukların varlığı da bir gerçektir. Eğitimli ve kültürlü insanlar düğünlerde sorumlu ve duyarlı davranarak evlenen çiftlerin bu en mutlu gününde huzursuzluk çıkarmamalıdır. Böyle davranmak evlenen çiftlere saygı ve sevginin gereği olmalıdır.

45 Ebû Davud, Nikâh, 32.

46 Müsned, 6:82.

47 Prof. Dr. İbrahim Canan, Kütüb-ü Sitte, c. 17, s. 199

Düğünlerde yemek vermek sünnettir. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) bu hususta şöyle buyurur: “Velime ilk gün hak, ikinci gün mâruf, üçüncü gün ise riya ve gösteriştir.”⁴⁸

Düğün davetlerine icabet etmek dini ve içtimai bir görevdir. Düğünler İslâmî âdaba ve genel ahlâk kurallarına ters olmamalıdır. Meşru dairededeki oyun, musiki ve yarış türünden eğlencelerde ise dince bir mahzur yoktur.

Unutulmaması gereken bir husus da düğün tarihinin gelinin âdetli olmadığı bir gün olarak belirlenmesidir.

Zifaf, evlenen çiftlerin hayattaki en heyecanlı anlarından birisidir. Kadın evlendikten sonra baba ocağından, çok sevdiği aile fertlerinden ayrılarak kocasının evine gider. Onun artık yeni yuvası burasıdır. Kadının alıştığı ortamdan ayrılması, aile sorumluluğu alması ve eşini tanıyacak olması onda ilk başlarda stres ve sıkıntıya sebep olabilir.

Çiftler psikolojik açıdan zifaf gecesine hazırlanmalıdır. Gerekli bilgiden ve anlayıştan mahrum çiftler zifaf gecesinde sorunlar yaşayabilir. Düğün öncesi ve sonrası yaşanan psikolojik ve bedensel yorgunluk da bu gece için olumsuz bir durumdur. Zifaf gecesi kadın erkeğe göre daha heyecanlı ve endişelidir. Kadın fitratı gereği de ilk gece sıkılır, utanır, ürkek davranır. Erkek anlayışlı olmalıdır. Erkeğin zifaf gecesi anlayışsız davranması gerek o gece açısından gerekse de sonraki dönemlerde problemlere sebebiyet verebilir.

Kadın tabiatı itibariyle daha ürkektir, kocasına alışması için zamana ihtiyacı vardır. Erkek eşiyile konuşarak onu rahatlatmalıdır. Aralarında bir ünsiyet ve kaynaşma için gerekli zamanı ona tanımalıdır. Kadın da yukarıda belirtmeye çalıştığımız olumsuzluklara rağmen elinden geldiğince kocasına

---

48 İbn Mace, Nikâh, 25

karşı sıcak davranmalıdır. İlk gece erkek de stresli olabilir, bu sebeple bayan da üzerine düşen anlayışı ve sorumluluğu yerine getirmeye çalışmalıdır.

Erkek ve bayandaki psikolojik ve fizyolojik olumsuzluklar zıfafa geciktirebilir. Böyle bir durum eşler arasında günlerce süren huzursuzluğa sebep olur. Eşler zıfaf öncesi gerekli bilgileri edinmeli, psikolojik olarak da hazır olmalıdırlar. Zıfaf gecesinde yaşanacak olumsuzluklarda bir psikoloğa danışılabilir. Bu gecede çiftler biyolojik ve psikolojik sebeplerden dolayı sorunlar yaşayabilir, böyle bir durumda psikolojik veya tıbbî destek alınarak problem giderilmelidir.

Eşler karşılıklı anlayış ve sorumluluk duygusuyla hareket ederek bu geceyi sorunsuz atlatmalıdır. Kadının bekâretiyle ilgili bir olumsuzlukta ise zanlara göre hareket etmeden yine doktora müracaat edilebilir. Zira bazı sağlık sorunları vs. değişik sebeplerden dolayı bakirelik zail olmuş olabilir.

Bu gecede yaşanan olumsuzluklar evliliğin ileriki aylarını da olumsuz etkiler. Yukarıda fikir vermeye çalıştığımız hususlarda daha geniş kaynaklara müracaat edilerek gerekli bilgiye sahip olmak, bu gecenin sorunsuz bir şekilde geçirilmesine vesile olabilir.

III. BÖLÜM

FİTRATLARIN BİLİNMESİ

Erkek ve Kadın Birbirinin Tamamlayıcısıdır

Zıtların kendilerine göre farklı özellikleri vardır. İnsanlarda ise daha büyük farklılıklar söz konusudur âdeta her bir insan bir âlemdir. Bu farklar kadın ile erkek arasında daha da belirgindir. Kadın ile erkek arasında fizyolojik, psikolojik ve sosyolojik açıdan birçok fark vardır. Bu farklar birinin diğerine üstünlüğünden ziyade birbirlerinin tamlayıcıları olmalarını ifade eder ve hayatın devamı açısından da anlamlıdır. Kadın ile erkek arasındaki fitrat farklılıklarının bilinmesi ve ona uygun davranışlar sergilenmesi eşler arasında uyum ve geçimi kolaylaştıran bir husustur.

F. Gülen Hocaefendi kadın ve erkeğin birbirinin tamamlayıcısı olduğunu şu enfes tespitlerle izah eder.

“Kâinatta Allah (c.c.) her şeyi çift yaratmıştır. Bu çiftlerden her birinin diğerine, bütün yönleriyle eşit olduğunu söylemek mümkün değildir.

‘Her şeyi çift (erkek ve dişi) yarattık ki düşünüp ibret alasınız.’ (Zariyât, 51/49)

Zerrelerden bitkilere, ondan hayvanlar ve insanlar arasındaki erkeklik-dişiliğe kadar her şey çifttir ve birbirine muhtaçtır. Pozitif negatife, elektron protona, gece gündüze, yaz kışa, yeryüzü gökyüzüne, erkek kadına, kadın erkeğe muhtaçtır. Bunlarla birlikte şu anda bilemediğimiz fakat ilim ve teknolojinin gelişmesiyle öğrenebileceğimiz daha nice çiftler vardır.

İşte Allah (c.c.) kadını yaratırken, elektrona nispeten protonu, pozitif nispeten negatifi, erkek tohuma nispeten dişi tohumu yarattığı gibi yaratmış ve bu çiftlerden bir vahdet meydana getirmiştir. Fakat elektron protona, pozitif negatife eşit olmadığı gibi, kadın da erkeğe eşit olamaz. Bu, fitratın değişmeyen kanunlarından. Zira tek olan Allah'tan başka her şey eksik olduğu gibi, varlığını sürdürebilmek için de, hiçbir şey kendi kendine yeterli değildir. Bu itibarla, eksik olan erkek ve kadın bir araya gelerek birbirlerini tamamlayacak ve bir vahdet teşkil edeceklerdir ki, bütünde asıl olan da budur.

Dolayısıyla kadın ve erkek birbirinin eşiti değil, aksine birbirinin tamamlayıcısıdır. Allah Resûlü bir hadislerinde bu gerçeği şöyle ifade ederler: "Kadınlar erkeklerin yarısıdır."

Hadiste geçen "şakik" kelimesi, tam ortadan ikiye bölünen bir bütünün parçası mânâsınadır. Yani, bir bütünü meydana getiren iki parçadan her biri, diğerinin "şakikidir." Buna göre, insan olma yönüyle kadın ve erkek eşit yarımlardır. Ama hiçbir zaman biri diğerinin aynı değildir. Yani bunların fitratları ruhî ve psikolojik yapıları tamamen farklıdır. Hiçbir zaman kadın fizik ve ruh bakımından erkeğe eşit olamayacağı gibi, erkek de ona eşit olamaz. Ne erkek kadının biyolojik olarak daha gelişmiş bir şekli, ne de kadın erkeğin az gelişmiş bir tipidir.

"Cenab-ı Hakk, 'Her şeye takdir ettiği şekli verip, sonra da doğru yolu gösterendir.' (A'lâ, 87/3) Kadını, erkeği 'en gü-

zel yaratılış üzerine yaratan' ve ona yücelmenin, yükselmenin yollarını öğretendir. Onları birbirinin tamamlayıcısı, örtüsü ve koruyucusu yapandır.

Yukarıdaki açıklamalarda görüldüğü gibi, fitratta kadın erkeğe eşit olamayacağı gibi, vazifede de eşit olamaz. Erkeğe ait vazifeler kadından istendiği zaman ona zulmedilmiş olur. Zira kadının fizyolojik, biyolojik ve ruh yapısı itibariyle, erkekten çok farklı olduğu inkâr edilemeyecek kadar açıktır. Böyle bir yaratılış farklılığından kaynaklanan bazı hak ve vazife farklılıkları da gayet tabiidir. Meselâ; erkek kadına nispetle daha güçlü ve daha kuvvetlidir. Kadının bu noktada, erkeğin yapabileceği vazifeyi yapması oldukça zordur. Bu durum, kadın için asla bir eksiklik değildir. Buna karşılık kadın da erkeğe nazaran daha şefkatli, daha merhametli, daha zarif ve daha duygusaldır. Bu noktada da erkek kadınla boy ölçüşemez. Her iki cins de göreceği vazifelerin gerektirdiği kabiliyetlerle donatılmıştır ki, gerçek hak ve adalet de işte budur. Dolayısıyla, erkek-kadın eşitliği değil, kadın ve erkeği ayrı ayrı, kendi fitratları içerisinde ele alıp değerlendirme en isabetli yoldur.

Evet; kadının yaratılışına ve istidatlarına göre belli vazife ve hakları vardır ve kadın bu istikamette istihdam edildiğinde daha iyi neticeler elde edilebilir.

Nesiller kadın tarafından dünyaya getirilir ve onun tarafından terbiye edilir. Beşeriyete, iyi fertler, onun feyizli ve bereketli eli ile kazandırılır. Hele neslin yetişmesi hususunda kadının şefkatle donatılması kadına ayrı bir lütuftur. Bu yönüyle kadın, bütün aile fertleri içinde saygı duyulacak bir ihtiram âbidesidir. O, evin mürebbiyesi, muallimesi, kayyimesi ve huzur kaynağıdır. Erkek onda itminana kavuşur. Çocuk onun şefkatli

sinesinde neşet eder büyür; hisli, duygulu, şefkatli ve sağlam fikirli yetişir. Eğer o, iffetli yaşayabilmiş ise, onun sayesinde çocuk yozlaşmaktan ve bu gibi çocukların teşkil edecekleri cemiyet de bodurlaşmaktan kurtulur.”⁴⁹

Allah (c.c.), her hak sahibine hakkını vermiştir. Verirken de onu ne hoyrat hâle getirmiş, ne de gülünç duruma düşürmüştür. Bundan öte ona verilecek her hak bir haksızlık ve zulümdür.

Kadın bir iş yapacaksa bu, mutlaka onun fizyolojik, psikolojik ve ruhî yapısına uygun olmalıdır. Ona altından kalkamayacağı ağır işler teklif etmenin ve kadını fitratının dışına taşan işlerde çalıştırmanın ne eşitlikle ne de insanî yaklaşımla alâkası vardır. Aksine böyle bir davranış kadının elinden birçok hakkını gasbetme manasına gelir.

Hülâsa her şeyin bir yaratılış gayesi vardır. Her varlık yaratılış gayesine ve kabiliyetlerine uygun istihdam edilmelidir.

Kadının İçtimai Hayattaki Konumu

Kadının içtimai hayattaki konumu ve doğurganlığı, anne özelliği, onu ailenin gerçek kurucusu yapmıştır. “Yuvayı dışı kuş yapar.” sözü de bu düşünceyi teyit eder mahiyettedir. Kadın, çocukların talim ve terbiyesi, hanenin huzur ve güveni ve toplumun emniyeti adına insanlık mektebinin ilk hocası ve terbiyecisidir.

Kur’an-ı Kerim’de Belkıs’ın kavmi üzerindeki hâkimiyetine işaret edilir. Nitekim daha sonraki ayetlerde bu husus açık olarak anlatılır. Arı ve karınca topluluklarında kraliçe ve tebaa arasındaki münasebetle, kadının aile ve toplumdaki münasebetleri arasında bir benzerlik kurulur. Kadının bir yönüyle

---

49 F. Gülen, Prizma 1, s.145

doğurganlığı, diğer yönüyle de cemiyette sahip olduğu paye ye vurgu yapılır.

Kadının değer ve kıymeti, İslâmiyet ile dengeli olarak kemale ermiştir. “Nasıl İslâmiyet sayesinde hemen her sahada insanoğluna kemale erme yolları açılmıştır; aynen öyle de kadın kadınlık değerlerine onun sayesinde ulaşabilmiş, kendi olabilmiş ve bir şehvet vasıtası olmaktan kurtularak tenasülün bereketli bir kaynağı hâline gelmiştir. Bu meselede de öyle olmuştur. Nitekim Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) de “İzdivaç ederken, doğurgan olanlarla izdivaç edin.” buyurmakla, kadının bu mübarek yönüne dikkatleri çekmiştir.”⁵⁰

Kadın ve Erkeğin Psikolojisi

İnsanların kişilikleri aile, çevre, din ve eğitim etkisiyle şekillenir. İnsanın ailesiyle ve çevresiyle olan münasebetlerinin şekli, pozitif ve negatif yönleri fertlerin psikolojik yapısını belirler. Bu münasebetler insana olumlu veya olumsuz özellikler kazandırır.

Yuvada, hususiyile şuuraltı beslenme döneminde iyi beslenebilmiş çocuklar, ciddi muhalif rüzgârlara maruz kalmazlarsa ileride bazı küçük tembihlerle şuuraltı müktesebatlarındaki güçlükleri davranışlarına yansıtabilirler.

İnsanlar çocukluktan itibaren ailede ve çevrede kendilerine belirledikleri modellerden farklı özellikler edinirler. Çoğu zaman da o modellerle kendilerini tamamen özdeşleştirirler. Fertler kendilerine seçmiş oldukları modelleri aile, çevre ve medyadan seçerler. Bu seçimde yetiştiği muhitin inanç, kültür ve düşünceleri etkili olur. İnsanlar bu etkileşim ve özdeşleşmenin sonucu olarak tercihlerini belirlerler; yaşam tarzı, dünya

50 F. Gülen, Fasıldan Fasıla 2, Kur’ân’dan Damlalar

görüşü, beşeri münasebetler buna göre şekillenir. Olumsuz örnekleri gören ve onları kendine model alan fertlerin kişilikleri genelde negatif yönde şekillenirken şuuraltında da önemli izler kalır. Bu izler ileriki hayatlarında ortaya çıkarak davranışları olumsuz etkiler. İnsanların sağlıklı aile ve çevrede yetişmeleri daha sağlıklı bir psikolojiye sahip olmalarını netice verir. İnsanların neşet ettiği ve büyüdüğü ortamlar bu açıdan önem arz eder. F. Gülen Hocaefendi'nin, "Tanımadığımız kimseye kız vermemeli, tanımadığımız kızlara da talip olmamalıyız." sözü insanların yetiştiği muhit açısından dahi ne kadar anlamlıdır.

İnsanın psikolojisinin şekillendiği sürecin bilinmesi insan davranışlarını anlamak için gerekli bir husustur. Erkek ve kadının fitratlarına Allah'ın (c.c.) nüve olarak yerleştirdiği farklı özellikler vardır. Bu farklar onların fitratlarının ayrılmaz bir parçasıdır. Bu farkların, gerekli ölçüde beslenmesi ve kontrol edilmesi insanların psikolojik gelişim sürecini derinden etkiler. Bu konuda ailelere ve eğitim kurumlarına önemli vazifeler düşer.

Evliliklerde farklı özelliklere sahip iki yabancı insan ve farklı cins bir araya gelerek bir aile teşekkül ettirir. İşte bu aşamada karşılıklı psikolojik hareket başlar. Bu süreçte eşlerin fitratlarının uygunluğu, birbirlerini benimsemeleri, sevgi, ahlâk ve erdem düzeyleri gibi faktörler, izdivaca uyum sürecinin kolay veya zor geçmesine sebep olur.

Gerek karşı cinsin psikolojisini bilme, gerekse de eşler arasında yaşanabilecek problemlerin çözümü adına yeni evli çiftlerin nasıl bir ailede büyüdüğü önem arz eder. Zira anne-babaya çocuk eğitiminde önemli vazifeler düşer. Ebeveynler arasındaki aile içi münasebetler, çocuklar için en büyük modeldir. Evlenecek insanlar aile, okul hatta özel kurslarda eş ve anne-baba rollerine hazırlanmalıdırlar. Bu hususta gerekli pedagojik ve psi-

kolojik destek ve eğitimin gençlere zamanında verilmesi sağlıklı ailelere ve topluma sahip olmamızın en büyük teminatıdır.

Kadınlar şefkat ve fedakârlık kahramanıdır

Kadınların bu özellikleri anne rolünü hakkıyla yapabilmeleri için olmazsa olmaz özelliklerden birisidir. Bu şefkat ve kahramanlık sayesinde canlıların en âcizi olan insan yavrusu, mevzuunda en iyi beslenen ve bakılan yavruya dönüşmüştür. Şefkat ve fedakârlık noktasında kadın erkekten üstündür. Bediüzzaman Hazretleri kadınların fitratlarının önemli bir parçası olan şefkat ve fedakârlık mevzuunda şöyle der:

“Bu şefkatteki fedakârlık, hakikî bir ihlâsı ve mukabelesiz bir fedakârlık mânâsını ifade ettiğinden, şimdi bu zamanda pek çok ehemmiyeti var. Evet, bir valide veledini tehlikeden kurtarmak için hiçbir ücret istemeden ruhunu feda etmesi ve hakikî bir ihlâs ile vazife-i fitriyesi itibariyle kendini evlâdına kurban etmesi gösteriyor ki; hanımlarda gâyet yüksek bir kahramanlık var. Bu kahramanlığın inkişafı ile hem hayat-ı dünyeviyesini, hem hayat-ı ebediyesini onunla kurtarabilir. Fakat bazı fena cereyanlarla, o kuvvetli ve kıymetli seciye inkişaf etmez veyahût sû-i istimal edilir.

...

Evet, kadınların şefkat cihetiyle bu kahramanlıklarını hiçbir ücret ve hiçbir mukabele istemeyerek, hiçbir faide-i şahsiye, hiçbir gösteriş mânâsı olmayarak ruhunu feda ettiklerine, o şefkatin küçücük bir numunesini taşıyan bir tavuğun yavrusunu kurtarmak için aslana saldırması ve ruhunu feda etmesi ispat ediyor. Şimdi terbiye-i İslâmiyeden ve amâl-i uhreviyeden en kıymetli ve en lüzumlu esas, ihlâstır. Bu çeşit şefkatteki kahramanlıkta o hakikî ihlâs bulunuyor.

...

Eğer bu iki nokta o mübarek taifede inkişafa başlasa, dâire-i İslâmiyede pek büyük bir saadete medâr olur. Halbuki erkeklerin kahramanlıkları mukabelesiz olamıyor; belki, yüz cihette mukabele istiyorlar. Hiç olmazsa şan ü şeref istiyorlar. Fakat maatteessüf bîçare mübarek taife-i nisaiye, zalim erkeklerinin şerlerinden ve tahakkümlerinden kurtulmak için, başka bir tarzda, zafiyetten ve acizden gelen başka bir nevide riyakârlığa giriyorlar.”⁵¹

Kadınların şefkat ve merhamet kahramanı olması ailede harç vazifesi görür. Bu özellik gerçek manada aile olma, çocukların bakım ve görümü, erkeğin eksiklerinin tamamlanması açısından önem arz eder.

Bedüzzaman Hazretlerinin bir talebesinin mektubuna vermiş olduğu şu cevap, kadınlardaki şefkat vasfıyla ilgili latif bir örnektir: “Âsım Bey gibi senin de bir kız evlâdı dünyaya gelmesi, meşrebimizde en mühim esas şefkat olduğu cihetiyle ve şefkat kahramanları kızlar olduğundan ve en sevimli mahlûk bulunduğundan, daha ziyade tebrike şâyansınız. Zannederim, bu zamanda erkek çocukların tehlikesi daha çok. Cenab-ı Hak onu sizlere medar-ı tesellî ve ünsiyet ve evinize küçük bir melâike hükmüne getirsin. “Rengigül” ismi yerine “Zeynep” olsa, daha münasiptir.”⁵² der.

Kadının Fıtratı

İnsanın yaratılışı itibariyle hayra ve şerre kabiliyeti vardır. Ayrıca erkek ve kadının kendi hususiyetlerine göre de hayra ve şerre kabiliyetleri vardır. Bu iki duygu hangi istikamet-

51 S. Nursi Lem'alar, 24. Lem'a

52 S. Nursi, Barla Lahikası, s. 187

te beslenirse insan o istikamette bir değişim gösterir. İnsani melekelerini geliştiren birisi terakkide melekleri geride bırakabilir. Hayvani ve şeytani yönünü geliştiren birisi ise vahşi yaratıklardan daha vahşi, şeytandan daha şeytan tavırlar sergileyebilir.

Kadın ve erkek kendi fıtratlarının gereği olan davranışlar sergiler. Kadın veya erkeğin fıtratını değiştirmeye kalkmak insanın yaratılış keyfiyetine savaş açmak gibi bir şeydir ve netice alınmaz. Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) bir hadisinde bayanlara bakan yönüyle bu hususa temas etmiştir: “O (sallallahu aleyhi ve sellem), “Kadın eğe kemiğinden yaratılmıştır. Memnun olacağınız tarzda dosdoğru devam edemez. İsterseniz, bu vaziyetlerinden dahi istifade edebilirsiniz. Tam arzuunuza göre doğrultmak isterseniz, onu kırarsınız. Onun kırılması da boşanmasıdır.” buyurur. Bu hadisteki kadının eğe kemiğinden yaratılması, elbette yalnız anatomik bir bilgi değildir. Belki daha doğru bir ihtimalle, ifade mecazî olup kadın kendi hâline bırakılırsa eksik kalacağı, ölçüsüz bir düzeltmeye gidilince de boşanmaya vesile olunabileceği hususu anlatılmak istenmektedir. Zaten hadisin, “Kadınlara hayır tavsiye edin.” ifadesiyle başlaması ve “Onun kırılması, boşanmasıdır.” ifadesiyle de sona ermesi hükmün menatının ‘terbiye ve ev siyaseti’ olduğunu gösterir.”⁵³

Kadının Tuzağı Büyüktür

Kadınların yaratılış itibariyle siyaset ilmini ve insan psikolojisini daha iyi bildikleri söylenebilir. İçtimai hayattaki tecrübeleri ve konumları da bu özelliklerini geliştirmiştir. Kadınlar evlenirken çoğu zaman seçen değil seçilen konumunda ol-

53 Kadın ve Aile, Dr. Ahmet Güneş, Hadislerde Aile Birliğinin Korunması, s. 246

muşlardır. Ailede ve toplumda daha çok erkeğin egemen olması, ailenin kadın üzerinde daha fazla söz sahibi olması gibi sebepler bayanların kişiliklerinin şekillenmesinde etkili olmuştur. Kadınlar evleneceği kişiyi erkeklere oranla daha kolay ikna edebilirler. Bir bayan, karşısındaki erkeğin psikolojisini çabuk çözer. Erkek, hislerini hemen belli ederken kadın daha ketumdur. Kadın erkeğin; karakter, kişilik, duygu ve düşünce adına beklentilerini hissedip onun beklentilerine uygun bir davranış sergileyebilir. Erkekler çoğu zaman böyle bir durumda ikna olan taraf olurlar. Nitekim nikâhtan sonra farklı kişilik ve karakter sergileyen kadınlara rastlamak mümkündür. Yani kişinin evlenmeden önce tanıdığı kadın gitmiş, yerine sanki farklı bir kadın gelmiş gibidir.

Erkekler kadınlara göre daha saftır. Kadının işve, cilve ve siyaseti karşısında çabuk ikna olurlar. Bu yönüyle erkeklerin ikna edilmeye karşı çocuksu bir yanları vardır.

“...Kurân’da, şeytanın hile ve tuzağı zayıf olarak tanımlanırken (Nisâ, 4/76), Yusuf’un (a.s.) dilinden “Sizin tuzağınız gerçekten büyüktür.” (Yûsuf, 12/28) ifadesiyle de, bazı kadınların entrikalarına dikkat çekilir. Bu ayetlerde öncelikli anlatılan husus inanç esasıdır. Fakat Kur’ân ve Peygamberimiz tarafından örnek olarak zikredilen bu kadınlardaki vasıfların, aile birliği ile ilgili olarak mümin kadınlar için önemli mesajlar içerdiği de söylenebilir. Anlaşılan odur ki, kocasına evini dar edip, kabir azabı yaşatan kadınlar da; karısına olmadık işkenceleri çektiren erkekler de hep varolagelmiştir. Kısacası, “Kadın, erkeğini vezir de edebilir, rezil de.” ile “Başarılı erkeklerin arkasında hep başarılı bir kadın vardır.” gibi özlü sözler hep aynı temayı vurgulayan ifadelerdendir.”⁵⁴

54 Zühdü Mercan, Kadın ve Aile, s. 233; Dr. Ahmet Güneş, Kur’an’da Kadın ve Aile

Kadınlar çabuk heyecanlanır ve panik yaparlar, sıkıntı ve belalar karşısında daha mukavemetsizdirler. Bu yönüyle dayanışmaya daha çok ihtiyaç duyarlar. Erkek ise daha soğukkanlı, sakin ve mukavemettir.

Kadınlar iltifat ve hediyeden çabuk etkilenir, erkekler içinse bu o kadar önemli değildir. Erkekler ev siyasetinde bunu iyi değerlendirmelidirler. Biraz romantizm, bir hediye ve kibarlıkla gönüller alınabilecekken sert tavırların ve düşüncesizliğin gereği yoktur.

Kadın isteklerini eşine kolayca yaptırabilir. Erkekler kadınların yönlendirmelerine karşı da daha duyarlı davranarak akılselikle hareket etmelidirler.

Kadınlar Nazik ve Hassastır

Kadınlar erkeklere göre daha nazik, hassas ve kırılgandır. Kadınlar daha ziyade merhamete, siyanet ve korunmaya muhtaçtır. Kadınların nazenin oluşları sebebiyle onlara ölçülü davranmak gerekir.

Kadınlar daha çocukluktan başlanarak bu özelliklerine uygun bir şekilde eğitilmeli ve ruh dünyaları örselenmemelidir. İçtimai hayatta ve ailedeki fonksiyonları adına bu hususa âzâmi dikkat etmek gerekir. Kadınlar ne kadar nazik, merhametli ve zarif yetiştirilirse bu özellikler aile ve topluma o oranda yansır.

Kadın maddeten zayıf ve nahiftir. Kadın hâdiselerden daha çabuk etkilenir. İşte bu tabiattaki birini, yaratılışına münasip gelen işlerden uzaklaştırarak onun incelik, zarafet ve saygınlığıyla telif edilemeyen işlerde istihdam etmek açıktan açığa ona bir zulümdür.

Minnet Duygusu

Minnet duygusu her insanda farklı gelişmiştir. Kadın ile erkek arasında bu duygunun varlığı da farklıdır. “Peygamberimiz, cehenneme girmeye sebep olan bazı huylara işaret eder. Bu huylar arasında, kadının kocasına nankörlük etmesini, dilinden bedduanın eksik olmamasını ve ihsan bilmezliği de zikreder. Hatta bu iyilikbilmezliğe, “Eğer, kadınlardan birine bir ömür boyu iyilik yapsan, sonra da senden hoşlarına gitmeyen az bir şey görseler, senden hiçbir şey görmedim, derler.” ifadeleriyle, açıklık getirir. Böylesi huylardan dolayı Hz. Peygamber, kefaref olarak kadınlara sadaka vermelerini ve çokça istiğfarda bulunmalarını öğütler.”⁵⁵

Buraya kadar söylenen şeyler mutlak manadadır. İnsan eğitimle, ibadetle fitratındaki kötü meyilleri kurutarak iyi yönleri de inkişaf ettirebilir. Allah'ın (c.c.) fitratımıza koymuş olduğu hiçbir duygu gereksiz ve anlamsız değildir. İnsan, iradesiyle bu duyguları nerede, nasıl ve hangi ölçüde kullanması gerektiğini bilmelidir.

Bu duyguların hayra kanalize edilmesi de bir o kadar önemli hâdisedir. Bediüzzaman Hazretleri bu meseleyi şöyle izah eder: “İşte tahmin ederim ki, nâsihlerin nasihatleri şu zamanda tesirsiz kaldığının bir sebebi şudur ki: Ahlâksız insanlara derler, “Haset etme, hırs gösterme, adâvet etme, inat etme, dünyayı sevme.” Yani, “Fitratını değiştir” gibi, zâhiren onlarca mâlâyutak bir teklifte bulunurlar. Eğer deseler ki, “Bunların yüzlerini hayırlı şeylere çeviriniz, mecrâlarını değiştiriniz”; hem nasihat tesir eder, hem daire-i ihtiyarlarında bir emr-i teklif olur.”⁵⁶

55 “Hadislerde Aile Birliğinin Korunması”, Kadın ve Aile, Dr. Ahmet Güneş, s, 246

56 Said Nursi, Mektubat, 9. Mektup

IV. BÖLÜM

AİLEDE HUZUR VE EMNİYET

Evlilik, çiftlerin dünya ve ahiret mutluluklarını, ailelerini ve çocuklarını ilgilendiren önemli bir karardır. Sağlıklı bir yuva kurmakla çiftler mutluluk ve başarı adına en önemli adımı atmış sayılırlar.

Aile; başta dinin olmak üzere toplumun genel kabulleri dikkate alınarak sağlam esaslar üzerine bina edilmelidir. Bu, yuvada sonradan çıkması muhtemel problemlere karşı alınabilecek en önemli tedbirdir.

İyi bir başlangıcın önemi ve işin ciddiyetine dair F. Gülen Hocaefendi'nin şu tespitleri çok orijinaldir:

“Yuvada huzur ve emniyetin birinci şartı, eşler arasındaki uyumdur. Duygu, düşünce, ahlâk ve inançta uyum. Buna göre, yuva kurmaya teşebbüs eden her fert, evvela duygu, düşünce ve ahlâkta kendisiyle imtizaç edebileceği birisini araştırma mecburiyetindedir. Aksine, tasavvurdan düşünceye, düşünceden ahlâka kadar her şeyiyle irdeleneceği bir arkadaşla hayatını geçirme mecburiyetinde kalacaktır ki, böyle bir durum çiftler için bütün bir hayat boyu sadece ızdırab kaynağı olacaktır. Eşlerin birbirine zıt olduğu bir yuvada -fevkalâdeden

bir imtizaç ve câzibe-i kutsiye ile arzu edilen çizgiye gelme olmazsa- taraflar kendilerine zıt düşüncelerin altında ezilecek ve hep yuvadan uzak kalmayı düşüneceklerdir. Hatta bir arada buldukları zamanlarda dahi, duygularıyla düşünceleriyle, birbirlerinden uzak ve hânenin dışında yaşayacaklardır.

Anne ve babanın aynı elektrik yüklü zerrelere gibi, birbirini ittiği ve birbirinden uzak durduğu bir aile yapısı içinde yetişecek çocukların durumu ise, hepten yürekler acısıdır. Çocukların duygulu ve saygılı, aynı zamanda içinde buldukları toplum için iyi birer rükün olmaya hazırlanmaları, ancak fevkalâde imtizaç etmiş bir ailenin yumuşak ve sevgi dolu atmosferinde kabil olacaktır. Yoksa onların tertemiz duygu ve düşünce dünyâları üzerine, her gün bir tortu gibi gelip çöken anne babanın huysuzluğu ve imtizaçsızlığı, bir ölçüde onları da huysuz ve saygısız kılacaktır ki, bu da çocukların, bütün bir hayat boyu, her sıkıntıda, kendilerine müracaat edecekleri, daimi rehberlerine karşı itimatlarının, olumsuz şekilde sarsılması demektir. Şuurları böylesine kirlenmiş ve bulanık şeylerin baskısı altında gelişen yavruların, topluma yararlı birer uzuv olmaları ise şüpheli ve düşündürücüdür. Hatta değil yararlı olmaları, ciddi bir fikri operasyona ve arındırılmaya tâbî tutulmazlarsa, içinde yaşadıkları toplum için, büyük zararlara sebep olmaları da muhtemeldir.

Resmî istatistikler, cürüm işleyen ve ondan zevk alan çocukların büyük bir kısmının, "aile huzursuzluğu" kurbanları arasından çıktığını göstermektedir ki; meselemiz bakımından oldukça mânidardır. Bir de buna, toplum içindeki itici ve çekiçi güçler ilave edilecek olursa, o zaman nesillerin azgınlığına değil de, istikamet ve dürüstlüğüne şaşılmalıdır!"⁵⁷

57 F. Gülen, Sızıntı, c. 3, s. 29

Sağlam kaideler üzerine kurulmuş ailelerde de problemler yaşanabilir. Her ailede az veya çok problem yaşanır. Bu, insan olmanın bir muktezasıdır. Evlenmeden önce her şeyi tam olarak kestirmek mümkün değildir. İnsanların zamanla ahlakî ve insanî meziyetleri de çeşitli nedenlerle değişebilir. Hayatın bu realitesi karşısında çiftlerin aile içinde çıkan problemlere karşı nasıl davranmaları ve nelere dikkat etmeleri gerektiğini bilmeleri gerekir. Yüce Beyan'da şöyle buyrulur: "Erkeklerin kadınlar üzerindeki hakları gibi, kadınların da erkekler üzerinde belli hakları vardır."⁵⁸

Erkek ve kadının hakları ve ailedeki mutlulukları adına şu hususları söyleyebiliriz.

Hz. Peygamber'in Aile Hayatı Örnek Alınmalıdır

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem), Müslümanlar için hayatın her karesinde örnek alınması gereken müstesna bir insandır. İslam medeniyetinin oluşmasında onun lâl ü güher sözleri, hayatı ve getirdiği yüce beyanın emirleri ana faktör olmuştur. İslam medeniyeti bu temel esaslar üzerine bina edilmiştir. Bugün milletimizde ahlâk kuralları, sofrada adabı, aile münasebetleri, akrabalık ilişkileri kısaca hayatımızı kuşatan hemen her şey O'nun getirdikleri ve öğretileri üzerine şekillenmiştir. Hayatımızın her karesine damgasını vuran Allah Resûlü'nün aile hayatı bizim için en önemli örnektir.

"Hiç şüphe yok ki, bu hane, yeryüzünde gelmiş-geçmiş ve gelecek hanelerin, kurulacak yuvaların en mesudu, en bahtıyarı ve en bereketlisiydi. O'nun hanesinde her zaman burcu burcu saadet kokardı. Belki bu hane, maddî imkânlar yönünden, dünyanın en fakir hanelerinden biriydi; çünkü aylar ve ay-

---

58 Bakara, 2/228

lar geçirdi de bu hanede bir çorba bile kaynamazdı. Hanımlarına düşen yer ise sadece başlarını sokabilecekleri küçük birer oda veya daracık birer kulübeden ibaretti. Bu bahtiyar kadınlar, Allah Resulü'yle haftada ancak bir-iki saat beraber olmayı, dünyanın her şeyine tercih ediyorlardı. Mutluydular, huzurluydular ve son derece mesuttular."⁵⁹

O'nun eşleri ve çocukları hayatlarını hep sıkıntı içinde geçiriyorlardı. Hanımları ve çocukları, O'nu çok seviyor ve her şeyden, herkesten aziz tutuyorlardı. Allah Resûlü'nün onların kalplerinde mümtaz bir yeri vardı. Allah Resûlü uyguladığı terbiye sistemiyle onların kalplerinde sonsuz bir alâka ve bağlılık hâsıl etmişti.

Paranın, lüksün, rahatın, makamın, mansıbın Allah Resûlü'nün yanında kıymeti mi olurdu? Onun bir tebessümü dünyalara bedeldi, üzülmesi veya mahzun olması aile fertlerini derinden yaralardı.

O, bir beşerdi ve her hareketiyle ümmetine örnek teşkil ediyordu. Aile içindeki münasebetleri çok fitri idi. Herkese olduğu gibi ailesine karşıda mütebessim idi. Sonsuz Nur'da bu husus şöyle anlatılır:

"...evvel-ahir, bütün hanımları O'ndan bahsederken şöyle diyorlardı: Allah Resulü, insanların en güler yüzlüsü, hanımlarıyla en çok latife yapanıydı.

...

O, peygamberliğin ruhundaki mehabet ve vakara rağmen, hanımlarıyla latifeleşirdi. Onlarla kaynaşır, bütünleşir ve içli dışlı olurdu. Arada ince bir perde kalırdı ki, o da, Allah'la irtibatlı bulunmanın hâsıl ettiği uhrevîlikti, zira O, bir peygamberdi. Hanımları da her şeyden evvel O'nun ümmetiydiler..."⁶⁰

59 F. Gülen, Sonsuz Nur 2, s.15

60 F. Gülen, Sonsuz Nur 2, s.23

Dünya değişik dönemlerde acımasız despotlar tanıdı, diktatörlere, zalim müstebitlere ve firavunlara şahit oldu. İnsanların insan yerine konulmadığı, kadının ise insan kabul edilmediği dönemler gördü. İnsanlığın medeniyet adına büyük mesafeler katettiği günümüzde dahi bu despotizmin bini bir para. İnsanlar çoğu zaman meşverete yanaşmıyor ve 'benim dediğim olsun'un kavgasını veriyor.

Cihan tarihinde peygamberler, vahiy ile müeyyed oldukları hâlde istişare ederek hareket etmişlerdir. Bizde istişare, nebevî; münferit hareket şeytanî bir davranıştır. İtaat ise meşveretin tabii bir neticesidir.

O, her meseleyi ümmetiyle istişare ettiği gibi ailesiyle de istişare etmiştir.

“Allah Resûlü, hanımlarıyla oturur, konuşur; hatta bir arkadaş gibi onlarla bazı meselelerin müzakeresini bile yapardı. Peygamberin, onların düşünce ve fikirlerine katiyen ihtiyacı yoktu; çünkü O, vahiy ile müeyyeddi. Ancak O, ümmetine bir şeyler öğretmek istiyordu. Bu da şu idi: o güne kadar kadın, olanın aksine, çok muallâ bir yere oturtulacaktı. Allah Resûlü bunun pratiğine de yine kendi hanesinden başlıyordu.

... Ve bir misal:

Hudeybiye Anlaşması, Müslümanlara çok ağır gelmişti. Öyle ki kimsede yerinden kımıldayacak mecal kalmamıştı. Bu arada Allah Resûlü, kendisiyle umreye niyet edenlere kurbanlarını kesmelerini ve ihramdan çıkmalarını emretmişti. Ancak sahabe, “Acaba verilen kararda bir değişiklik olur mu?” düşüncesiyle meseleyi biraz ağırdan alıyordu. Allah Resûlü, emrini bir kere daha tekrarlardı. Fakat sahabedeki ümitli bekleyiş değişmedi. Evet, bu asla, Allah Resûlü'ne karşı bir muhalefet değildi. Şu kadar var ki, onlar daha değişik bir emir bekliyorlardı. Zira Kâbe'yi tavaf etmek üzere yola çıkmışlardı.

Hudeybiye'de söylenenler, tatbik safhasına konmayıp anlaşmada bir değişiklik olabilirdi.

İki Cihan Serveri, sahabedeki bu durumu sezince hemen çadırına girdi ve hanımı Ümmü Seleme Validemiz'le istişare etti. Bu ufku geniş kadın, sırf istişarenin hakkını vermek için konuştu. Çünkü o da biliyordu ki, Allah Resûlü onun diyeceklerine katiyen muhtaç değil. Allah Resûlü, bu istişare ile bize, içtimaî bir ders veriyordu. Bu gibi durumlarda kadınlarla istişare edilmesinde de hiçbir mahzur yoktu.

Validemiz, Allah Resûlü'ne şu mealde sözler söyledi: "Ya Rasûlallah! Emrini bir daha tekrar etme. Belki muhalefet eder ve mahvolurlar. Fakat Sen, kendi kurbanlarını kes ve onlara bir şey demeden de ihramdan çık. Onlar verdiği emrin kesinliğini anlayınca ister istemez sana itaat edeceklerdir." Allah Resûlü de böyle düşünüyordu. Hemen bıçağını eline aldı ve çadırından çıkarak kendine ait kurbanları kesmeye başladı. O daha birkaç kurban kesmişti ki, sahabe de kendi kurbanlarını kesmeye koyuldu. Artık verilen karardan dönüş olmadığını herkes anlamıştı.⁶¹

Sormadan edemeyeceğim: Hangimiz, kadınlara karşı bu denli mültefit olabilmışizdir? En kritik anda hanımıyla istişare eden kaç devlet reisi vardır? Bir aile reisi olarak kaç kişi, aile hayatında hanımıyla istişareye yer vermektedir? Soruları çoğaltıp bütün içtimaî ünitelere aynı soruyu yöneltebiliriz? İslâm'ın kadını esir ettiğini söyleyen bütün şom ağızların kulakları çınlasın! Acaba hangi feministin ufku bu seviyeye çıkabilmiştir?

Evet, şûra ve meşveret de, her hayırlı iş gibi ilk defa peygamber hanesinde hecelendi. Ve Allah Resulü, kendi hanımlarıyla istişare etti. Biz henüz bu anlayışın sofasında dolaşıp

---

61 Buhârî, Şurût, 15

duruyoruz, dolaşıyor ve bu sırlı kapının nereden açılacağını bilemiyoruz. Hatta henüz o kapının tokmağına vurma imkânını dahi elde edemedik. Evet, bugün kadın haklarını koruduklarını iddia edenlerin bile düşüncelerinde, kadın hâlâ ikinci dereceden bir varlık olmaktan kurtulmuş değildir. Oysa biz, kadına, bir vahidin yarısı nazarıyla bakıyoruz. O, öyle bir bütünün parçası ki, diğer parçanın işe yaraması için onun mevcudiyeti şarttır. Ancak her iki parça bir araya gelince insanlık vahidinin teşekkül edeceğine inanırız. Bu vahidin olmadığı yerde, insanlık da yoktur. Enbiyâ, asfiyâ da yoktur, İslâmiyet de yoktur, millet de yoktur.

Efendimiz, nasıl davranışlarıyla kadınlara karşı lütufkâr davranıyordu; nurlu sözleriyle de hep bu şekilde davranmayı teşvik ediyordu!

Bir hadislerinde şöyle buyurur: 'Müminlerin iman bakımından en kusursuzu, ahlâkı en güzel olanıdır. (Ahlâk ile insan öyle zirveleri tutar öyle insanî semalara yükselir ki, hiçbir ibadetle o makamları elde etmek mümkün olmaz.) Ahlâkı en güzel olanınız da, kadınlarınıza en güzel davrananınızdır.'⁶²

Görülüyor ki, eğer kadınlık, insanlık tarihinde bir kere aradığını bulmuş ve bir kere gerçek manada onurlandırılmışsa o da Hz. Muhammed Aleyhisselâm döneminde olmuştur."⁶³

Sevgi, Şefkat ve Saygı

İslâm, sevgi ve rahmet dinidir. Allah (c.c.) şefkat ve merhameti ile bütün kâinatı kuşatmıştır. Bu şefkat ve merhameti; güneş şuallarından yağmur damllarına, oradan kâinattaki en küçük zerrelere varıncaya kadar her şeyde görmek mümkün-

62 Ebu Dâvûd, Sünnet, 15; Tirmizi, Radâ, 11; Darimî, Rikâk, 74.

63 F. Gülen, Sonsuz Nur

dür. Cenab-ı Hakk; şefkati ve merhameti bütün insanların bil-hassa da annelerin kalbine yerleştirmiştir. Şefkat ve merhametin en açık tezahür ettiği yerlerden birisi ailedir.

“Yüce Allah, Kurân’da: “... Kendileriyle sükûnete, huzura kavuşasınız diye sizin için nefislerinizden eşler yarattı; aranıza ‘meveddet’ (sevgi) ve ‘rahmet’ (şefkat) koydu. Elbette bunda, düşünen kimseler için nice ibretler vardır.” (Rûm, 30/21) buyurmaktadır. Bu âyetteki, dostluk, sevgi, muhabbet, manalarına gelen ‘meveddet’ kelimesi ayrıca, velî ve dost edinmek, yardımlaşmak, başkasının otoritesini kabul ederek görev ve salâhiyetini tanımak gibi anlamlara da gelmektedir.⁶⁴ Bu ayetteki, ‘rahmet’in bir boyutu olan şefkat, karşılık beklemeden yardıma koşturur. Böyle bir şefkat, aşktan daha tesirlidir.⁶⁵ Bu itibarla, eşler arasında ‘şefkat ve merhamet’ hislerinin canlı tutulması, mutlu bir evlilik için önemli bir unsurdur. Bu hislerin yansıması olan hâl ve tavırları, eşlerin birbirlerine göstermeleri gerekir. Evlilik hayatının gerekli şartlarından sevgi ve anlayışı, Rabb’imiz kalplerin kaynaşmasına vesile kılmaktadır. Zirâ Kurân’da belirttiği gibi kalplerin kaynaşması ancak Allah’ın dilemesiyle olur. Eşlerin davranışları sadece bunun tesisi için bir fiilî duadır. Bunu başarabilen eşler, ruh ve beden sağlığı açısından da şanslıdırlar. Sürekli didişme içinde olan eşler, bu ön şartı yerine getirmedikleri için, aralarındaki muhabbet azalmaya başlar, bunun neticesinde kalp birlikteliği temin edilemez.”⁶⁶

Ailede mutluluğunun temini adına eşler öncelikle birbirlerine karşı güler yüzlü, tatlı dilli ve şefkatli olmalıdırlar. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem): “İmanı en olgun olan kimseler, en

64 Şamil Ansiklopedisi, Hizb Maddesi.

65 Bediüzzaman, Mektubat, 8. Mektup’tan özet olarak.

66 Dr. Saim Arı, “Evlilikte İnançın Gücü”, Sızıntı, Ocak 2006, s. 324.

güzel ahlâklılardır. En hayırlınız kadınlarına hayırlı olanlarızdır.”⁶⁷ buyurur. Kadınlara bakan yönüyle de şöyle buyururlar: “Bir kadın, kocası kendisinden razı olduğu hâlde ölürse cennete girer.”⁶⁸ Ve yine bir sahabî, Efendimiz’e (sallallahu aleyhi ve sellem), hanımının kendisini güler yüzle karşılayıp güzel sözler söylediğini anlatınca Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem), “Hanımına selâm söyle; kendisinin yarı şehit sevâbına kavuştuğunu haber ver!”⁶⁹ buyurmuşlardır.

Ailedeki karşılıklı saygı ve nezaket orada mutluluğu temin ve tesis etmek için önemli bir katedir. Bu mutluluğun devamı için de eşler, her türlü kötü söz, tavır ve davranışlardan sakınmalı ve birbirleriyle alay etmemelidirler. Cenab-ı Hak: “Ey iman edenler! Sizden hiçbir topluluk bir başka toplulukla alay etmesin. Ne malûm? Belki alay edilenler edenlerden daha hayırlıdır.”⁷⁰ buyurmuştur. Hayatı paylaşan eşler birbirlerine karşı merhametli, hata ve kusurlarına karşı da müsamahalı olmalıdırlar. Ailedeki istikrar ve ahenk için bu kurallar âdeti bir ön şarttır.

Sabır, Tahammül ve Medeni İlişki

İnsanlarda hisler bazen aklın ve mantığın önüne geçer. En olgun insanlarda dahi bu tür davranışlar görülebilir. Böyle durumlarda çözüm adına en etkili yol karşılıklı anlayış ve sabırdır. Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem):

“Karısının kötü huyuna tahammül eden erkeğe, Allah Teâlâ, ibtilaya sabreden Eyyüp Aleyhisselâma verdiği mükâfatı

67 Ebu Dâvûd, Sünnet,15; Tirmizi, Radâ, 11; Darimî, Rikâk, 74.

68 İbn Mâce, Nikah 4

69 Münziri, et-Tergib ve't-Terhib

70 Hucurât, 49/11

verir. Kocasının kötü huyuna tahammül eden kadına da Firavun'un nikâhında bulunan Asiye'ye verdiği mükâfatı verir.”⁷¹ buyurmaktadır.

Sabrı bütün yönleriyle anlamak ve özümsemek gerekir. Şöyle ki: “... bazıları, sabrı, başa gelen şeyler karşısında edebini bozmamak. Bazıları, iyi-kötü hâdiseleri tefrik etmemek. Bazıları, kendine rağmen yaşamak.. Bazıları, kahr u lütfu aynı ruh haletiyle karşılamak. Bazıları, Kitap ve sünnetle gelen mesajları cennet davetiyesi gibi kabul etmek. Bazıları, Sevgili uğrunda can-canan her şeyi feda edebilmek şeklinde ifade etmişlerdir ki; hepsinin kendine göre bir mahmilinin bulunduğu söylenebilir.”⁷²

İnsan öfkelenildiğinde dengeli ve ölçülü davranamaz. Bu açıdan eşler birbirlerinin öfkeli zamanlarında anlayışlı davranmalıdırlar. Resulallah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurur: “Ben bir söz biliyorum, onu söyleyenin öfkesi gider. O da: ‘Eüzü billahi mineşşeytanir racîm’ (Kovulmuş şeytandan Allah’a sığınırım.) sözüdür.”⁷³ der. Yine bu bağlamda: “Biriniz hiddetlendiğinde ayakta ise hemen otursun, hiddeti giderse (iyi), şayet gitmezse o zaman da yaslansın.”⁷⁴

“Hiddet şeytandandır, şeytan da ateşten yaratılmıştır. Ateş ise ancak su ile söndürülür. Binaenaleyh biriniz hiddetlendiğinde abdest alsın.”⁷⁵ buyurmuştur.

İnsan her yönüyle mükemmel olamaz, onda kusur ve hataların olması insan olmasının bir sonucudur. İnsan eğitimle, hatalarından ibret alarak zamanla mükemmelleşir. Bunun için

71 Tirmizî, Rada 11

72 Kalbin Zümrüt Tepeleri 1, s. 141

73 Müslim, c. 4, s. 2019

74 Ebu Dâvûd, 2/549

75 Ebu Dâvûd, 2/550

tecrübeye, yaşla birlikte olgunlaşmaya ihtiyaç vardır. İnsanların hatalarının dindeki yerine bakılmalıdır, temel meselelerde bir problem yok ise mizaca, yaşa, kültüre bağlı eksiklikler zamanla giderilebilir. Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem): “Mümin bir erkek, mümin kadına kızıp darılmasın. Eğer onun bir huyundan hoşlanmazsa başka hoşlanacağı bir huyundan memnun olabilir.”⁷⁶ buyurmaktadır.

Erkeğin gücüne güvenerek eşini dövmesi ona karşı sert ve haşın davranması, en hafif ifadeyle “yakışiksız” bir davranıştır. Allah (c.c.) korkusu, merhamet ve adalet duygusuyla hareket edilmelidir. Allah korkusu olan bir insan, insanlara zulmetmez. Kadınların şiddete maruz kaldığı günümüzde bu husus daha da önem arz etmektedir. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem): “Kadınlar, Allah’ın yanımızdaki emanetleridir.”⁷⁷ buyurur. Bu emanete, emanetin sahibine sevgi ve saygının ifadesi olarak en iyi şekilde sahip çıkılmalıdır.

Erkek eşinin suçunu onun yüzüne vurmamalı, aşağılayıcı tavır ve davranışlardan uzak durmalıdır. Zira Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem): “Allah Teâlâ rıfk sahibidir. Ve her işte rıfk (merhamet, şefkat) ve yumuşaklığı sever.”⁷⁸ Ayrıca: “İnsanların en kötüsü ailesine sıkıntı verendir.” diye buyurur. Bunun üzerine ahab-ı kiram: “Aileye sıkıntı vermek nasıl olur Ya Resûlallah?” diye sorunca O şöyle cevap verdi:

“Kişi eve geldiğinde karısı ürperir, çocuğu korkar ve kaçar. Evden çıktığında ise karısı güler, ev halkı rahatlar.”⁷⁹

Erkek, işinde ve sosyal hayatında karşılaştığı sıkıntılarını evine yansıtılmamalıdır. Bayan da kocasının sıkıntılı olduğunu

76 Müslim, Rada, 63, Müsned, 2/329

77 Ebu Davud, Sünen Menasik

78 Buhari, hadis no: 6528, Müslim, hadis no: 2593

79 Taberâni, Mucemu'l-Evsat, 8/337

fark ettiğinde ona karşı anlayışlı davranarak eşinin sıkıntısını gidermeye çalışmalıdır. “Bardağı taşıran son damla.” olmalıdır.

Eşler birbirlerinin hakkını çiğnememelidir. Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem): “Haksızlık etmekten sakının. Çünkü haksızlık kıyamet gününde zulmettir.” buyurmaktadır.

Ayrıca Gazali, “Kadının koca üzerindeki önemli haklarından biri, kocanın onunla güzel ahlâklı olması ve ona şefkatle muamele ederek hoş görmesidir.” der ve konuyu şu hadis-i şerifle taçlandırır. Resûl-i Ekrem (sallallahu aleyhi ve sellem) son nefesinde iken sesi kesilinceye kadar dilinden şu sözler dökülüyordu: “Namaz, namaz, namaz. Elinizin altındaki köleleri güç getiremeyecekleri bir şeye zorlamayın. Kadınlar konusunda da Allah’tan korkun; Allah’tan korkun...”⁸⁰ Gazalî’nin şu tespiti de son derece ilginçtir ve modern zamanlarda erkeklerin bunu zihnen iyi kavramaları gerekir: “Kocanın hanımıyla güzel ahlâklı olması, ona sadece eziyet vermemesi demek değildir. Yanı sıra ondan gelen eziyetlere de mütehammil olması, öfkelenildiği zaman sabretmesi ve hata ettiği takdirde de katlanmasıdır.”⁸¹ der.

Kadının bir kısım huysuzlukları ve kıskançlıkları karşısında sabretmek de kadına karşı iyi davranışlardan sayılır.

Suizan

Suizan; maddi, manevi, içtimai hayatı zedeler. Zanlar üzerine hareket edilemez. İnsan hüsnüzan edip yanılmayı, suizan edip doğru çıkmaya tercih etmelidir. Yüce Beyan’da: “Ey iman edenler! Zandan çok sakının. Çünkü zanların bir

80 Gazali 1985, 2/43-44

81 Doç . Dr. Halil Çiçek, “Değerlerin Aşınması ve Eşlerin Boşanması”, Yeni Ümit, 2004, s. 64

kısmı gūnahtır. Birbirinizin gizli hāllerini araştırmayın. Kiminiz kiminizi gıybet etmesin.”⁸²

Bediūzzaman, “Bir ailenin saadet-i hayatiyesi; koca ve karı mabeyninde bir emniyet-i mūtekeleye ve samimi bir hūrmet ve muhabbetle devam eder.”⁸³ der.

Ailede karşılıklı emniyeti ve gūveni sarsacak hareketlerden eşler kaçınmalıdır. arşıda, pazarda gereksiz dolaşma, giyim kuşam hususunda olūsüz olma, yasak ilişkilere zemin hazırlayacak tavır ve davranışlar sergileme karşılıklı gūvenin zamanla yok olup ailelerin dağılmasına sebep olur. Bu nedenle eşler zanna sebebiyet verecek ve eşler arasında gūveni zedeleyecek tavır ve davranışlardan uzak durmalıdır.

Hayatı Paylaşmak

Erkek, evini iyi idare etmeli, eşinin kusurlarına karşı mūsamahalı ve anlayışlı olmalıdır. Olur olmaz Őeyleri veya ufak tefek kusurları bŧyŧterek kavga sebebi yapmamalıdır. Bŧyle davranmak merhamet ve sevginin gereğidir.

Eşler birbirinin ŧzŧntŧsŧne, kederine, sıkıntısına, sefasına, bolluğuna ve darlığına ortak olmalıdır. Aile içinde çıkan problemler usulŧnce halledilmelidir. Bŧyle davranmak ailedeki sevgi bağlarını gŧlendirecektir.

Bŧtŧn Mŧslŧmanlar için örnek bir aile reisi olan Allah Resŧlŧ ile ilgili kitaplarda Őŧyle bir hādis e anlatılır: “Bir gŧn Resŧlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) evine gider ve hanımına:

“Yemek yaptın mı?” der.

Hanımı, “Hayır.” diye cevap verir.

82 Hucurāt, 12

83 S. Nursi, Lem’alar, 24. Lem’a, ŧŧncŧ Hikmet

Rasûlüllah (sallallahu aleyhi ve sellem): “Yiyecek hiç bir şey yok mu?” der. Hanımı:

“Bir parça ekmek ve tuz var.” deyince, “Tuz ne güzel ek-mek katığıdır. Getir yiyeyim.” der. Ve kuru ekmeği tuza basarak yer.”⁸⁴

Evlenmekle insan hayat arkadaşı edinmiş olur. Hayat arkadaşı; hastalıkta, ihtiyarlıkta, iyi ve kötü günde birbirinin yanında olma demektir. Böyle önemli bir arkadaşlık küçük problemlerle yıpratılmamalıdır. Çünkü zaman içerisinde insanın en çok yanında olacak arkadaşı hayat arkadaşıdır. Çoluk çocuk kendi yuvalarını kurarak bir süre sonra ayrılır. Hayırlı bir eş ise ebedi bir arkadaşlık yapar, eşini hiçbir zaman terk etmez.

Kadın ev içerisindeki sorumluluklarını yerine getirmelidir. Evin temizliğini, çocukların bakım-görümünü, evin düzenini en iyi şekilde yapmalıdır. Evdeki karışıklık ve kirlilik insanın ruhunu bunaltır. Erkeği evinden soğutur.

Eşler kanaatkâr olmalıdır. Evin hanımı idareli olmayı bilmelidir. Lüks özentisi, israf aileyi değişik olumsuzluklara sürükler, evin bereketini götürür.

Aile Sırrı ve Mahremiyetin Korunması

Aile içinde yaşanan problemler ve aile mahremiyeti dışarı yansıtılmamalıdır. Evlilik hayatı, ciddi badirelere maruz kal-sa da dışarı bir şey sızdırmamak icap eder. Evet, belki bazı durumlar itibarıyla eşler, ah u ızdırapla hep “ah” edebilirler, ama âlem o “ah”tan haberdar olmamalıdır. Aile içi meselele-rin uluorta konuşulması suretiyle, aile fertlerinin onuru ayaklar altına alınmamalıdır. Problemler öncelikle aile içinde çözü-lmeli, çözülemeyen büyük problemler de dinin emirleri doğ-

---

84 Buhari, Eşribe

rultusunda, ayağa düşürülmeden erkek ve kadının bir vekili ile halledilmelidir.

Kıskançlık

Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), “Eşini, yakınlarını ve aile bireylerini kıskanmak imandan kaynaklandığı gibi onların açık meşrepli ve laubali olmalarına ses çıkarmamak dahi, kötü hasletten olan nifaktan doğar.”⁸⁵ buyurmaktadır.

Kıskançlıkta denge iyi ayarlanmalıdır. Ortada herhangi bir şüphe alâmeti yok iken zan üzerine hareket edilerek güven sarsılmamalıdır. Şüphe alâmetleri bulunan hususlarda duyarlı davranarak istenmeyen hâdiselere sebep olabilecek hareketlere mahal verilmemelidir.

Hiçbir sebep yokken yersiz kıskançlık yüzünden boşanan ailelere rastlamak mümkündür. Asr-ı Saadet'te şöyle bir hâdise vuku bulur: Bir sahabi, “Ya Resûlullah, eşim siyah bir erkek çocuk dünyaya getirdi. (“Benim bu konuda şüphelerim var.” demek istedi.)” der. Bunun üzerine Peygamberimiz ona sorar:

“Senin develerin var mı ?”

“Evet, var.”

“Renkleri nasıl?”

“Kırmızıdır.”

“Bunların içerisinde beyazı siyaha çalan boz deve var mı?”

“Evet, var.”

“Bu renk ona nereden geldi?”

“Belki kendi soyunda bulunan birinden bu rengi almıştır.”

“Oğlun da rengini senin soyundan birisinden (kalıtım yoluyla) almış olabilir.”⁸⁶

---

85 500 hadis, s. 209 h. 243

86 Müslim, Lian, 20

Peygamberimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) bu açıklamasından sonra o sahabînin kafasındaki şüpheleri izale olur. Dolayısıyla herhangi bir mesnede dayanmayan zanlardan kaçınılması gerekir.

Erkek ve kadın istenmeyen hâdiselere sebebiyet verebilecek ortamlardan uzak durmalıdır. Günaha girmek değil, günaha götürecek yollardan uzak durmak İslâm'ın tercih ettiği öncelikli yoldur.

Herkes kendisine bu manada dikkat etmelidir. Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem): "Üç zümre vardır ki (müminse, cezalarını çekmeden, kâfir ise ebediyen) cennete giremez, onun kokusunu da alamaz. (Bunlar sözleri, davranışları veya giyim tarzlarında) erkekleşen kadınlarla, devamlı alkol alanlar ve bir de deyyuslardır."

Ashab-ı Kiramdan bazıları sordular:

—Ya Resûlallah! Deyyus kimdir?

Peygamberimiz de,

—Deyyus, ehlini (eşini, kızını, kız kardeşini, erkeklerden) kıskanmayan adamdır, buyurdular.

Konu ile ilgili bir diğer hadise göre Hz. Peygamber deyyus'u şöyle tarif buyurdu:

—Deyyus; ailesinin pisliğini, yabancı erkeklerle düşüp kalkmasını kabullenen kişidir.⁸⁷

Bir gün Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), ashabına, "Kadınların yanına girmekten sakının." buyurdu. Ashaptan biri, "Ya Resûlallah, hısım akraba için ne buyurursunuz?" deyince, "Hısım-akraba-kayın ölümdür." cevabını vermiştir. Yani mahrem olmayan hısım-akraba da aynıdır. Hatta onun ihaneti daha fecidir."⁸⁸

87 Revaiul Beyan, 2/167, c. Sağır, 1/141

88 Buhari, c. 6, s. 159

Günümüzde bu ölçülere dikkat etmeyen ailelerde istenmeyen birçok üzücü hâdise vuku bulmaktadır.

Kadın her ortamda kendisine yakışan vakarı takınmalıdır. Namahremi olan insanların yanında tesettürüne, oturuşuna, kalkışına, gülüşüne, konuşmasına dikkat etmelidir. Temel ölçülerin dışına çıkmak bir bakıma yasak ilişkilere de zemin hazırlamak anlamına gelir.

Aile Reisi ve Otorite

Evde otorite boşluğu ve idari karışıklık yaşanmamalıdır. Erkek, evin düzeninden ve genel ahenkten birinci derecede sorumludur. Zira Allah (c.c.) Kur'ân-ı Kerim'de: "Allah'ın insanlardan bir kısmını diğerlerine farklı kılması sebebiyle bir de mallarından harcama yaptıkları için, erkekler kadınların koruyup kollayıcısıdır. Onun için sâliha kadınlar itaatkârdır. Allah'ın kendilerini korumasına karşılık gizliyi (kimse görmese de namuslarını) muhafaza ederler. Baş kaldırıp hep serkeşlik yapmalarından endişe ettiğinizde, onlara uzun uzun öğüt verin; (gerekirse bir taktik olarak) onları yataklarda yalnız bırakın ve (bunlarla da yola gelmezlerse, incitmeden) okşayınız. Eğer yola gelirlirse, artık onların aleyhine başka bir yol aramayın; çünkü Allah yücedir, büyüktür."⁸⁹ buyurur.

Erkek ve kadının ev içerisinde belli sorumlulukları vardır. Ailede iyi bir iş bölümü ile birlik ve beraberlik tesis edilmelidir.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem), "Hepiniz çobansınız ve emrinizin altındakilerden mesûlsünüz." buyurur. Bu kutsî sözün devamında ise erkeğin hanımından ve çocuklarından hesaba çekileceğini belirttiikten sonra, "Kadın da kocasından mesûldür. O, ondan sorulacaktır." buyurmuşlardır.

---

89 Nisâ, 4/34

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurur: “Mümin, Allah takvasından sonra salih bir zevceden daha hayırlı bir şeyden istifade edemez: (O salih kadın ki,) beyi ona yap dediği zaman yapan, beyi ona baktığı zaman onu sevindiren, ona (bir şeyi yapması veya yapmaması için) yemin edince yemininin gereğini yapan ve beyinin yokluğunda hem kendi nefsi hususunda (yani namusunu korumada) hem de malında ona samimi olup hakkını yerine getiren kadındır.”⁹⁰

İnsan sorumluluk yüklenmekle olgunlaşır. Çocukluktan itibaren insan yer yer sorumluluklar alır, evlilikte bu sorumluluk daha da artar. Aile mesuliyeti alan insan, ailesinin maddi manevi problemleriyle ilgilenecek sevap kazanır. İyi bir aile reisi az bir gayretle daha büyük organizasyonları da başarıyla idare edebilir.

Baba, Ailenin İhtiyaçlarını Karşılmalıdır

Baba, ailesinin ihtiyaçlarını yerine getirmeli, onları ele güne muhtaç etmemelidir. Aile fertlerinde komplekslerin oluşmasına ve haksız yollarla bir şeyler elde etme düşüncesine fırsat vermemelidir.

Bir mümin, çoluk çocuğunun hayırlı bir evlat olmasını istiyorsa evine haram bir şey sokmamalıdır. Çocuğun, anne karındaki teşekkülünden başlayarak onun helâl ve meşru rızıkla beslenmesi çok önemlidir. Çocuğumuza veya hanımınıza yedirdiğiniz bir parça haram, onların muvakkat veya müebbet kayma sebeplerinden biri olabilir. Bu açıdan ailenin bakımı, yiyeceği, içeceği, giyeceği her şey dinin meşru kıldığı daire içinde yerine getirilmeli ve bunun dışına kesinlikle çıkılmamalıdır.

90 İbn Mace, “Nikâh”, 1857.

Evin reisi, ailesinin sosyal ihtiyaçlarını da karşılamalıdır. Âilesiyle birlikte geziye çıkma, akraba ziyaretleri, uygun mekânlarda spor yapma vs. zamanın şartlarına göre meşru aktivitelerde bulunmalıdır. Meselâ Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem), Hz. Âişe ile koşup yarışmıştır.

Değer Verme, Sevgi ve Dayanışma

Ailede eşlerin birbirini beğenmediklerini ifade etmeleri veya çirkinliğini, beceriksizliğini, başarısızlığını söylemesi, başkalarıyla kıyaslama yapması, noksanlığını yüzüne vurması gibi olumsuz davranışlar aile ilişkilerini dinamitler, insanların öz güvenlerine zarar verir ve aile bağlarının kopmasına sebep olur. Bediüzzaman Hazretleri şöyle der: “Hem refika-i hayatını, rahmet-i İlâhiyenin mûnis, lâtif bir hediyesi olduğu cihetiy-le sev ve muhabbet et. Fakat çabuk bozulan hüsn-ü suretine muhabbetini bağlama. Belki kadının en cazibedar, en tatlı güzelliği, kadınlığa mahsus bir letâfet ve nezaket içindeki hüsn-ü sîretidir. Ve en kıymettar ve en şirin cemâli ise, ulvî, ciddî, samimî, nuranî şefkatidir. Şu cemâl-i şefkat ve hüsn-ü sîret, âhir hayata kadar devam eder, ziyadeleşir. Ve o zaife, lâti-fe mahlûkun hukuk-u hürmeti o muhabbetle muhafaza edilir. Yoksa hüsn-ü suretin zevâliyle, en muhtaç olduğu bir zamanda biçare hakkını kaybeder.”⁹¹

Eşler arasında, yardımlaşma ve dayanışma olmalıdır. Nitekim Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem): “Ev işlerinde hanımlarına yardım eder, ayakkabılarını tamir eder, elbisesini yamar, koyun sağır, hayvanlara yem verirdi.”⁹²

---

91 S. Nursi, Sözlür, s. 302

92 Buhari, İstizan, 15; Müslim, Selam, 15

Eşler birbirlerine karşı kibar ve nazik davranmalı, merhametli olmalıdır. Şu unutulmamalıdır; merhamet aynı zamanda bir vesile-i merhamettir. Merhametli olunursa Allah da merhamet eder. Nitekim Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem): “Erkek hanımına, hanım da beyine sevgiyle baktıklarında Cenab-ı Hak da onlara rahmet nazarıyla bakar. Şayet erkek, hanımının ellerini ellerine alırsa her ikisinin de günahları parmakları arasından dökülür.”⁹³ buyurur.

Araboçular

Kötü ahlâklı, hasit ve dedikoducu kişiler karı kocanın arasını bozmak için söz taşırlar. Söz taşıma, iftira, yalan ve abartı ile eşlerin veya gelin kaynananın arasını açarak aile huzursuzluklarına sebebiyet verirler. Söz taşıma çirkin bir davranıştır. Söz taşıyıcılar, kötü söz söyleyen insanlardan daha zararlıdır. Bu davranışlarıyla onlar âdeta fitneye katalizörlük yaparlar. Eğer bir şey taşınacaksa güzel sözler taşınmalı ve insanların kalplerinin birleşmesine vesile olunmaya çalışılmalıdır. Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem): “Kadını kocası aleyhine kışkırtan bizden değildir.” Yani; “Bizim sünnetimize tâbi olanlardan ve yolumuzda gidenlerden değildir.”⁹⁴ buyurmaktadır.

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)’in sahabîlerine, “Size derecesi (nafile) oruçtan, namazdan, sadakadan üstün bir ameli haber vereyim mi?” diye sordu.

Ashab, “Evet ya Resûlullah!” dedi. Peygamberimiz de şöyle devam etti:

“Araları bozulmuş iki kişinin arasını düzeltmektir.”⁹⁵

---

93 Camiu's Sağır, 2:333

94 Ebu Davud, c. 2, s. 254

95 M. Asım Köksal, Hz. Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem) ve İslamiyet, Medine Devri, c. I, s. 163

Söz taşıyıcıların sözüne itibar edilmemelidir. Aileyi ve toplumu ifsat eden bu tür insanların oyununa gelmemek gerekir. Söz taşıyıcı ve arabozucu kişilerle arkadaşlık ilişkilerinin gözden geçirilmesi gerekir. İnsan duyular karşısında gerekli araştırmayı yaptıktan sonra akliselikle hareket etmelidir.

Kültürel Yozlaşma, Kendi Değerlerimiz ve Maneviyat

Toplumda yaşanan kültürel yozlaşma, ahlâki değerlerden ve dinden uzaklaşma aile problemlerine sebep olmaktadır. Ananevî ve kültürel yapımıza yabancı alışkanlıkların girmesi aile saadetimize zarar vermektedir. Bu yozlaşma nedeniyle eşler arasında karşılıklı saygı kaybolmakta, eşler arasında olumsuz davranışlar artmaktadır.

Kültürel yozlaşmanın getirdiği kılık kıyafette ölçüsüz olma, iffet anlayışında zafiyetin oluşmasına sebep olmaktadır. “Dinimizde Müslüman kadın ve erkeğin iffet ve vakarını koruması temel bir esastır. Örtünme de iffetin en önemli bir yanıdır. Bu itibarla kadın ve erkeğin fitneye ve şüpheye sebep olmayacak, karşı cinsi tahrik etmeyecek, iffeti, vakarı koruyacak ve İslâm dinini insanlara sevdirecek tarzda giyinmeleri gerekir.”⁹⁶

Boşanma oranlarının eskiye oranla artması toplumda yaşanan kültürel yozlaşmanın bir göstergesidir. Ailede yaşanan yozlaşmaya karşı aile değerlerimizi korumak dini ve milli bir görevdir. Kültürel yozlaşmanın aileye, ferde ve topluma vermiş olduğu zararlardan korunmak için fertlere önemli vazifeler düşer.

Bu bağlamda şunları zikredebiliriz:

1-Haramlardan uzak durmak, zira “helâl dairesi keyfe kâfidir” hem bir haram lezzet içerisinde binlerce elem gizlidir.

96 Akademi Araştırma Heyeti, Bir Müslümanın Yol Haritası, Giyinme, s. 623

- 2- İffetli, hayalî, yaşamak, eşine sadık olmak,
- 3- Kültürel değerleri muhafaza etmek ve geliştirmek,
- 4- İyi bir arkadaş çevresi edinmek,
- 5-Medyanın olumsuz tesirlerine karşı TV izlemede seçici olmak, inançlara ve kültüre uygun programlar izlemek, film ve dizilerin birer kurgu olduğunu unutmamak.
- 6-İslâm ahlâkını iyi öğrenmek ve onunla ahlâklanmak.
- 7-Kanaatkâr olmak, lüks özentisi ve bitip tükenmek bilmeyen isteklerin ailede büyük sorunlar açacağını unutmamak.

Hatasını Görmek, Kendi Muhasebesini Yapmak

Davranış ve düşüncelerini kusursuz kabul eden, sürekli başkalarının kusurlarını araştıran birisi kendi kusurlarını göremez. İnsan öncelikle kendi muhasebesini yapmalıdır. “İnsana hatalarını göstermemek, nefis ve şeytanın en büyük hilesidir.”⁹⁷ Hatasını göremeyen insan hatasından kurtulmak için uğraşmaz ve Allah’ın himayesine sığınmayı, tövbe istiğfarda bulunmayı düşünemez. Kusurunu anlayan insan ise istiğfar eder ve Allah’a sığınıp şeytanın şerrinden kurtulur.

Aile içinde problem çıktığında ruh hâleti daha iyi olan, anlayışlı davranmalı, karşı taraftan gelen sertliği, huşuneti bir sünger gibi absorbe etmelidir. Sertliğe ve anlayışsızlığa karşı aynıyla cevap vermek iki tarafın da kırılmasına sebep olur. Eşler karşılaştıkları sorunları empati kurarak çözmeye çalışmalıdır.

Eşler arkadaşlarının veya akrabalarının yanında birbirlerini küçük düşürecek tavır ve davranışlardan uzak durmalıdırlar. Ayrıca küçük meseleleri büyütüp suçu birbirine atmak ve münakaşa etmek de problemleri büyütür ve bazen de kalıcı zararlara sebebiyet verir. Peygamber Efendimiz’in (sallallahu aleyhi

---

97 S. Nursi, Lem’alar, s. 88

ve sellem) “Kardeşinle münâkaşa etme, zira münakaşanın hikmeti anlaşılmaz...”, “Haklı olduğu hâlde münakaşayı bırakan kimse için cennetin ortasında bir köşk bina edilir.” beyanlarına uygun hareket etmek gerekir.

Yüce Allah, “Eğer eşler, aralarını düzeltmek isterlerse Allah onların aralarında kaynaşma meydana getirir.”⁹⁸ buyuruyor. Bu ayet-i kerime, problemlerin giderilmesinde karşılıklı iyi niyetin ne kadar önemli olduğuna açık bir delil ve müjdedir.

Erkek, eşine değer vermelidir, onun faziletlerini söylemeli ve ona karşı sevgisini ifade etmelidir. “Sen, kendine yapılan ihsanların vicdanını yumuşattığını ve ihsanda bulunan zatlara karşı sevgi ve alâka duyduğunu düşünerek, başkalarının da seni sevip, alâka duyacakları bir yolu keşfedip çıkarabilirsin. ‘İnsan iyiliğin kölesi’, iyilik de şerrinden endişe edilen kimsele-re karşı en sağlam bir sığınaktır.”⁹⁹

Eşini sana sevdiren ve onu senin nazarında sevimli kılan tavır ve davranışlar, senin de onun nazarında sevilip beğenilmene vesile olabilir.

Aile İçi Problemlerin Çözümü Adına

Ailede manevi değerlere bağlılık, Allah’ın (c.c.) rızası istikametinde hareket etmek, maddi manevi yardımlaşma ailede huzur ortamını temin ve tesis etmede büyük bir etkidir. Fakat bencillik, nefsi için yaşama, hayattan daha çok zevk alma gibi faktörler eşlerin kalbine yerleşmişse o ailede istikrarı ve sadakati temin etmek mümkün olmaz. Bugün Batı’da ailenin çözülmesi büyük oranda bu faktörler sebebiyledir.

98 Nisâ, 4/35

99 F. Gülen, Ölçü, İnsanlık, s.111

Ailede huzurun sağlanması ve problemlerinin çözümü adına dinin emirleri iyi anlaşılmalıdır. “Kur’ân, aile birliği alanında bir realiteye işaret eder ve ikinci bir merhaleden söz eder. Allah, salih kadınları; kocalarına itaatkâr, olmaları evinde bulunmadığı zamanlarda iffetlerini korumaları gibi özelliklerle zikreder. Peşinden, böylesi kadınların aksine, kocalarına isyankâr davranan kadınlardan bahseder ve geçimsizlik ileri bir boyuta ulaştığında kocaya, eşinin kendisine itaat etmesi doğrultusunda ona nasıl davranması gerektiğine dair farklı kademeler içeren tavsiyelerde bulunur.¹⁰⁰ Elbette bu, kocaya tanınan keyfi yetkiler değildir. Belirli şartların oluşumu zorunludur. Zaten, âyette geçen “nuşûz” kelimesi, bize bu konuda bir fikir vermekte olup kadının kocasından nefret etmesi, kin tutması, itaat etmemesi, kafa tutup isyankâr bir tavır takınması gibi anlamlara gelir.

Bu aşamada ev siyaseti olarak koca, eşine öncelikle tatlı dille nasihat eder. İyilik tavsiyesinde bulunur, sorumluluklarını hatırlatır. Problemin nereden kaynaklandığını belirtir ve hal çareleri üretir. Yatağı terk etme ikinci safhadır. Üçüncü merhaleye gelince, İbnü'l-Arabî, “Bana göre, ‘dövme’ şahısların hâllerine göre değişir. Bazılarına az bir gönül koymuşluk kâfi gelir, bazıları da ancak tediple düzelir.” der. Hz. Ali, bu tertibin esas alınması, bunların da sonuçsuz kaldığı durumlarda iki hakem gönderilmesi kanaatindedir. Dikkat çeken şey, bu yetkinin kocalara verilerek üçüncü şahısların ve mahkemelerin aile birliğine müdahalesine hemen izin verilmeyişidir. Böylece ufak tefek aile içi kırgınlıkların bir sır olarak kalması, aile mahremiyetinin zedelenmemesi amaçlanır. Ayetteki,

---

100 Nisâ, 4/34

“Size itaat ettikleri takdirde kendilerini incitmeye bahane aramayın.” ifadesi de, nısfet, adalet, hakkaniyet ilkelerine göre davranmayan koca için, uhrevi bir “tehdit” mahiyetindedir. Öncelikle aile birliğinde önemli olan sevgidir, karşılıklı anlayıştır. Sevinç ve keder birlikte paylaşılır. Dolayısıyla bu son merhale, istisnai bir durumdur. Hele hele öfkenin yatıştırılması hiçbir zaman amaçlanamaz. Aksi takdirde, kul hakkına tecavüz nedeniyle erkek, haksızlığının uhrevi vebaline de katlanır.”¹⁰¹

Eşler Bakımlı Olmalı

Dinimiz kadınlara kocalarına karşı süslerini ve güzelliklerini sergilemelerini emretmiştir. Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), “Özellikle kocalarınızla gayet cilve ve işve ile konuşabilirsiniz ve onlara güzel görünmek için istediğiniz nezaketi yapabilirsiniz. Lakin yabancı erkekle konuşurken ciddi, kaba ve kısık sesle konuşursunuz.”¹⁰² buyurmaktadır.

Kadın fitratına uygun hareket ederek bakımlı olmalıdır. Ayrıca güzel elbiseler giymeli, güzel takılar takmalı, güzel kokular sürmeli, temiz ve süslü olmalıdır. Eşine karşı işveli cilveli davranmalı, onunla yumuşak ve tatlı bir dille konuşmalı ve eşinin ilgisini kendi üzerine toplamalıdır.

Dinimizde sadece kadınların değil, erkeklerin de hanımları için süslenmeleri, saç ve sakalını düzeltmeleri, temiz giyinmeleri ve hanımının ilgi ve dikkatini kendi üzerine toplaması, erkeğin vazifesi sayılmıştır.

Erkek kıyafetindeki uyuma özen göstermeli, güzel kokular sürmeli, beden temizliğine dikkat etmeli ve eşinin gönlünü ka-

101 Kadın ve Aile, Dr. Ahmet Güneş, Kur'an'da Erkeklerin Sorumluluğu, s. 235

102 İbnül Esir, 3/482

zanmalıdır. Eşinin nasıl kendisi için süslenmesini arzu ediyorsa kendisi de eşi için süslenmelidir.

Kadın işten dönen eşini güler yüzle ve düzgün bir kıyafetle karşılamalıdır. Erkek evine gelmekle huzur ve sükûna kavuşmalıdır. Kadın kocasının yorgunluğunu unutturmalı, kalbini kazanmalıdır. Sürekli şikâyet ve memnuniyetsizlik bir süre sonra kocayı bıktırır. Kadın, kocasının sevgisini hep canlı tutmalıdır. Erkek fitratı, aşağılayıcı ve emir verici hitap tarzından hoşlanmaz, kadın üslubunu iyi ayarlamalıdır. Hürmet, tatlı dil, nezaket, kadını kocası nezdinde daha sevimli ve saygın kılar.

Eşler birbirlerine karşı, cinsel görevlerinden kaçınmamalıdır. Karşılıklı beğeni esasına göre giyinmeli ve davranışlarını ona göre ayarlamalıdır. Günümüzde her köşe başında insan günahlarla burun buruna gelmekte, kadın cinsel bir obje olarak her yerde teşhir edilmektedir. Bu tehlikelere karşı eşler karşılıklı anlayış ve sorumluluk duygusuyla hareket etmelidir. Birbirlerini ihmal etmemeli, karşılıklı sevgi ve beğeniyi artıracak davranışlar sergilemelidirler. Gerekli prensiplere dikkat etmeyen eşler, aradaki muhabbetin azalmasına sebep olabilirler.

“Yüce Allah, “...Onlar (kadınlar), sizin için bir elbise/örtü, siz de onlar için bir elbise/örtüsünüz...”¹⁰³ ayeti ile evliliğin temel gayeleri konusunda pek çok hakikate işaret ederken İllâhî Kelâm’daki, ‘libâs’ ifadesindeki edebî incelik de pek çok hakikate pencere açmaktadır. Elbisenin bir özelliği de insan vücudunu sarmasıdır. Bu itibarla, eşlerin birbirlerini elbise gibi sarmaları söz konusu âyetten alınacak ilâhî bir derstir. İnsanı soğuk ve sıcaktan koruyan elbise, hayâ duygusunun zedelenmesini önlediği gibi, eşleri de her türlü çirkinlikten muhafaza eder. Söz konusu ilâhî hitaptaki kelimelerin dizilişinden de, ön-

---

103 Nisâ, 2/187

celikle erkeklerin hanımlarının örtüsü altında buldukları derisini çıkarabiliriz. Bir hadis-i şerifte de, “Evlenen dininin yarısını korumuştur; diğer yarısı konusunda da takva dairesine girerek dinini muhafaza etsin.” buyrulmuştur. Efendimiz’in (sallallahu aleyhi ve sellem) bu kutsî sözünden, izdivacın ne kadar önemli olduğu anlaşılmaktadır.”¹⁰⁴

Eşlerin dengeli ve ölçülü bir şekilde eğlenmesi ve şakalaşması hak ve sevaptır. “Meşru dairedeki zevkler keyfe kâfidir.” Eğlencenin ve şakalaşmanın meşru daire içerisinde olması gerekir. Bediüzzaman Hazretleri bayanlara şu tavsiyede bulunur:

“Onun için daire-i meşruadaki keyfe iktifa ediniz ve kanaat getiriniz. Sizin hanenizdeki masum evlatlarınızla masumane sohbet, yüzer sinemadan daha ziyade zevklidir. Hem katiyen biliniz ki; bu hayat-ı dünyeviyede hakikî lezzet, îman dairesindedir ve îmandadır.”¹⁰⁵

Kız Çocuk

Tarihte birçok kültürde kız babası olmayı erkekler problem etmiştir. İslâmiyet öncesi cahiliye Araplarında ise kız çocukları ekonomik açıdan yük olarak görülmüş ve onlara potansiyel suçlu gözüyle bakılmıştır. Cahiliye devrine ait bu ayrımcılık Kur’ân-ı Kerim’de şöyle anlatılır: “Onlardan biri kız ile müjdelendiği zaman, pek öfkeli olarak yüzü simsiyah kesilir. Kendisine verilen müjdenin sevimsizliğinden dolayı kavminden gizlenmek ister. Onu, hakarete katlanarak yanında tutacak mı, yoksa toprağa mı gömecek? (Bunu düşünür durur.) Bak, ne kötü hüküm veriyorlar!”¹⁰⁶

104 Dr. Saim Arı, “Evlilikte İnançın Gücü”, Sızıntı, Ocak 2006, s. 324.

105 S. Nursi, Lem’alar, 24. Lem’a, Üçüncü Nükte

106 Nahl, 16/58-59

Cahiliye Araplarından herhangi biri kız çocuğu olduğu müjdesini aldığı zaman öfkeden yutkunup duruyordu. Bu yüzden de yüzü simsiyah kesiliyor ve bu acı haberden dolayı halkın içine çıkıp görünmekten de utanıyordu. O böyle bir haberi o kadar kötü buluyordu ki, kaybolmak, gizlenmek, bir deliğe girip saklanmak istiyor ve iki alternatiften birine katlanmak zorunda olduğuna inanıyor, tereddütler içinde bocalıyor ve bir karar veremiyordu: Ya cemiyet içinde düştüğü horluğa katlanıp o çocuğu hayatta bırakacak veya şerefini temizlemek için (!) o kız çocuğunun vücudunu ortadan kaldıracaktı.

Günümüzde de bazı erkekler eşinin kız çocuğu doğurmasını problem eder. Bilhassa kırsal kesimde erkek çocuk güç ve gurur kaynağı olarak değerlendirilir. Bazı kişiler cahiliye âdetlerini devam ettirerek kız çocuğu doğuran eşlerine kötü muamelede bulunur. Bu zihniyetteki kişiler erkek çocuk ile kız çocuk arasında ayrımcılık yaparlar.

Erkek çocuk doğurmadı diye kadını suçlamak hiçbir insaf ölçüsüyle bağdaşmaz. Zira kızı da erkeği de veren Allah'tır ve hangisinin hakkımızda daha hayırlı olacağını da biz bilemeyiz. İslâm dini kız-erkek ayrımını ebediyen ortadan kaldırmış, üstünlüğü takvada görmüştür. Her şeyin hayırlısını istemek ve kismete razı olmak her müminin temel düşüncesi olmalıdır.

V. BÖLÜM

EVLİLİKLERİN AZALMASI VE NÜFUS PROBLEMİ

Asrımızda doğum kontrol sistemlerinin ve kürtajın yaygınlaşması, evliliğin azalması ve geciktirilmesi, kadınların çalışma hayatına daha geniş ölçüde katılması ve cinsî serbestliğin yaygınlaşması evlilik müessesesinin eski verimliliğini yitirmesine sebep olmuştur.

İş hayatına atılan kadınların evlenmeleri ve çocuk sahibi olmaları gecikmektedir. Mesailerinin yoğunluğu, ekonomik gerekçeler, çocuk yetiştirmedeki zorluklar, insanların gittikçe bireyselleşmesi ve sorumluluktan kaçması gibi sebepler nüfus artışının önündeki en büyük engellerdir.

Günümüzde dünyanın birçok yerinde aile kurumu büyük bir darbe almıştır. Özellikle Batı'da evlenme ve çocuk sahibi olma artık revaç görmemektedir. Batı, bu hâliyle kadını başkaları için zevk metaı, eğlence mevzuu ve reklâm malzemesi haline getirmiştir. Hâlbuki: "Kadın, iğfal edilip çirkeflere düşürülmeyecek kadar muallâ bir cevherdir."¹⁰⁷

107 F. Gülen, Ölçü veya Yoldaki Işıklar, Kadın, s.68

Batı'da yaşanan bu olumsuzluklardan kendisini nispeten koruyan ve geleneksel aile yapısını muhafaza eden İslâm ülkelerinde nüfusun hızla artması ise Avrupa ve Amerika'yı endişeye sevk etmektedir. Batı bu meseleye ciddiyetle eğilerek çözüm üretmeye çalışmaktadır. Zira nüfus azlığı problemi askeri, iktisadi ve içtimai sahalarda büyük problemlere sebebiyet vereceği gibi devletlerarası dengeyi bozma ihtimali de oldukça yüksektir.

Batı bu durumu büyük bir tehlike olarak görmektedir. Zira devletlerin varlıklarını idame ettirmesi, sosyal güvenlik sistemlerinin işlemesi, devletlerin nüfus artış meselesine karşı takınacakları tavırla yakından alâkalıdır.

Nüfus azlığı problemiyle karşı karşıya kalan devletler bu krizden kurtulmak için geçmişte çözümler üretmeye çalışmışlardır. I. Dünya Savaşı'nda Alman işgaline maruz kalan Fransa bu yenilginin sebebinin genç nüfusun azlığında görmüş ve ferdiyetçi cemiyet yapısını, aile ve milleti öven bir yapıya büründürmeye çalışmıştır. II. Dünya Savaşı'nda milyonlarca gencini kaybeden Avrupa ülkeleri işgücü açığını kapatmak için eski sömürgelerinden ve geri kalmış ülkelere işçiler getirerek ülkelerini yeniden imar etme ve kalkındırma yoluna gitmiştir. Eskiden nüfusunu savaşlarda kaybeden Batı, şimdi de ailenin çözülmesiyle birlikte aynı sıkıntıları yaşamakta ve ülkesine nitelikli işgücü transfer etmeye çalışmaktadır. Ülke nüfusunu artırmak için de çocuklu ailelerden daha az vergi almakta ve maddi yardımlar yapmaktadır. Yunanistan'da ise yeni çıkarılan bir yasayla iki çocuğu olan ailelerde baba askerlikten muaf tutulmaktadır.

Bütün bunlardan sonra Efendimizin: "Evlenin, çoğalın, zira ben, kıyamet gününde sizin çokluğunuzla iftihar ederim."¹⁰⁸ hadisi daha iyi anlaşılmalıdır.

108 Abdürrezzak, Müsannef, 6/173; Aclûnî, Keşfü'l-Hafâ, 1/318,319

Çalışan Kadın ve Aile

Dinimiz, evin geçimini erkeğe yüklemiştir. Kadınları da öncelikli olarak evin içiyle, çocukların bakımıyla ve terbiyesiyle görevlendirmiştir. Kadının iş hayatında yıpranmasına ve annelik görevini aksatmasına taraf olmamıştır.

Dinimiz geçim sıkıntısı çeken, dul kalmış ya da ihtiyaç sahibi kadınların İslâmî ölçüler içerisinde çalışmasına izin vermiştir. İslâm'da umumi hareket politikası esastır. Hiçbir şey âtil bırakılmadığı gibi kadın da âtil bırakılmamıştır. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) zamanında çeşitli mesleklerle uğraşan hanımlar olmuştur. Kuaförlük, ebelik, öğretmenlik gibi.

“İslâm, kadın-erkek herkese çalışma hakkı tanımış, hatta ‘İnsan için çalıştığından başkası yoktur.’ (Necm, 53/39) buyurmak suretiyle insanın ana kazanç kapısı olarak emeğe işaret etmiştir. Yine erkek olsun, kadın olsun, her insana, kazandığından bir pay olduğu prensibini getirmiştir (Nisâ, 4/32). Bununla birlikte, erkek ve kadının ailedeki, toplumdaki yerleri ve fizyolojileri nazara alınarak, her biri için müşterek ve ayrı iş sahaları bulunması gerektiği ortadadır. Bu bakımdan, geçim yükümlülüğü erkeğin üzerinde bulunan kadın için ‘tabîî’ önceliğin ev olması, dinî bir hüküm değil fitrî bir neticedir.”¹⁰⁹

Son yüzyılda çalışan kadın sayısı geçmiş asırlara oranla büyük bir artış göstermiştir. Ailenin geçiminin tek maaşla karşılanamaması, dünyada yaşanan fikri ve ekonomik değişim bu artışta önemli bir etken olmuştur. Çalışan kadın sayısındaki artışlar ailede bildik rollerin değişmesine sebep olmuştur. Eşler hayatı iş bölümünden ziyade bütün yönleriyle paylaşmak

109 Rıza Tahiri, İslam'da Genel Haklar ve Masumiyet, Yeni Ümit, 2002, s. 54

zorunda kalmıştır. Dünyada yaşanan bu değişim ailede ciddi problemlerin çıkmasına sebep olmuştur.

Çalışan kadın sayısının her geçen gün artışı karşısında kadının hususiyetleri, misyonu ve aile açısından önemi göz önüne alınarak çözüm üretilmesi gerekmektedir. Fakat değişik sebeplerden dolayı çalışan kadınların problemlerine arzulanan seviyede çözüm üretilmemektedir. Hâlbuki kadın bir annedir; çocuklarına zaman ayırması gerekmektedir. Kadın bir eştir; evine ve kocasına karşı sorumlulukları vardır. Kadın ailenin ve toplumun temel taşıdır. Kadınların çalışma şartlarının ağırlığı, mesailerinin yoğunluğu; ailedeki huzuru, çocukların bakım ve terbiyesini, milletin geleceğini tehdit etmektedir. Devletin ve fertlerin bu probleme daha etkin çözümler üretmesinde zaret vardır. Kadınların çalışma şartlarının ve mesailerinin iyi tanzim edilmesi gerekmektedir.

Bu bağlamda;

1- Kadınların çalışma mekânları onları maddi ve manevi olarak yıpratmayacak şekilde düzenlenerek daha hafif işlerde istihdam edilmeleri öncelikli olarak düşünölmelidir.

2- Çalışma saatleri erkeklere göre azaltılarak gerekli esneklik sağlanmalıdır.

3-Çalışan kadınların çocuklarının bakım ve görümleri, psikolojik ve duygusal gelişimleri için çalışma yerlerinde işveren veya devlet tarafından gerekli altyapı oluşturulmalıdır.

4- Kadınların çalışma ortamı ahlâki açıdan sorunlara neden olmayacak şekilde düzenlenmelidir. Çalışan kadınların maruz kaldığı taciz olaylarına karşı gerekli önlemler alınmalı ve suçlulara karşı caydırıcı hukuki yaptırımlar uygulanmalıdır.

Bunlar yapıldığı takdirde kadınların annelik rollerini yerine getirebilmelerine fırsat verilmiş olunacaktır. Bu şartların yerine

getirilmesi aile huzuru, çocukların terbiyesi ve gelecekte sağlıklı bir toplum olmamız için zaruridir.

Bayanlar meslek seçiminde ve iş ararken anne ve eş olacaklarını hesaba katarak karar vermelidirler. Yoğun iş hayatında maddi ve manevi olarak çok yıpranmış bir kadının, kocasına ve çocuklarına karşı sorumluluklarını yerine getirmesi mümkün olamayacağından aile içi huzurun bozulması kaçınılmaz olacaktır. Zira bayanların çalışması, yoğun mesaiden kaynaklanan stres ve huzursuzluk, aile içi düzen ve münasebetleri olumsuz etkilemekte, kadının evine ve ailesine gerekli özeni göstermesini zorlaştırmaktadır.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem), "İlim, Müslüman kadın ve erkek herkese farzdır." buyurur. Kadınlar ilim öğrenirken öncelikli olarak pratik hayatta faydalı olacak ilimler öğrenmelidirler. F. Gülen Hocaefendi konu ile ilgili olarak, "Kadının, elinden düşürmeden daima okuyacağı tek kitap, içtimaî terbiye kitabıdır ki henüz en mükemmeliyle yazıldığı söylenemez." ve yine "Kalbini iman nûrları, kafasını da ilim ve içtimaî terbiye ile aydınlatmış bir kadın, evini yeniden her gün inşa ediyor gibi ona yeni yeni güzellik buudları ekler."¹¹⁰ der.

Devlet ve toplumun bayanların çalışması ile ilgili gerekli düzenlemeyi bir an önce yapmasını temenni etmenin yanında erkekler mevcut realitenin bilincinde olarak ev içinde iyi bir iş bölümü yaparak evin yükünü paylaşmalıdırlar. Karşılıklı anlayış, özveri ve dayanışma içerisinde olmak suretiyle de komplikasyonları en aza indirmek öncelikli hedefler arasında olmalıdır.

Çalışan bayanlar daha fazla fedakârlık yaparak iş yerindeki problemleri mümkün mertebe evlerine yansıtmamalıdır.

110 F. Gülen, Ölçü Veya Yoldaki Işıklar, Kadın, s. 68

Çocuklarına ve eşlerine karşı sorumluluklarını unutmamalıdırlar.

Çalışan kadınlarda para kazanmanın vermiş olduğu güven, eşlerine karşı minnetsiz ve pervasız davranmalarına sebep olmamalıdır. M. Zübeyir Gündüzalp Ağabey, kadınların ev işlerini yapmalarının önemine dair şunları ifade eder: “Bir İslâm kadını için yemek pişirmek, elbise dikmek, evinin nezafetine, temizliğine bakmak, çamaşır yıkamak, çocuğuna bakıp beslemek, erkeğinin hizmetini görmek büyük bir şereftir, iffet ve ismettir. Namazını geçirmeyen, farzlarını eda eden, Allah’ın emirlerini yerine getiren hanımların bütün dünyevî işlerini dahi bir nevi ibadet olarak, Allah Teâlâ Hazretleri kabul buyurur. Bu suretle geçici fâni ömürleri âhiret hesabına, bâki, daimî bir hayata tebdil edebilir, ebedî, sonsuz bir ömre çevirebilir.”¹¹¹

Şimdilerde, daha ideal şartlar oluşacağı ana kadar herkesin daha fazla fedakârlık yaparak olumsuzlukları en aza indirmeleri ailede yaşanan problemlerin asgariye çekilmesinde etkili olacaktır.

Çalışan aileler, tatillerini dinlenme, iş stresinden kurtulma, yeniden enerji toplama ve aileye zaman ayırma açısından iyi değerlendirmelidir. Aksi durumda çocukların eğitiminde ve eşlerin kaynaşmasında ciddi problemlerin çıkması kaçınılmaz olacaktır.

Çalışan anne ve baba, çocuğuna yeterince zaman ayırmayışını telafi etme adına gerekli formasyon ve materyale sahip olmalıdır. Bu da, anne ve babanın çocuk yetiştirme hususunda eğitilmiş ve sabırlı olmasıyla, stres ve sıkıntılarını çocuklara yansıtmamasıyla mümkün olabilir. Ebeveynlerin çocuklara neyi, ne zaman ve nasıl vermesi gerektiğini bilmesi gerekir.

---

111 Son Şahitler 3, s. 15

Burada şu hususu belirtmekte fayda olacağı kanaatindeyim. İslâm hukukunda “mal ayrılığı” prensibi vardır. Kadın ve erkeğin kendi malı üzerinde yalnızca kendisinin kullanım hakkı vardır. Kadın parasını istediği gibi kullanabilir, kocası buna karışamaz. Kadına kendi ailesi tarafından takılan bütün takıların ve götürdüğü çeyizlerin üzerinde de yalnızca kendisi hak sahibidir. Kadın kendi malı üzerinde istediği gibi tasarrufta bulunabilir. Kocası bu hususta eşine karışamaz.

Nitekim Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem), “Kadın kocasının evinden zarar verici bir şekilde olmaksızın (Allah rızası için) harcadığı zaman bu harcamasına karşılık onun için sevap vardır. Kocasının da kazandığından dolayı (sevap) vardır. Bunların bazısı, bazısının sevabını azaltmaz. (Yani Allah hepsinin mükâfatını tam olarak verir.)”¹¹² buyururlar.

Eşler para meselesini aile içinde kavga konusu yapmamalıdır. Hayatı paylaştıkları gibi evin ekonomik yükünü de paylaşmalıdırlar.

Akraba, Dost ve Komşu İlişkileri

İnsan sosyal bir varlıktır, tek başına yaşayamaz. Toplumsal ilişkiler, hayata anlam ve güzellik katar. İnsanlarla diyalog kurmak insanî bir duygudur. Bunlar arasında akrabalık ise doğuştan veya içtimai ilişkiler sonucu sonradan kazanılmıştır. Akrabalık bir yönüyle kan bağı, diğer yönüyle toplumsal zaruretler sonucu ortaya çıkan insanlar arası bir dayanışmadır.

Evlilik akraba ve dostları çoğaltır. Bu durum insanlara güç verir; yardımlaşma ve dayanışmayı artırır. Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi ve sellem) Medine halkının sahip çıkmasında, kapılarını

112 Buhari, c. 3, s. 983

O'na sonuna kadar açmalarında Efendimiz'in babaannesi ve annesinin Medine'li olmasının önemli bir payı vardır.

Akrabalar, ferdin toplumsallaşma sürecinin ilk basamağını oluşturur. Bu basamakta insanın sevdiği, tanıdığı, güvendiği kişilerle insanî münasebetlerini geliştirmeye başlaması insanın toplumsallaşma sürecini kolaylaştırır. Bu ilk münasebetler müspet ve menfî yönleriyle insanı olgunlaştırarak topluma hazırlar.

İnsanlar başarılarını ve üzüntülerini öncelikle akrabalarıyla paylaşırlar. Yalnızlıkta, hastalıkta, gurbette, her zaman insan akrabalarına ihtiyaç duyar. İnsanın akrabalarına iyilik yapması, hürmetkâr ve merhametli olması toplumda dayanışmayı ve sevgiyi güçlendirir.

Akrabalık ilişkilerinin sosyal, ekonomik, psikolojik, dinî ve insanî yönleri vardır. Bu ilişkilerin güzel bir şekilde sürdürülmesi fert ve toplum açısından pozitif sonuçlar doğurur. Akrabalık ilişkileri insanlar arasındaki dayanışmanın temelini oluşturur. Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), "Akrabalık bağlarını görüp gözetmeyerek münasebetini kesen cennete giremez."¹¹³ buyurur.

Bizim toplumumuzda akrabalık ilişkileri kültürden daha çok dinden beslenir. Sıla-i rahim; bunların başında gelir. Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) bu hususla ilgili, "Allah'a ibadet edin, akrabaya iyi davranın."

"Allah'a ve ahiret gününe iman eden kimse akrabasını gözetmesin."

"Karşılık olsun diye yakınlarını ziyaret eden kimse gerçekten görüp gözetenden değildir; asıl ziyaretçi, kendisiyle temas kesildiği hâlde münasebetini kesmeyip sürdüren kimsedir." buyurmaktadır.

---

113 Buhari ve Müslim

Dinimizin akraba hukukuna bu kadar önem vermesine rağmen maalesef akrabalar arası ilişkiler, eşler arasında problem olabilmektedir. Bu da, aile içinde problemlere sebebiyet vermektedir. Hâlbuki dinin ölçüleri içerisinde kadın ve erkek akrabalık ilişkilerini rahatça sürdürebilmelidir.

Dinimiz ve kültürümüz akrabalık ilişkilerine önem veriyor; akıl ve vicdan da bunu gerektiriyor. Eşler kendi akrabalarına göstermiş olduğu hürmet ve ilgiyi eşlerinin akrabalarına da göstermelidir.

Bir erkeğin veya bir kadının annesini, babasını, yakınlarını ziyaret etmesi en tabîi hakkıdır. Hatta, "Bir kadın babası müzmin veya ölümcül bir hastalık ile ağır hasta olup ta bakacak kimsesi bulunmadığı takdirde kocasının izni olmasa bile gidip bakabilir. Velev ki babası gayrimüslim olsun. Şu kadar var ki ev dışında olduğu müddetçe nafakası kocası üzerine lazım gelmez."¹¹⁴

Eşlerin kayınvalideyi ve kayınpederini birlikte ziyarete gitmeleri, yardımlaşma ve dayanışma içerisinde olmaları, eşler arasındaki sevgi ve hürmeti artıran bir faktördür.

Akrabaya ziyaretler, yakınlık derecesine ve imkânlarla göre yapılmalıdır. Akraba ziyaretlerinde eşlerin arasının açılmasına sebebiyet veren gıybet, söz taşıma gibi istenmeyen şeyler oluyorsa o akrabalarla ilişkiler daha kontrollü yürütülmelidir.

Evin hanımı, Allah'ın rızasını gözeterek evine gelen misafirleri aziz tutmalıdır. İslâmî ölçüler içerisinde misafirini ağır-lamalı, ikramda bulunmalıdır. Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurur: "Kim Allah'a ve ahiret gününe iman ediyorsa misafirine ikramda bulunsun."¹¹⁵

114 İstilahat-ı Fikhiye Kamusu, Ömer Nasuhi Bilmen, 2/174

115 Buhari ve Müslim

Misafirlerle yürekte ilgilenilmelidir. Onların yanlış anlayacağı ve rencide olabilecekleri davranışlardan uzak durulmalıdır. Çocuklara bağırarak, kapıyı sertçe kapatmak, surat ekşitmek gibi olumsuz davranışlar misafiri rencide eder.

Misafir güler yüzle karşılanmalı ve giderken öyle uğurlanmalıdır. Dış kapıya kadar geçirmek mümkün değilse en azından kat merdivenlerini inene kadar kapı açık tutulmalıdır. Misafirin ayağını kapıya sıkıştırarak kadar aceleyle kapıyı kapatmak nezaket kurallarına uygun düşmez.

Dinimiz komşu hakkına da büyük önem vermiştir. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem), "Cebrail aleyhisselam komşu hakkında öyle ısrarla tavsiyede bulundu ki, komşuyu varis kılacak zannettim."¹¹⁶ buyurmuşlardır. İyi komşuluk ilişkileri toplumda barış ve huzuru, dayanışmayı tesis eden bir unsurdur. Karşılıklı güven ve iyi niyet komşuluğun esasıdır. Komşuluk mekân yakınlığından dolayı içtimai hayatta dayanışma ve yardımlaşmanın ilk basamağını oluşturur. Mekân yakınlığı sorumluluk da gerektirir, bu yakınlık yanlış tavır ve davranışlarla komşuya eziyete dönüştürülmemelidir.

Kayınvalide ve Kayınpeder

Milletimiz, insanî değerler bakımından diğer toplumlara nazaran her zaman ileri seviyede olmuştur. Olağanüstü zamanlarda bile insanî değerlerden taviz verilmemiştir. Bu millet dönem dönem fakir olmuş; eğitimde, ekonomide, ilimlerde muasırlarının gerisinde kalmıştır; fakat insanî değerlerde, müsamaha, hoşgörü, yardımlaşma, dayanışma, sevgi, saygı, büyük küçük münasebetlerindeki seviye vb. hususlarda ise her zaman engin bir medeniyet örneği sergilemiştir.

---

116 Buhari, Edeb, 28

Bizim insanımız inancının vermiş olduğu güçle anne-babayı en başta hürmet edilecek iki kutsal varlık olarak saymış ve onlara iyi muamelede bulunarak Hakk'ın rahmetini kazanmaya çalışmıştır.

Ama ne yazık ki damat ve gelinlerin kayınvalideleri ile münasebetlerine gelince bu hususta sınıfta kalıyoruz. Gelin, kayınvalide geçimsizlikleri âdeta toplumumuzla özdeşleşmiştir.

Kayınvalide, gelin-damat kavgalarının toplumumuzda bir görenek olmasından mıdır nedir, hâdise psikolojik bir vaka hâline gelmiştir. Sanki geçmişte yaşanan aile içindeki olumsuzluklar insanımızın şuuraltına yerleşmiş. İnsanlar babalarının veya annelerinin yaşadıklarını kendileri de yaşayacakmış gibi taarruz vaziyetinde bekliyorlar.

Kaynana, gelin-damat geçimsizliklerinin geçerli sebepleri de olabilir, fakat kavga yerine makûl çözümler tercih edilmelidir. Zira aile insan için en büyük dayanaktır ve birçok ortak payda söz konusudur. Bunların hatırına bazı şeyleri duymamak, bazı şeyleri görmemek, bazı şeyleri sineye çekmek gerekmektedir. En küçük bir kıvılcımda yangın çıkarmak sağlıklı bir davranış değildir.

Anne-babaya hürmette kusur eden ve onları hırpalayan, er geç hırpalanmaya maruz kalır. Zira onların ne çocuklarına karşı olan şefkatlerinin derinliğini tayine, ne de çektikleri sıkıntıların sınırını tespitte imkân vardır.

Kültürümüzde yaşlılara hürmet, saygı, yardım her zaman var olmuştur. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem), "Beli bükülmüş ihtiyarlarınız olmasa idi, belalar sel gibi üstünüze dökülecekti."¹¹⁷ buyurur. Büyüklere hürmetin ifadesi olarak gençler, onlara karşı uygunsuz tavır ve davranışlardan her zaman

117 Ebu Ya'la, Müsned, 11/512; Münavi, Feyzu'l-kadir, 1/266

uzak durmaya çalışmıştır. Büyükler de küçüklere karşı sevgi ve şefkati esirgememişlerdir. Fakat toplumdaki bu hürmet, özveri ve fedakârlık büyük oranda aile içinde gösterilemiyor. Hâlbuki Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem), “Ümmetin başına bela ve musibet getiren on beş özelliği sayarken iki hususa da yer vermektedir: “...Adam, karısına itaat edip; anasına isyan ettiği zaman, arkadaşına iyilik edip babasına kötülük yaptığı zaman...”¹¹⁸ buyurmaktadır.

Bu duruma bir son vererek dinimizde ve kültürümüzdeki güzellikleri aile içi ilişkilerimize taşıma mecburiyetindeyiz. Diğer türlü, günaha girmeler, aile huzurunun kaçması ve bu hususa bağlı boşanmaların önüne geçilemeyecektir.

Çözüm:

1- Kayınvalide; gelin veya damadını kızı veya oğlu gibi kabul etmeli ve ona göre muamele etmelidir.

2- Gelin veya damat kayınvalidesine annesi gibi muamele etmelidir.

3- Anne çocuğuna küsmez; bazen gönül koysa bile bu gönül koymayı çocuğunun terbiyesi adına değerlendirir. Büyüklükler bu ölçüleri gelin ve damatları için de kullanmalıdırlar.

4- Kayınvalideler, gereksiz kavgalarla oğluna ve kızına zarar verdiğini bilmeli, kendi huzurunu da gereksiz yere kaçırmamalıdır.

5- Gelinler gereksiz kavgalarla kendi yuvasını her gün biraz daha yıpratmasının farkında olmalıdır.

6- Aile içindeki bu tarz huzursuzlukların başta çocuklar olmak üzere tüm aile fertlerini derinden yaralayacağı düşünülerek herkes fedakârlık yapmalıdır. Bazen görmemek, duymamak bazen sineye çekmek tüm ailede kalıcı bir huzur için

---

118 Tirmizi, Fiten 38

şarttır. Bencilce davranılmamalı, ailenin huzuru için herkes fedakârlıkta bulunmalıdır.

7- “Bir göz hatırına binlerce göz sevilir.” Eşini seven biri onun hatırına eşinin yakınlarına, anne ve babasına sevgi ve hürmette bulunmalıdır.

8- Büyüklere, gelinlerine ve damatlarına karşı anlayışlı ve olgun davranmalıdır.

9- Kayınvalide ve gelin birbirlerini benimsemeli ve kıskançlık yapmamalıdır. Bazı anneler, oğlunu başka bir kadınla paylaşmak istemez ve bu yüzden gelinini kıskanır. Hâlbuki annenin ve hanımın yeri ve sevgisi farklıdır. Fakat bazen bu kıskançlıklar öyle bir hâl alır ki insanı zulme bile götürür. Bu yüzden boşanmış veya aile huzuru kaybolmuş aileler vardır.

10- Gelinle kayınvalidenin iyi geçinmeleri karşılıklı anlayışa bağlıdır. Bu hususta büyüklere daha çok iş düşmektedir. Büyüklere yaşın ve tecrübenin verdiği olgunlukla gelin veya damadın kusurlarını bağışlamalı, onları hoş görmelidir.

11- Kayınvalideler gelin veya damatlarını oğullarına veya kızlarına şikâyet etmemeli ve kışkırtmamalıdır. Bu tarz kışkırtmalar sonucunda çoğu zaman eşlerin arası açılmakta ve bu sebepten kavgalar çıkmaktadır. Erkek, annesi ve hanımı arasında iyi bir siyaset gütmeli, dengeleri gözetmelidir.

12- Erkek, annesinin yanında hanımına fazla iltifat ederse veya hanımının yanında annesine fazla ilgi gösterirse farkına varmadan eşiyile annesini birbirine düşürmüş olur. Anneye veya eşe sevgi ifadeleri kıskançlığa sebebiyet vermeyecek şekilde yerinde ve zamanında yapılmalıdır.

13- Erkek, annesinin lafını eşine, eşinin lafını da annesine taşımadan arabulucu olmalıdır. Kötü sözleri saklayıp güzel

sözleri taşınmalıdır. Annenin ve eşin kul hakkını ihlal eden söz ve davranışlarına da fırsat vermemelidir.

14- Ailenin iç işlerine anne-baba müdahale etmemelidir. Eşler de anne-babaları ile istişare etmeli, büyüklerin fikirlerini almalı; fakat aile ile ilgili kararları eşler birlikte almalıdır.

Bir bayan evlendikten sonra babasından ziyade eşine karşı sorumludur. Hz. Âişe (r.a.) anlatıyor: “Allah’ın Resûlü’ne sordum: ‘Kadın üzerinde en çok hak sahibi olan insan kimdir?’

Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem): “Eşidir.” buyurdu.

Hız. Âişe, “(Peki Ya Resûlallah!) Erkek üzerinde en büyük hak sahibi olan insan kimdir?” diye sorunca Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem), “Annesidir.” diye cevap verdi.

Aileler kızlarının ve oğullarının evlendiğini kabullenip onların iç işlerine müdahale etmemelidirler. Evliliğin güzel yürümesi için olumlu nasihatlerde bulunmalıdırlar.

15- Aile ziyaretleri ölçülü bir şekilde yapılmalıdır. Bu ziyaretlerde anne-babalar çocuklarının evliliklerinin güzel yürümesi için gerekli desteği sağlamalıdır.

16- Kızınızın, oğlunuzun veya kardeşlerinizin evliliklerinde ilişkilerinin nasıl olmasını istiyorsanız veya eşinden nasıl muamele görmesini istiyorsanız siz de eşinize öyle muamele edin.

17- Dinin yaşlılara, küçüklere, anne ve babaya karşı davranışlardaki emrine ne kadar riayet ettiğimizi sorgulamalıyız.

“Biz insana, annesine, babasına iyi davranmasını emrettik. Zira annesi onu nice zahmetlerle karnında taşımıştır. Sütten kesilmesi de iki yıl kadar sürer. İnsana buyurduk ki; hem bana hem de annene babana şükret, unutma ki, sonunda bana döneceksiniz.” (Lokman, 31/14)

“Rabb’in şöyle buyurdu: Allah’tan başkasına ibadet etmeyin. Anneye ve babaya güzel muamele edin. Şayet onlardan

her ikisi veya birisi yaşlanmış olarak senin yanında bulunursa, sakın onlara hizmetten yüksünme 'öff!' bile deme, onları azarlama, onlara tatlı ve gönül alıcı sözler söyle.”(İsrâ, 17/23)

“Şefkat ile tevazu ile onlara kol kanat ger ve şöyle dua et: Ya Rabbi onlar küçüklüğümde nasıl beni ihtimamla yetiştirdilerse, ona mükâfat olarak sen de onlara merhamet buyur.” (İsrâ, 17/24)

Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) hadislerinde şöyle buyurur:

“Cenab-ı Hak, yaşlılara saygı gösteren gençlere de yaşlandıkları zamanlarda onları sayan, seven evlatlarını kendilerine yakın eder.”¹¹⁹

“Babalarınıza iyilik yapın ki, çocuklarınız da size iyilik yap-sınlar.”¹²⁰

“Yaşlılık zamanında ana babasına veya ikisinden birine kavuşup da cennete giremeyen kimsenin burnu sürtülsün.” (Müslim)

“Ebu Ümame (r.a.) anlatıyor: “Bir adam: “Ey Allah'ın Resûlü, anne ve babanın çocuklar üzerindeki hakları nedir?” diye sormuştu. Aleyhissalâtu Vesselâm, ‘Onlar senin Cennet ve Cehennem’indirler.’ buyurdu.”¹²¹

Bu hadis-i şerif anne-babaya itaat ve ikramın, onlara saygı ve itaatin ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu temel ölçüler aile büyüklerine karşı takınılacak tavırlarla yakından alâkalıdır. Eşler bu hususları iyi idrak etmelidirler.

---

119 Şir'at'ül İslam, 468

120 el-Tergib ve't-Terhib, Birr, s. 21

121 Prof.Dr.Ibrahim Canan, Kütüb-ü Sitte, c. 17, s. 486

VI. BÖLÜM

ÇOCUK VE AİLE

Aileden Başlayarak Sürekli Bir Eğitim

Çocuk eğitimi aileden başlar, mektep ve toplumda devam eder. Böylece insanı insanlığa yükseltme istikametinde önemli bir iş yapılmış olunur.

Bediüzzaman Hazretleri insanın mahiyeti, onu diğer canlılardan ayıran özellikleri, yaratılış gayesi ve eğitimine dair şu tespitlerde bulunur:

“Çünkü insan, sair varlıklardan farklı olarak, böyle bir müdahaleyi davetle dünyaya gelir. O, bu garip seferinde, alabildiğine âciz, alabildiğine muhtaç ve her şeyi dıştan bekleyen eli kolu bağlı bir zavallıdır. Oysaki “hayvan dünyaya geldiği vakit, adeta başka bir alemde tekemmül etmiş gibi, istidadına göre gelir, yani gönderilir. Ya iki saatte, ya iki günde veya iki ayda bütün şerâit-i hayatiyesini ve kâinatla olan münasebetini ve hayat kanunlarını öğrenir, meleke sahibi olur. İnsanın yirmi senede kazandığı iktidar-ı hayatiyeyi ve meleke-i ameliyeyi serçe ve arı gibi bir hayvan yirmi günde tahsil eder; daha

doğrusu ona ilham olunur. Demek, hayvanın vazife-i asliyesi teallümlle (öğrenmek suretiyle) tekemmül etmek değildir. Ve marifet kesbetmekle terakkî etmek değildir. Ve aczini göstermek ve medet istemek, dua etmek de değildir. Bilakis onun vazifesi, istidadına göre amel etmek ve ubudiyet-i fiiliyedir.

İnsan ise, dünyaya gelişinde her şeyi öğrenmeye muhtaç ve hayat kanunlarına karşı cahil, hatta yirmi senede şerait-i hayatiyeyi öğrenemiyor; belki ömrünün sonuna kadar... Hem gayet âciz ve zayıf bir surette dünyaya gönderiliyor; bir iki senede ancak ayağa kalkabiliyor ve on beş senede ancak zarar ve menfaatini fark edebiliyor ve hayat-ı beşeriyenin yardımıyla menfaatlerini celp ve zararlardan sakınabiliyor.”¹²²

İnsan bu yönleriyle müstesna bir varlıktır, hayvanlarda hususi bir iki özellik ileri seviyede gelişmiş olsa da insan bütün hususiyetlerini eğitimle geliştirerek âdeti her alanda zirveleşir ve sıradağlar gibi bir keyfiyet arz eder.

Çocuğun tüm eğitiminden ve gelişiminden birinci derecede aile sorumludur. Çocuklara iyi bir terbiye verilebilmesi için öncelikle sağlıklı ailelerin oluşturulması şarttır. Ve bu hayati mevzuda evlenecek adaylara çocuk eğitimi hususunda gerekli formasyonun kazandırılması gerekir. “Aile hangi esaslara göre teşekkül ettirilir?” Çocuk nasıl eğitilir? Aileye düşen sorumluluklar nelerdir? gibi hususların gençlere zamanında ve doğru bir şekilde öğretilmesinde zaruret vardır.

Çocuk saflığın, duruluğun ve iyiliğin simgesidir. Çocuk, gördüğü, duyduğu kısacası kendisine öğretilen hemen her şeyi kalbine ve hafızasına hızlı bir şekilde kaydeder. En hızlı öğrenme dönemi çocukluk dönemidir. Bu dönemde çocuğun ilk hocası ve terbiyecisi annedir. Anneler, sağda solda har-

122 S. Nursi, Sözlür, 23. Söz, s. 509

canmadan iyi birer terbiyecisi olarak yetiştirilmelidir. Bu durum çocukların eğitim ve terbiyesinin sağlam ve sağlıklı bir şekilde yapılmasını netice verecektir.

Anne- baba, çocuk dünyaya geldikten sonra onun eğitimiyle ilgili gerekli yöntem ve bilgiyi işin uzmanlarından öğrenmelidir. Bu hususta, "Tıpkı dünyaya gelen çocuğun beslenmesinde, çocuk doktorlarına müracaat edip "Şu haftanın, şu ayın gıdası nedir?" diye konuyu bir rejime bağladığımız gibi bu mevzuda da ehil kimselere müracaat ederek, "Beş yaşında çocuğum var, ne yapayım?"; "On yaşında çocuğum var ne yapayım?", "On beş yaşında çocuğum var ne yapayım?" hâl arzıyla uzmanların düşüncesi alınmalı ve her mevzu onların mütalâalarına bağlanmalıdır."¹²³

Çocuğun biyolojik ihtiyaçlarının karşılanması ve onun sağlıklı bir şekilde beslenmesi kadar önemli bir husus vardır ki, o da ruhunun beslenmesi ve sağlam karakterli olarak yetiştirilmesidir. Manevi duyguları iyi terbiye edilmiş ve beslenmiş çocuklar geleceğin ruh ve mana insanları olacaklardır.

Terbiye başlı başına bir güzelliştir. İnsan cahil dahi olsa terbiyeli olduğu takdirde sevilir. Çocuğa bu disiplin öncelikle ailede anne-baba tarafından kazandırılır.

Ehliyetsiz anne-babanın elinde yetişecek çocuklar ise talihsizdir. Aile içi münasebetlerin seviyesi ve şeklini yansıtan en parlak ayna çocuktur. "Çocuklarda görülen arsızlık, şımarıklık, bağrında geliştiği kaynağın bulanık olmasından meydana gelmektedir. Ailedeki duygu, düşünce ve hareket intizamsızlığı katlanarak çocuğun ruhuna akseder. Tabii ondan da toplum..."¹²⁴

123 F. Gülen, Çekirdekten Çınara, Anne Baba Sorumluluğu, s. 68

124 F. Gülen, Ölü ve Yoldaki Işıklar, Terbiye, s. 157

Çocuk eğitimi zamanla daha kompleks bir hâl alır. Çocukları ilk başlarda ev içinde ve bahçede basit bir gözetleme yeterli iken daha sonraki dönemlerde, gittiği her yerde, edindiği arkadaşlar içinde, okuduğu kitapların arasında kontrol etme zarureti vardır ve bu hususta aileye büyük sorumluluklar düşer. Zira çocukların eğitimi ve terbiyesinde aile mükemmel bir okul gibi işlese bile tek başına yetersiz kalacaktır.

Ebeveynler çocuklarına iyi bir çevre, iyi bir sokak, iyi bir okul, arkadaş ve uygun neşriyatlar temin etmekle de sorumludurlar. Diğer türlü yalnız ev içinde yapılanlar onların eğitimi için yeterli olmayacak ve farkına varmadan çocukların kötü insanlara dönüşmeleri, anne-babanın duygu ve düşüncelerinden uzaklaşmaları kaçınılmaz olacaktır.

Aile, çocuklarının duygularını pes şeylerden uzak tuttuğu ve insanî meziyetlerini geliştirdiği ölçüde onları gerçek bir insan olarak yetiştirebilir. Tersine bir durum ise onları insanlıktan uzaklaştırarak aile ve toplum için zararlı unsurlar hâline getirir.

Çocukluk ve gençlik çağları insanın kişiliğinin şekillendiği dönemlerdir. Bu dönemde çevre faktörü de onların kişiliklerinin şekillenmesinde önemli bir tesire sahiptir. Belirli bir yaştan sonra çocuklar yaşlılarından daha çok etkilenirler. Bu çağlarda onlar yüksek duygularla milli kültür ve terbiye ile nezih ortamlarda yetişiyor, iyi arkadaşlar edinebiliyorlarsa fikrî durumları, ahlâk ve fazilet itibarıyla örnek fertler olarak yetişeceklerdir.

Çocuk terbiyesinde devlet de üzerine düşen görevleri yapmalıdır. Zira toplumda huzur ve güveni sağlamak devletlerin öncelikli görevlerindedir. Huzur ve güven ortamı, fenaları imha etmekle değil; nesilleri millî kültür ve millî terbiye ile insanlığa yükseltme yoluyla başarılabılır. Bu istikamette din, tarih şuuru, gelenekler bir tohum gibi yurdun dört bir bucağında çimlendirilmelidir.

Devlet, okullarda uyguladığı eğitim politikasında en az diğer dersler kadar millî kültür ve terbiye üzerinde durmalıdır. Zira en lüzumlu dersler, millî kültür ve millî terbiye dersleridir. Çocuklara okutulacak kitaplar, düşünceye kuvvet, ruha meta-net, ümit ve azme fer verecek mahiyette olmalıdır. Böylelikle vatani cennetlere çevirecek sağlam karakterli, iradeleri güçlü, fikirleri sağlam nesiller yetiştirilebilir.

Çocuklar birer bilgi hamalı hâline getirilmemelidir. Onlara özel hayatlarında ve meslek hayatlarında gerekli her türlü bilgi ve eğitim zamanında ve çağın gereklerine uygun bir şekilde verilmelidir. Çocukların erdemli, ahlâklı, hak-hukuk bilen insanlar olarak yetiştirilmeleri toplumun huzur ve güvenliği açısından hayati bir önemi haizdir. Çocuklara asrın gerektirdiği bilgi ve beceri düzeyi kazandırılarak millet gelecek asırlara hazırlanmalıdır. Bu yol iyi işletilebilirse milletin terakkisi adına en isabetli iş yapılmış olunacaktır.

F. Gülen Hocaefendi çocukların eğitiminin önemine dair şu enfes tespitlerde bulunur:

“Bir ağacın, nesil ve nev’ini devam ettirmesinde, çekirdek ve tohumu ne ise, insan nesli ve nev’inin devamında da çocuk aynı şeydir. Çocuklarını ihmal eden milletler inkıraza, onları yabancı ellere ve yabancı kültürlere terk edenler de özlerini kaybetmeye mahkûmdurlar.

Her otuz-kırk senede bir, milletin en aktif ve en verimli kesimini teşkil edecek nesiller, bugünkü çocuklardır. Çocukları küçük ve değersiz görenler, millet hayatında, nasıl mühim bir unsuru hafife aldıklarını düşünüp ürpermelidirler.

Bugünün nesillerinde görülen fenalığın, bir kısım idareci-lerde müşahade edilen yetersizliğin ve milletçe çekilen sıkıntıların mes’ulleri, otuz sene evvelki hakim unsurlardır. Çeyrek

asır sonraki her türlü facia ve faziletler de, bugünkü nesillerin talim ve terbiyesine derpiş edenlere ait olacaktır.

Geleceğini teminat altına almak isteyen her millet, sağa sola harcayacağı zaman ve enerji kadar bir kısım imkânları da, yarının büyük insanları olacak çocukların yetiştirilmesine sarf etmelidir. Başka yönlere harcanan şeylerin büyük bir kısmı bâd-ı heva gitse bile, nesillerin insanlığa yükseltilmesi istikametinde sarf edilen şeyler, bitip tükenme bilmeyen bir vâridât kaynağı gibi devam edip duracaktır.

Günümüzde toplumun yüz karası sayılan; sefiller, şerliler, anarşistler, ayyaşlar, morfinman ve esrarkeşler. Dün terbiyelerinde ihmal gösterdiğimiz çocuklardır. Bilmem ki, bugünkü ihmallerimiz yüzünden, yarın sokaklarımızı ne türlü nesillerin dolduracağını hiç düşündük mü?

Yarının kaderine, teknik ve teknolojik üstünlüğe sahip olan milletler değil; izdivaç müessesesini ciddi olarak ele alan ve kendi nesillerini insanlığa yükseltmesini bilen milletler hâkim olacaktır. İzdivaç ve doğum mes'elesini ciddi olarak ele alamamış, kendi terbiye felsefesiyle kendi nesillerine sahip çıkamamış milletler, bugün olmasa da yarın, zamanın insafsız dişlileri arasında eriyip gitmeye mahkûmdurlar."¹²⁵

Çocuk Eğitiminde Aile Faktörü

Aile, çocuğun içinde büyüüp eğitileceği ve topluma iyi bir fert olarak kazandırılacağı ilk mekteptir. Aslında mükemmel kurulmuş bir aile, yakın akrabalarıyla birlikte küçük ve ahenkli bir toplumdur.

---

125 F. Gülen, Ölçü ve Yoldaki Işıklar, Çocuk, s. 151

Bir devletin yapı taşları ailede, yetişir. Toplumsal kurallar, adab, ahlâk burada öğretilir. Büyüklere saygı ve hürmet, küçüklere sevgi; anne ve babaya itaat, güzel diyaloglar kurma hep aile içinde yerleşir. Böylece çocuklar bu yüce hasletleriyle toplum içinde faziletli birer fert olarak var olurlar. Orada, faziletlerden mahrum yetişenler ise, toplumda huzursuzluklara sebebiyet verirler.

Arzuladığımız bir neslin yetişmesi için evvel ideal bir yuva-ya ihtiyaç vardır. Böyle bir yuvada anne-baba, birbirlerine karşı güven duymalı, saygılı ve nezaketli olmalıdır. Onlardaki bu uyum çocukların şuuraltına atılmış eşsiz bir hazinedir. İhtiyaç hâsıl olduğunda çocuk bunları çıkarır ve değerlendirir. Aksi-ne, onların geçimsizliği ve münakaşaları çocuğun şuuraltında simsiyah bir leke gibi kalarak çocuklarda davranış bozukluklarına sebebiyet verir.

Anne ve babanın aynı elektrik yüklü zerreler gibi, birbirini ittiği ve birbirinden uzak durduğu bir aile yapısı içinde yetişecek çocukların durumu hepten yürekler acısıdır. Çocukların duygulu ve saygılı, aynı zamanda içinde buldukları toplum için iyi birer rükün olmaya hazırlanmaları, ancak fevkalâde imtizaç etmiş bir ailenin yumuşak ve sevgi dolu atmosferinde kabil olacaktır. Yoksa onların tertemiz duygu ve düşünce dünyaları üzerine, her gün bir tortu gibi gelip çöken anne babanın huysuzluğu ve imtizaçsızlığı, bir ölçüde onları da huysuz ve saygısız kılacaktır ki, bu da çocukların, bütün bir hayat boyu, her sıkıntıda, kendilerine müracaat edecekleri, daimi rehberlerine karşı itimatlarının olumsuz şekilde sarsılması demektir. Şuurları böylesine kirlenmiş ve bulanık şeylerin baskısı altında gelişen yavruların, topluma yararlı birer uzuv olmaları ise şüphelidir. Hatta değil yararlı olmaları, ciddi bir fikri operasyona

ve arındırılmaya tâbi tutulmazlarsa içinde yaşadıkları toplum için büyük zararlara sebep olmaları da muhtemeldir.

Resmî istatistikler, cürüm işleyen ve ondan zevk alan çocukların büyük bir kısmının “aile huzursuzluğu” kurbanları arasından çıktığını göstermektedir ki; bu meselemiz bakımından oldukça mânidardır. Bir de buna, toplum içindeki itici ve çekici güçler ilave edilecek olursa o zaman nesillerin azgınlığına değil de, istikamet ve dürüstlüğüne şaşılmalıdır!

Hele boşanmış ailelerin çocukları hepten yürekler acısıdır. Boşanma dünyanın birçok ülkesinde, giderek artış gösteren ailede ve içtimaî bünyede onulmaz tahribatlara sebep olan içtimai bir salgın hâline gelmiştir. Boşanmalar eşleri daha çok da çocukları ilgilendirmektedir. Aile içi kavganın içinde büyüyen ve ebeveynlerden yeterli ilgiyi ve sevgiyi göremeyen çocuklar içtimai hayata uyumda sorunlar yaşarlar. Bu çocukların ileriki yıllarda, içine kapanık olma ihtimali de oldukça yüksektir.

“Her keyfi boşama; boşayan için bir nedamet, boşanan için bir haksızlık ve aile fertleri için de öyle bir huzursuzluk kaynağıdır ki, bazen bütün bir hayat boyu kanayan bir yara gibi devam eder durur.”¹²⁶

Çocuk sahibi olan çiftler gerek uyum-geçim gerekse de evliliğin devamı adına sorumlu davranmalıdırlar. Bu hususta kısaca şunlar söylenebilir:

1- Ailede iyi bir iş bölümüyle birlik ve beraberlik tesis edilmelidir. Baba, ev işlerinde eşine yardımcı olmalı ve dayanışma adına çocuklarına güzel örnek teşkil etmelidir.

2- Ebeveynler kendi kariyerleri, tatil programları, ev ve araba alma planları kadar çocuklarının eğitim ve terbiyesini de

126 F. Gülen, Ölçü ve Yoldaki İşiklar, Boşanma, s. 148

planlamalıdır. Yapılacak bu planda anne-baba ortak hareket etmelidir. Anne ve babanın farklı doğruları varsa ve çocukları farklı yönle doğru çekiyorlarsa çocuğun ailesine karşı itimat ve güveni sarsılır, ikilem arasında kalan çocuk ebeveynlerine karşı saygısızlaşır.

3- Ailede otorite ve itaat düşüncesi yerleştirilerek düzen sağlanmalıdır. Eğer bir otorite olmazsa aile idari karışıklıktan, çocuklar da ikilemden kurtulamazlar.

Erkek ve kadının ev içerisinde belli sorumlulukları vardır. Denebilir ki erkek evin düzeninden ve genel ahenkten birinci derecede sorumludur. Eğer baba sorumluluğunu müdrik ve evini de güzel idare ediyorsa çocukta sorumluluk bilinci iyi gelişecek ve hayatta dağınık olmayacaktır.

4- Baba ailesinin ihtiyaçlarını yerine getirmeli onları ele güne muhtaç etmemelidir. Onlara hediyeler alıp sevindirmelidir. Alamadığı zaman da izah etmelidir. Çocuklarda komplekslerin oluşmasına ve haksız yollarla bir şeyler elde etme düşüncesine fırsat vermemelidir.

5- Anne-babanın, kendi anne ve babalarına karşı gösterecekleri hürmet ve saygı, çocukların ebeveynlerine nasıl davranmaları gerektiği hususunda en güzel örnek teşkil edecektir. Temelde ise aile fertlerinin, birbirlerine karşı saygılı ve terbiyeli davranmaları, çocukların toplumsal ilişkilerinde ve ileride kuracakları yuvalarında münasebetlerini seviyeli kılar. Zira pratiği olmayan mücerret telkinlerden istenilen netice alınamaz.

6- Çocukların eğitiminde dede ve ninelerin tecrübelerinden istifade edilmelidir. Günümüzde modern aile hayatının ve hayat şartlarının böldüğü aile yapısında, çocukların yürekten destekçilere ve cibilli bir sevgiye ihtiyacı vardır. Bu ihtiyaç sıla-

i rahimle ve akraba i taallukatla diyalogları devam ettirmekle karşılanmalıdır. Aksi hâlde çocuk, evde ve çevresinde bulamadığı şeyleri başka yerlerde arayacaktır ki bu da onun eğitimini zorlaştıracaktır. Baba; bildiği güvendiği bir çevre oluşturup çocuğunu tatmin edememiş ise bilmediği ortamlarda onu korumak için daha çok gayret göstermek zorunda kalacaktır.

7- Ev içerisinde çocuklara yönelik bir plan program olmalıdır. Bu hususta özet olarak şunlar tavsiye edilebilir:

a)Yemek, oyun, ders, arkadaşlarla geçirilecek vakit ve dinlenme saatleri bir plan dahilinde düzenlenmelidir. Bu düzeni devam ettirebilmek için de sevgi, disiplin ve prensipli olmak gerekir.

b) Ev içerisinde çocukların terbiyesiyle meşgul olunacak bir zaman belirlenmelidir. Bu meşguliyetlerde çocukların problemleri dinlenmelidir. Onların yanında ve destekçileri olduğumuzu bilmeleri özgüvenlerini artıracak ve kaygılarını azaltacaktır. Problem çıktığında çocukla ilgilenmek, hele problemleri emir vererek veya nasihatle çözmeye çalışmak çözüm adına yetersiz olacaktır. Zira zamanında konuşulmayan, duyguları paylaşılmayan, tatlı nasihat ve telkinlerle eğitilmeyen çocuğun, bu emir ve nasihatlerden ders alması beklenmemelidir.

8- Anne-baba çocuğuna güzel örnek olmalıdır. Ebeveyn, çocuğunun yapmasını istediği güzel davranışları önce kendisi yapmalıdır. “Yani, çocuğun inançlı ve samimi olması için, inanç ve ihlâsın, terbiyecinin her davranışında nümâyân bulunması; mükellefiyetlerini yerine getirmesi için, irşatçısının, derin bir vazife şuur ve idrakine sahip olması; ahlâken mazbut ve saygılı olabilmesi için yetiştiricilerin kendi büyüklerine karşı bu hususta kusur etmemeleri gerekir. Yeme, içme, yatma, kalkma, hatta giyim kuşam gibi şeylerde, bir öğretici titizliği

içinde bulunmaları; sevilmesi arzu edilen şeyler ve şahısların, onların çevrelerinde her an tazimle anılmaları icap eder. İçli ve derin olmaları için, tasaya ve ümitsizliğe götürmeyecek şekilde, mukaddes hüznümüzle, içten ve samîmî olarak, onlara karşı dertli ve muzdarip olduğumuz anlatılmalıdır.”¹²⁷

9- Ebeveynler çocuklarına yapmış oldukları telkinleri davranışlarıyla pekiştirmelidirler. Uygulamalar sözlerden daha mükemmel olmalıdır. Söz ve amel bütünlüğünü sağlayamamış ebeveynlerin sözleri çocuklar üzerinde aksülamel yapacaktır. “Her insanda yaratılıştan gelen, bir başkalarını taklit ve başkalarına benzeme arzusu vardır. Her baba, evladını dikkatlice gözleyip takip etse, onun anne babaya benzemeğe çalıştığını görecektir. Evet, yedi yaşındaki bir çocuğun, babası gibi elinde tespih çevirmeye çalıştığı ve saçını taramasına kadar her şeyinde babasına benzemeğe gayret ettiğini görürüz. Daha ileri yaşlarda, kiminin sporcuları, kiminin de film artistlerini taklide çalıştığını müşahede ederiz. Hatta evimizde bulunan çocuklarla azıcık konuşulabilse, evinizde nelerin bahis mevzuu olduğu hemen anlaşılır. Burada bir müşahedemi nakletmek isterim:

Biri arkadaşının oğluna soruyor: “En çok anneni mi seviyorsun, yoksa babanı mı?” Çocuğun cevabı, belki babasını bile şaşırtacak mahiyettedir: “Ben en çok Allah’ı ve Resûlü’nü seviyorum amca!”

Bir müşahedem daha: Yedi yaşında bir ilkokul çocuğu, Almanya’da Alman arkadaşlarıyla havuza giriyor. Çocuk edebinden suya iç çamaşırıyla girmiştir, dolayısıyla da eve ıslak pantolonuyla gelmiştir. Tabii dizleri de çamurlu. Annenin “Ne bu böyle?” sorusuna çocuğun cevabı enteresan: “Anne, ikinci namazını çimende kıldım.”¹²⁸

127 F. Gülen, Sızıntı, “Gençliğin Problemlerine Doğru”, c. 3, s. 33

128 Fasıldan Fasıla 2, Bir Demet Sosyal Mes’ele, Yuvarın Önemi

Çocuklar ebeveynlerinin bir kez olsun bir yalanına ya da çelişkili davranış ve sözüne rastlamamalıdır. Davranışlar öyle ayarlanmalıdır ki, onlar ebeveynlerini evlerinin içinde baba, anne değil de birer melek farz etmelidirler. Çocuklar ebeveynlerinden anne babaya yakışan ciddiyet, vakar, hassasiyet, merhamet ve şefkati görmeli ve sonuna kadar onlara güvenmelidirler. Söz ve davranış birliğini sağlamış anne ve babalar en başarılı terbiyeciler sayılırlar.

Ebeveynler, çocuklarının namaz kılmalarını arzu ediyorlarsa namazı çocuklarının gözlerinin önünde kemâl-i ihtimam ile eda etmeli, Allah'a karşı edebin sınırları konusunda net tavırlarını ortaya koymalıdırlar. Hep doğru söylemeli ve yalandan uzak durmalıdırlar. Çocukların aziz olmalarını, namuslu yaşamalarını, kendi ırzları kadar başkalarının ırzına, namusuna karşı hassas olmalarını sağlamak istiyorlarsa, aynı vaziyetin kendi evleri içinde yaşanmasını sağlamalıdırlar. Bu işin ilk kahramanları anne-baba olmalıdır.

Kur'ân-ı Kerim okumaları, Kur'ân'ın hakikatlerine aşina olmaları isteniyorsa, o evin içinde sabah akşam, hem de onların duyacağı şekilde Kur'ân müzakere edilmelidir. Kısacası söz, duygu, kalbî heyecanlar ve davranışlar evde en müessir eğitim esaslarıdır ve mutlaka değerlendirilmelidir. Meseleyi sadece, başkasına havale ederek “Şuna bir şeyler anlatın.” demekle çocuğa hiçbir şey anlatılamaz. F. Gülen Hocaefendi bu hususta şöyle der: “Onun içindir ki, bu dönemde yuvanın, çocuk karşısındaki tavrı çok mühimdir. Yuva, ona neyi gösterir; neyi işittirir ve neyi anlatırsa, yavru onunla kendi benlik ve şahsiyet peteğini örmeye çalışır. Evet, çocuk, içinde doğup büyüdüğü yuvanın çocuğu olarak gelişir ve şekillenir. Biz farkına varalım, varmayalım, o, telkinlerimizden daha çok, yuva-

da gördüğü ve duyduğu şeylerin te'sirinde kalarak, benlik ve şahsiyete erer. Vâkıa, telkinin de yavruya kazandıracağı pek çok şey vardır ama bunlar hiçbir zaman onun göz ve kulak yoluyla yuvadan aldığı, sessiz öğütleri kadar te'sirli değildir. Belki telkinin gerçek te'siri de, yuvada verilen şeylerin üzerine bina edildiği nispettedir. Yuvadan destek görmeyen bir telkin, zayıf ve te'sirsiz; yuvada verilenlere ters bir telkin ise, çocuğun ileride bunalımlara sürüklenmesine vesile olacaktır.

Evet, bir taraftan aile hayatındaki düzensizlik ve huzursuzluklar, beri taraftan da dürüstlük, ahlâk ve fazilet telkinleri, zavallı çocuğu lâubâlî ve huysuz kılacaktır.

Bu bakımdan anne, baba ve evdeki diğer büyükler, kendilerini her an gözeten ve gördüğü, duyduğu şeyleri, kendi ölçüleri içinde değerlendiren çocuğun mevcudiyetini bir lâhza hatırdan çıkarmamalıdır. Hatırdan çıkarmamalıdır, çünkü çocuk yuvada bir talebe ve bu talebenin en çok tesirinde kalacağı dersler de çevresinde görüp duyduğu şeylerdir.

O hâlde, yavrunun nasıl olması arzu ediliyorsa, behemehal öyle olunmalıdır. Yani, aile muhitindeki hayat akışı, çocuğun tasavvur edilen geleceğiyle sınıksız alâkalı olmalıdır. Ve onun atmosferi için cereyan eden her şey, ona yapılacak telkinlerin hazırlığı ve yapılmış telkinlerin de temrinatından ibaret bulunmalıdır.

Meselâ, Yüce Yaraticıya imân ve saygı; O'nu bize anlatan hakikat erlerine hürmet ve minnet; anneye, babaya iyilik; insanlara sevgi ve alâka; vatan ve millete bağlılık, yuvanın, fâsılasız üzerinde durması gereken şeylerdendir. Bunlar, çocuğun duygu ve düşünce atmosferini çepeçevre sarmalı; çocuk her lâhza bunları teneffüs etmeli ve aile fertleri de durmadan bunları solumalıdır.

Evet, hiçbir ders, yuvadan alınan bu samimi öğütler kadar te'sirli olamaz. Elverir ki, bu derste, hâl ve dil yan yana gelsin ve anlatılmak istenen şey gönülden ve devamlı olsun. Evet, hangi ders, kâinattaki baş döndürücü nizâm ve ahengi anlatıldıktan sonra, hayret içinde iki büklüm olmak kadar ona tesir edebilir? Ve hangi ders, Yüce Yaraticının, çilekeş elçilerini anlattıktan sonra iki damla gözyaşı dökme kadar onun üzerinde silinmeyen iz bırakabilir?

Bırakın çok konuşmayı; felsefe yapmayı ve esrarlı beyanları. Ne olmayı düşünüyorsanız; geliniz öyle olunuz! Ve çocuklarınıza da öyle görününüz. Rica ederim; bana uzun uzun psikolojinin kanunlarından, pedagojiye ait prensiplerden bahis açmayınız! Bana şu mevzuda müspet bir şey söyleyebilir misiniz? Bir sorumluluk karşısında hiç renginizin sarardığı ve kaddinizin büküldüğü oldu mu? Bir vazifede gösterdiğiniz kusurdan ötürü yemeden içmeden hiç iştahınızın kaçtığı oldu mu? Hayat ve saadetinizi ona borçlu bulunduğunuz, biricik sevgiliye vuslatı düşünüp de, bir kere olsun inlediniz mi? Kursağınıza giren gayr-i meşrû bir lokmadan dolayı, kaktüs yutmuş gibi ızdırab çekip kıvrandınız mı? Bağıri kanayan bir insan gördüğünüzde âh edip sızladınız mı; sızlayıp da "Al! Bu para, bu elbise, bu yiyecek senin olsun." diyebildiniz mi? Makamda, mansıbdada, dünya menfaatlerinde; hatta ma'nevî zevk ve fûyûzât hislerinde başkalarını nefsinize tercih edebildiniz mi? Mukaddes değerleriniz için, ruhtarınızı her an fedaya hazır bulunduğunuzu, birkaç defa çevrenizin ruhuna duyurabildiniz mi? Bunlardan başka, yuvanın semâsını, fenalıklardan, inkâr ve ilhaddan temiz tutabildiniz mi? Evet, çocuğa karşı bu en çetin imtihanı başarıyla verebildiniz mi? Verebildi iseniz, artık uzun boylu yorulmanıza ihtiyaç kalmamış demek-

tir. Yoksa nazarî bilgilerle onun ruhunu değiştirebileceğinize inanmak oldukça zordur. Evet, bir kere daha hatırlanmalıdır ki; çocukta, inanç, ihlâs, safvet, derinlik ve hayâ'lı, iffetli olma bekleniyorsa aile fertlerinin bu yüce mefhumlara karşı saygılı olmaları şarttır. Ve eğer onun, mukaddes mefhumlar uğrunda hayatını hakir görmesi ve fedakârlıkta bulunması arzu ediliyorsa, ona, bu hususta verilecek misaller, tarihî üstürelerden alınmamalıdır. Çocuk bu misallerini, sabah, akşam baş-ucunda soluklarını duyduğu kimselerden alabilmelidir. Aksine, kendisine anlatılan kahramanlıklara mukabil, etrafını saran nâsihler ruh ve karakter itibariyle himbil kimselerse bunlar çocuğun bakışını bulandıracaktır. Böyle zıtlıklar içinde yetişen çocuk ise bir talihsiz ve buhranlara terk edilmiş bir zavallıdır."¹²⁹

Ailenin yiyeceği, içeceği, giyeceği her şey dinin meşru kıldığı daire içerisinde edinilmeli, bunun dışına kesinlikle çıkılmamalıdır. "Mümin bir insanın evine haram bir şey girmemeli, hele çoluk çocuğunun hayırlı bir evlat olmasını istiyorsa. Çocuğun, anne karnındaki teşekkülünden başlayarak onun helâl ve meşru rızıkla beslenmesi çok önemlidir. Çocuğumuza veya hanımınıza yedirdiğiniz bir parça haram onların muvakkat veya müebbet kayma sebeplerinden biri olabilir."¹³⁰

10- Çocukların yanında bütün düşüncelerimiz, davranışlarımız, hatta sohbet ve değişik münasebetlerimiz, üzerinde duracağımız hususlar, daha sonraki dönemlerde çocuğun şu-uraltına yerleşmesini istediğimiz konularla alâkalı olmalıdır.

Çocukların yanında konuşulan her mevzunun onları nasıl etkileyebileceği hesap edilerek öyle konuşulmalıdır. Hele

129 F. Gülen, Sızıntı, "Gençlik: Gençliğin Problemleri", c. 3, s. 30

130 F. Gülen, Sızıntı, "Gençlik: Gençliğin Problemleri", c. 3, s. 30

onun kişiliğini olumsuz etkileyebilecek mevzular yanında hiç konuşulmamalıdır.

Çocuğun ruh ve kalbinde yeşerip gelişmesi istenilen hususlar iyi belirlenmelidir. Onun yanında konuşulacak konular arzulanan neticeyi verecek konular olmalıdır. Prensip olarak çocukların yanında, onlarda görmek istediğimiz özellikleri kazandıracak muhabbetler yapılmalıdır.

11- Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi ve sellem) Saadet hanesindeki umumî atmosfer ve terbiye, aile münasebetlerinde esas alınmalıdır. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem), arkadaşlarına, aile efradına ve bilhassa çocuklara şefkatte en ileri seviyede idi.

“Allah Resûlü, hep yaşadığını söylüyor ve söylediklerini de yaşadıklarıyla misallendiriyordu. İnsanın yaşadığını söyleme-sindeki tesiri, en bariz şekli ve en çarpıcı keyfiyetiyle ancak O'nun hanesinde görebiliriz. Yeryüzünde mevcut bütün pedagoğ ve terbiyeciler, bütün terbiye sistemleri adına, bildikleri ne kadar malumatları varsa hepsini seferber etseler, insan yetiştirme adına, o hanedeki müessiriyete ulaşamazlar ve ulaşamamışlardır da.

Evet, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem), yapmak ve anlatmak istediği şeyleri daha ziyade davranışlarıyla temsil ve ifade etmiş, sonra da davranışlarından dökülen bu şeylere tercüman olmuştur. Allah'a karşı nasıl haşyet duyulacak, nasıl mahviyet içinde olunacak, secdeler nasıl bir derinlikle eda edilecek ve nasıl iki büklüm olunacak. Rükû nasıl yapılacak. Ka'dede nasıl büklüm büklüm olunacak, gecelerde nasıl feryad edilecek, Allah Resûlü bütün bunları evinde yapmış, sonra da, arkadaşlarıyla sohbetlerinde, “İnsanlar şöyle yapmalıdırlar. Çocuklarına şu şekilde sahip çıkmalıdırlar. Hak ve hakikate şu denli tercü-

man olmalıdırlar.” demiş ve dedikleri de hem kendi hanesinde hem de dışarıda, hemen hüsn-ü kabul görmüş ve inanan insanların sinelerinde makes bulmuştur.

Her şeyden evvel O, eşi ve menendi olmayan bir baba ve dedeydi. Hayat adına bize çok basit gibi görünen bu husus, esasen her insan için aşılması gereken en zor engel ve engellerden biridir. Ve Allah Resûlü bu engeli en kolay şekilde aşmış en birinci baba ve dededir.

Hem O, öyle evlat ve torunlar yetiştirmiştir ki, onların sulbünden gelen bu altın halkaya ait ne kadar insan varsa, hepsi de insanlığın ufkunda, âdeta asırlara saçılmış güneşler, aylar ve yıldızlar gibidirler. Bu husus, sadece Allah Resûlü'ne mahsus bir mazhariyettir ki, Cenâb-ı Hak, O'nu bu mazhariyette de tek ve yektâ kılmıştır. İçlerinde tek bir mürted barındırmayan veya başka bir ifadeyle, içlerinden tek bir mürtedin çıkmadığı tek nesil, hem de milyonlara varan sayılarıyla Allah Resûlü'nün neslidir.

Nice Hak dostları vardır ki, kendileri çok büyük olmalarına rağmen, evlerinde yetiştirdikleri evlatları itibarıyla fevkalâde fakirdiler. Onların evlatları veya evlatlarının evlatları, azıp sapmış ve şeytanın ağına takılmışlardır. Günümüzde dahi bunun yüzlerce misalini gösterip anlatmak mümkündür. Ancak Allah Resûlü'nün evlat ve torunlarıdır ki, hiçbirisi yetiştikleri haneye, o hanenin mâna köklerine ihanet etmemişlerdir. Değil ihanet etmek, her fırsatta bu cibilli alâkayı göstermiş ve vefa misali olmuşlardır.

Evet, işte bu da yine Allah Resûlü'nün risaletinin bir delilidir ki, insan ne kadar dâhi de olsa bu ölçüde bir terbiyecisi olması kat'iyen mümkün değildir.”¹³¹

12- Çocuklara içten ve şefkatli davranılmalıdır. Anne ve babada şefkat ve “içtenlik” fıtratın gereğidir. Ne var ki; bazı

131 F. Gülen, Sonsuz Nur 2, Terbiyede Saadet Hanesinin Umumi Atmosferi, s. 38

anne ve babalar, fazla asabi ve hassas olduklarından, çocuklarına karşı haşin ve sevimsiz davranırlar. Ayrıca, vakar ve ciddiyet sertlik ve huşunetle karıştırılmamalıdır. Zira vakar ve ciddiyet, insanı çocukları nezdinde sevimli, tesirli ve emniyet telkin edici göstermesine mukabil; sertlik ve huşunet sevimsiz, menfur ve tesirsiz kılacaktır. Bu itibarla, vakarlı ve ciddi bir insanın, söz ve davranışlarıyla çocuğun kalbine girmesi ve ona hükmetmesi her zaman bahis-mevzuu olsa bile, haşin ve huysuz kimseler için bu, asla sözkonusu değildir.

Şefkat, kâinatı çepeçevre ihata eden Cenab-ı Hakk'ın sonsuz rahmetinin en belirgin dilidir. O olmadan, ne terbiye edenin, ne de terbiye edilenin insanlık mertebesine yükselmesi, katiyen düşünülemez. Rahmeti sonsuz, şefkat edenlere merhamette bulunup onları huzuruna alacaktır. Binaenaleyh, "Yerde bulunanlara merhamet edin ki Mele-i A'lâ'nın sakinleri de -veya Allah- size merhamet etsin."¹³²

Ve İnsanlığın İftihar Tablosu'nun çarpıcı beyanlarından biri: "Büyüklerimize ta'zim ve küçüklerimize şefkat etmeyen bizden değildir."

Çocuk Eğitiminde Anne

Kadın fıtratı itibarıyla bir muallime, bir mürebbiye ve bir mürşidedir. Allah (c.c.), onu şefkat, merhamet, incelik ve hassasiyetle donatmış ve bu özelliklerini onun çocuklarını yetiştirme konusunda tabiatının bir derinliği hâline getirmiştir. Mesela, şefkat, annenin en önemli derinliğidir; o, dokuz ay yavrusunu karnında gezdirir. Yavrusunu dünyaya getirdikten sonra binbir meşakkatle ona bakar, büyütür. Gece inlediği

---

132 Tirmizi, Birr, 16; Ebu Davud, Edeb 58.

zaman hemen kalkıp imdadına koşar. Ağladığında da bağrına basar. Tabiatından kaynaklanan bir iştihak ve insiyakla onu yaşatmak için yaşar. F. Gülen Hocaefendi bu mevzuda şöyle der: “Her zaman kendisini bize Rahmân ve Rahîm olarak tanıtan, Kur’ân-ı Kerim’de tam yüz on dört defa “Bismillahirrahmanirrahim” kelâm-ı mübecceli içinde Rahmâniyet ve Rahîmiyetini anlatan Allah (c.c.), bu mübarek isim ve sıfatlarıyla annede tecelli etmiş gibidir. Evet, Allah’ın (c.c.) Rahmâniyet ve Rahîmiyetiyle bir haneye tecellisini, annenin binbir ihtimamla çocuklarının üzerine eğilmesi ve onları görüp gözetmesi şeklinde mütalâa edebiliriz. Böyle bir mazhariyetin dünyada hiçbir şeyle değiştirilemeyecek kadar yüce olduğunda şüphe yoktur.”¹³³

Kreşte çocuğun elbisesini yıkayabilirler, yemeğini vaktinde yedirebilirler, teneffüs etmek istediğinde dışarıya çıkarıp gezdirebilir ya da lunaparklarda elinden tutup dolaştırabilirler; ama bunu yapanlar hiçbir zaman çocuğun annesi, babası olamaz, onun en çok muhtaç olduğu şefkati ona veremezler. Şefkat, çocuğun, annesinin yüzünde okuduğu, sinesinde bulunduğu, babasının kucağında hissettiği cibillî alâkadır. Bunu vermedikleri takdirde onu başka hiçbir fanteziyle tatmin edemezler.

Anne, ruhundaki bu potansiyel ile çocuk için en büyük mualime ve yol göstericidir ve bu donanımını onu hakikî insanlığa yükseltme istikametinde kullanmalıdır.

Kadının en önemli vazifesi anneliktir. Çocuğun yetiştirilmesi ve eğitiminde en önemli pay ona aittir. “Cihangirleri anneler yetiştirir. Büyük insanları, İnsanlığın İftihar Tablolarını

---

133 F. Gülen, Çekirdekten Çınara, İyi Evlât Yetiştirme, s. 49

hep anneler şekillendirir.”¹³⁴ “Allah, anne ile çocuğunun arasını ayıranı kıyamet gününde sevdiklerinden ayırır.”¹³⁵ hadisi de annenin çocuk terbiyesindeki müstesna rolünü ortaya koymaktadır... Çocuk annesinin davranışlarında hep şefkat, merhamet, sevgi, doğruluk, dürüstlük görmeli; o zaman büyüdüğünde bunların aksine bir davranış sergilemez.

“Napolyon Dean Howells, annenin insan üzerinde bıraktığı tesiri: “Çocuğun gelecek yazgısı her zaman annesinin emeğidir.” sözünü; Notalie Simon ise: “Bir kadının bir insanı gerçekten değiştirmeyi başardığı tek bir zaman vardır: bebeklik zamanı.” sözünü ifade eder. Abraham Lincoln, annesinin hayatı üzerindeki güçlü tesirini: “Tanrı annemi esirgesin; olduğum veya olmayı umut edebileceğim her şeyi ona borçluyum.” ifadesinde dile getirir. Bediüzzaman da annesinden aldığı ders münasebetiyle şu beyanda bulunur: “Ben bu seksen sene ömrümde seksen bin zatlardan ders aldığım halde, kasem (yemin) ederim ki, en esaslı ve sarsılmaz ve her vakit bana dersini tazeler gibi, merhum validemden aldığım telkinat ve derslerdir ki, o dersler fitratımda, âdeta maddî vücudumda çekirdekler hükmünde yerleşmiş. Sair derslerimin o çekirdekler üzerine bina edildiğini, aynen görüyorum. Demek, bir yaşımdaki fitratıma ve ruhuma merhum validemin ders ve telkinatını, şimdi bu seksen yaşımdaki gördüğüm büyük hakikatler içinde birer çekirdek-i esasiye müşahede ediyorum.” Bu tespit, eğitimcilerin, çocuğa ilk yıllarda anne tarafından ciddi bir eğitim verilmesi gerektiğini ısrarla vurgulamalarının sebebini gayet iyi açıklamaktadır. Büyük insanların ortaya koyduğu büyük hakikatler, aslında daha okula başlamadan onların

134 F. Gülen, Fasıldan Fasıla 2

135 Hâkim, Müstedrek, 2/55

fitratına yerleştirilen çekirdeklerin neşv ü nema bulmasından başka bir şey değildir.”¹³⁶

Ayrıca F. Gülen Hocaefendi kadının aile içindeki misyonu adına şu enfes tespitlerde bulunur: “Ruh ufku itibarıyla eşini bulmuş ve çocuklarıyla susuzluğunu giderebilmiş bir kadının, Cennet hurilerinden ve böyle birinin çevresinde örgülenmiş yuvanın da Firdevs'ten farkı yoktur. Herhalde böyle bir cennetliğin gölgesinde şefkat yudumlaya yudumlaya yetişen çocukların da ruhanîlerden farkı olmayacaktır, evet böyle bir yuvada neş'et etme bahtiyarlığına ermiş bir fert, başı Firdevslere ermiş gibi ötelerin neş'esiyle yaşar ve çevresine tebessümler yağdırır durur.

Böyle bir yuvada, tenler ve cesetler ayrı ayrı görünse de, herkese ve her şeye hükmeden can bir tanedir. Her zaman kadından fıskırıp bütün bir yuvayı saran bu can, manen bir büyü, bir ruh gibi her zaman herkesin üzerinde kendini hissettirir ve âdeta onları bir yerlere yönlendirir. Kalb ufkunu karartmamış ve ruhunun önü açık mübarek bir kadın, aile sistemi içinde tıpkı bir Kutup Yıldızı gibidir; hep yerinde durur, kendi etrafında döner; sistemin diğer üyeleri ise, varlıklarını her zaman onun çevresinde şekillendirir ve ona bağlılık içinde hedeflerine yürürler, evet, herkesin yuva ile münasebeti muvakkat, sınırlı ve izafidir. Kadın ise, başka bir işi olsun olmasın, içinde şefkat, merhamet, sevgi macununun kaynayıp durduğu mutfağıyla sürekli evinin orta yerinde dimdik ayakta durmakta ve duygularımıza neler ve neler pişirip sunmaktadır.

Duygu ve düşünce dünyasıyla sonsuza tam yönelmiş bir kadın, hiçbir mürşid ve hiçbir muallimin duyuramayacağı şeyleri duyurur ruhlarımıza ve gönüllerimizi, zamanın sol-

136 Harun Avcı, “Çocuk Deyip Geçmeyin”, Sızıntı, Aralık 2003, s. 299

duramayacağı, kimsenin silemeyeceği en enfes mânâların en nefis hatlarıyla süsler; derken şuuraltı donanımızla bizi daha sonraki hayatımızda, dünyaları peyleyebileceğimiz ne potansiyel zenginliklere ulaştırır! Biz hemen her zaman böyle yetkin “insan-ı kâmile” bir kadının huzurunda, ruhlarımıza ötelerin merhamet, şefkat ve şiirinin döküldüğünü duyar gibi olur ve içimizin derinliklerinde hep uhrevîleşmenin neşvesiyle ürpeririz.”¹³⁷

Çocuğun fikrî, ahlâkî ve dinî eğitiminde ilk tohumu koyan kişi annedir. Bütün iyi kötü duygular anne kucağından itibaren başlar. Okul annenin başlattığı eğitimi devam ettirir. Annenin çocuk eğitimi üzerindeki etkisi bu derece önemli olmasına rağmen, günümüzde kadının toplum ve ailedeki rolünün değişmesi, çocuk bakım ve eğitiminde problemlere sebep olmuştur. Bu değişim, inanç ve geleneklerimizden kaynaklanan akraba ve komşu münasebetlerini zamanla yıkmış ve bunun neticesinde dayanışma, duygu ve düşünceleri paylaşma, problemlere ortak çözüm bulma, tecrübeleri aktarma gibi güzel hasletler yok olmuştur. Neticede çoğu kadın çocuk yetiştirme konusunda desteksiz kalmıştır. Bu probleme kadının çalışması, ekonomik sıkıntılar, iş hayatında yükselme hırısı veya ihtiyacı, çocuk eğitimi ve bakımına ait bilgi yetersizliği, yanlış tutum ve davranışlar ve daha önemlisi çocuk yetiştirme mevzuundaki duyarsızlık ve şuursuzluk gibi faktörler eklenince çocuğun potansiyel hâlde gelişmeyi bekleyen kabiliyetleri ya yok olur ya da insanî olmayan şekilde gelişir.

Kadının toplumdaki ve ailedeki yeni konumuna göre annesinin eğitiminde yeni çözümler üretilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda eğitim ve bakım gayeli resmi veya özel okul ve

137 M. Fethullah Gülen, *Dar Bir Çerçeve*de Kadın, Yağmur Dergisi, c. 1, s. 7

merkezler oluşturmak, erken dönemde verilen sağlık hizmetinin yanında eğitim hizmeti de vermek, çeşitli kadın programlarına çocuk eğitimi müfredatı eklemek, sivil toplum kuruluşlarının bu alanda daha aktif rol almasını sağlamak günümüzde zaruret hâline gelmiştir. Bunlar yapılabildiği takdirde sağlam bir nesil yetiştirilebilmek asgari seviyede garanti altına alınmış olacaktır.

VII. BÖLÜM

BOŞANMA

Boşanmanın Sebepleri

İslam dini, aileyi sağlam esaslar üzerine bina etmiştir. Din, işe evlilik öncesinden başlar ve evlenme sürecine giren adaylar için bir dizi hikmetli tavsiyede bulunur. Evliliğin huzurlu ve istikrarlı bir şekilde yürümesi için gerekli prensipleri vaz eder.

“Boşamak, hastalıklı bir uzva karşı cerrâhi bir müdâhale ise, izdivâcın aklî, mantıkî bir çizgide cereyan etmesi ve sağlam şartlara bağlanması, hijyenik bir hassasiyettir. Onun için boşamakla aileyi, boşamayı kaldırmakla da vicdanı kahretmezden evvel, izdivaç, nesc uyumluluğu titizliği içinde ele alınmalı ve gelecekte bu uyumu temin edecek şartlardan taviz verilmemelidir.”¹³⁸

Evlilik işi, mantıkî ve hissî boşluklara sebebiyet vermeyecek şekilde sağlam esaslara bağlanmalıdır. Bu yapılmadığı takdirde mahkeme kapıları, dul ve sahipsiz kadınlar, ortada kalmış çocuklar bu işin kaçınılmaz sonuçları olacaktır. Din,

138 F. Gülen, Ölçü Ve Yoldaki İşaretler, Boşanma, s. 148

bütün bunların önüne ta baştan set koyarak neticesi bu türlü olumsuzluklarla sonuçlanacak bir izdivacı haram, mekruh gibi kategorilerle kontrol altına alır.

“Evlenmekle haram irtikap edecek; evini geçindirebilmek için gayr-i meşrû kazanç yollarına girecek, irtikap, ihtilas, rüşvet.. gibi muharremâtı irtikap edecekse, bu insanın evlenmesi de haram ya da en azından mekruhtur. Zevcesine zulmedecek kadar dengesiz biri için de aynı mütalâayı serdedenler vardır.”¹³⁹

İslam, evlilik gibi his ağırlıklı bir meselede akıl, mantık ve muhakemeyi öne çıkarır. Evliliğe sadece hisleriyle karar veren kişilere karşı F. Gülen Hocaefendi, hissiyatını şöyle dile getirir:

“Şimdilerde bir de hissî görmeye takılıp giden ve neticede boşanmaya sebebiyet veren bir evlenme furyası başladı ki, bütün bunlar karşısında içim parçalanıyor ve iki büklüm oluyorum. Hayat boyu bizim için ya bir nimet, ya da hikmet olabilecek böyle bir mesele; akla, mantığa havale edilmesi gerekirken hislere bina edilmekte ve neticede de başa bela olmaktadır. Hâlbuki hiç olmazsa böyle durumlarda akıl ve mantıkla hareket edilmeli ve komplikasyonlara sebebiyet verilmemelidir. Böyle önemli bir mesele, zevk ve keyf için yapılacak bir şey değildir, yapılmışsa, zehir-zemberek dahi olsa karşılıklı katlanılması gereken bir iştir.”¹⁴⁰

Toplumumuzda boşanma oranlarında ve aile huzursuzluklarında eskiye oranla artışlar gözlemlenmektedir. Boşanma oranlarındaki artışların ve aile huzursuzluğunun en önemli sebebi; evliliklerde manevi boyutun ve saygının olmaması, sadece fiziki güzellik, şehvet ve tutku gibi kriterlere göre evliliğe karar verilmesidir.

139 F. Gülen, Çekirdekten Çınara, Evlenmenin Şartları, Haram Olan Evlilik, s. 39

140 F.Gülen, “Hizmetle Beraber Evlilik”, Prizma 2

Günümüzdeki boşanmaların sebeplerini şöyle sıralayabiliriz:

1-Eşlerdeki fikrî anlaşmazlıklar, duygu ve düşünce birlikteliğinin olmayışı, ortak paydaların azlığı gibi sebepler çiftlerin müşterek hareket etmesini imkânsız kılar. Farklı doğruları olan çiftlerin istikrarı ve ahengi yakalaması mümkün olmaz. Bu durumun kaçınılmaz bir sonucu olarak da ailede huzursuzluk hatta boşanma olayları baş gösterir.

2-Karşılıklı beğeni olmayan, denklik kriterine dikkat edilmeyen ve zorla yapılan evliliklerde aile huzursuzlukları yaşanır, hatta iş boşanmaya kadar gidebilir.

3-Ailede yaşanan ekonomik sıkıntılar, evin geçiminin sağlanamaması boşanma sebebi olabilmektedir. Bu tür problemler genelde kadının veya erkeğin evi terk etmesi şeklinde sonuçlanır. Bunun örneklerini medyadan sıkça duymaktayız. Böyle bir durum genelde de bir aile faciasıyla sonuçlanmaktadır.

4-Evlilik öncesi saklanan ailevî problemlerin, fiziki kusurların ve sağlıkla ilgili sorunların evlilik sonrası ortaya çıkması eşler arasındaki güveni zedelemekte, dolayısıyla da aile içi problemlere sebep olmaktadır.

5-İnsan realitesinden uzak, hayatı tozpembe gören kişiler; özellikle evliliklerin ilk yıllarında eşlerin henüz birbirlerinin mizaç, meşrep ve kişiliklerini yeterince tanımamalarından kaynaklanan sorunlar karşısında büyük hayal kırıklıkları yaşamaktadırlar. Kusursuz eşi realite planında bulamayan ve gereksiz yere zıtlaşan çiftler kendilerine rehberlik yapacak dostlardan da mahrum iseler geçimsizlikler kronikleşmekte ve izdivaç boşanmayla neticelenmektedir. Bu yüzden evliliğin ilk yıllarında boşanma oranının yüksekliği dikkat çekicidir. Ülkemizdeki bo-

şanmaların en önemli sebebinin eşler arası geçimsizlik olduğu, istatistik verilerinden anlaşılmaktadır.

6-Ailede yaşanan huzursuzluğun ve boşanmaların önemli bir sebebi de; öteden beri kadına ve boşanmaya bakıştaki yanlışlıklardır.

“Bir dünya, uzun asırlar, boşamayı menetmek veya hiç olmayacak şartlara bağlamak suretiyle, beraber yaşamayı düşünmeyenleri zorla bir arada tutmaya çalıştı. Bir başka dünya ise, kadına, istediği zaman alma, istediği zaman da atma gibi bir anlayışla baktı ve onu bir eşya gibi gördü. Bunlardan biri erkeğe azabın, diğeri de kadını insan görmemenin ifadesinden başka bir şey değildir.”¹⁴¹

7-Ailelerin bilhassa da kayınvalidelerin çocuklarının aile hayatına sık sık müdahale etmesi, kültürel yozlaşma, maneviyattan uzaklaşma, lüks yaşama arzusu, cinsel sorunlar ve iffetsizlik gibi birçok husus da, boşanma sebebi olabilmektedir.

Boşanmanın Fert ve Toplum Açısından Sonuçları

Boşanma, yanlış yapılan veya yürütülemeyen bir izdivacın sona erdirilmesidir. Boşanma öncelikle karı-kocayı, daha çok da yuvaları bozulan çocukları ve ebeveynleri, toplumu ilgilendiren bir husustur.

Boşanan çiftlerde erkek daha kolay yeni bir evlilik yaparken bayanın yeniden izdivaç yapması daha zordur. Bu durum maddi imkânları kısıtlı kadınlar açısından ciddi sorunlara neden olmaktadır.

Boşanma sonucu yuvaları bozulan yavruların durumu ise hepten yürekler acısıdır. Onlar himayeye, şefkat ve merhame-

141 F. Gülen, Ölçü Veya Yoldaki Işıklar, s. 148

te, ebeveynlerin rehberliğine en çok ihtiyaç duydukları bir dönemde ebeveynlerden birinden mahrum kalmaktadırlar. Bu durum çocukların içine kapanmasına, kimseye güvenmeme ve sürekli terk edilme korkusu gibi sorunlar yaşamalarına sebep olmaktadır.

Anne-babası ayrılmış çocuklar çocuk yuvalarına bırakılmakta veya ebeveynlerden birinden yoksun yetişmektedirler. Üvey anne veya baba ile beraber yaşayan çocuklar ise daha çok aile sorunu yaşamaktadır. Problemlerin içinden çıkılmaz bir hâl alması üzerine de çocuk aileyi terk etmektedir. Bunun sonucu olarak da sokak çocuklarının sayısı artmaktadır.

Boşanma oranıyla, toplum içindeki suça karışmış çocuk oranı arasında bir paralellik söz konusudur. Medyadan sıkça duyduğumuz tinerciler ve uyuşturucu madde müptelası sokak çocuklarının işlediği suçlar hatta cinayetler büyük bir toplumsal sorun hâline gelmiştir. Bugün Türkiye’de sokak çocuklarının sayısı onbinlerle ifade edilmektedir. Bu durumun en önemli sebebi, boşanma oranlarındaki artışlar, üvey anne veya babadan kaynaklanan sorunlar ve gayrimeşru çocuk sayısındaki artışlardır. Sokak çocuklarında yaşanan bu artış ülkemizde suç oranlarının da artmasına sebep olmuştur.

Boşanma olayları ayrıca ebeveynleri de derinden yaralar. Anne-baba hayatın hangi safhasında olursa olsun çocuklarıyla ilgili her türlü sorunla alâkadar olurlar. Onların yuvalarının bozulması ebeveynleri can evinden vurur. Çocuklar büyüdü, evlendi, artık onların da bir yuvaları var diye anne-babanın biraz rahatladığı, sorumluluktan kurtulduk dedikleri bir dönemde çocuklarının yuvalarının bozulması anne-babanın hayatlarını zehreder.

Bir toplumda ailenin gücünü ölçebilmek için başvurulan göstergelerden biri, hiç şüphesiz boşanma oranlarıdır. Bir millette meydana gelen evlilikler büyük oranda, boşanma veya ayrılıkla sonuçlanıyorsa o milletin güçsüz ve hasta bir aile kurumuna sahip olduğu söylenebilir. Böyle güçsüz ailelerden müteşekkil bir milletin; istikbal vadetmeyeceği tarihi tecrübelerle sabittir. Zira ailenin bozulduğu, fertlerin dejenere olduğu hiçbir millet ayakta kalamamıştır.

Evliliği Kurtarmak İçin Neler Yapmalı?

En iyi evliliklerde dahi az veya çok sıkıntılar, kırgınlıklar ve problemler yaşanabilir. İnsan yanılabilir ve yanlış bir izdivaç da yapabilir, fakat önemli olan husus insanın hayatın realiteleri karşısında nasıl davranması gerektiğini bilmesidir.

Boşanma hâdiselerini önleyici çözümler adına şu hususlar söylenebilir.

1- Kâinata hikmetsiz ve gayesiz hiçbir iş yoktur. Allah (c.c.) aile içinde ve sosyal hayatta yaşanan problemlere birçok gayeler yüklemiştir. F. Gülen Hocaefendi şöyle der:

“...başa gelen her musibeti, işlenen bir kötülük ve günahın neticesi saymalı ve kasvet bağlamış şahsî veya içtimâî ufkun açılmasına da bir vesile telâkki edip her lâhza Allah’a hamd edilmelidir.”¹⁴²

İmtihan dünyasında bulunduğu unutulmamalıdır. Zira imtihanın olmadığı bir yerde ferdin saflaşip özüne ermesi mümkün değildir. Aile içinde yaşanan sorunlara karşı da böyle yaklaşılabilir. Hem insanların başına musallat olmuş dünya kadar imtihan çeşitleri vardır. İnsan bu imtihanların farkında ve şuurunda olarak kulluğun gerektirdiği tavrı takınabilmelidir.

142 F. Gülen, Prizma 3, s. 174

Erkeğin ve kadının evleneceği kişiyi seçme hakkı vardır. Fakat şu unutulmamalıdır ki; evlilik bizim isteklerimiz doğrultusunda cereyan etse de Allah dilemedikten sonra o iş vuku bulmaz. O, diledikten sonra ise istediği bir yolla o evliliği gerçekleştirir. Evlenen inançlı bir insan: "Kismetine razı ol ki rahat edesin." prensibine sahip olmalıdır. Allah (c.c.) kadını erkekle veya erkeği kadınla imtihan edebilir; bu da, imtihan, dünyasında yaşamanın bir cilvesidir. Evliliklerde kaderin hissesi hesaba katılmalıdır.

Kader, insanı yürüyeceği yoldan alıkoyan bir husus değil, ilâhî takdirin her halimizi ilmiyle kuşatmasından ibarettir. Bu çerçevede bize düşen, ona inanmak ve teslim olmaktır. Bizim isteklerimiz değil, Rabbimizin takdiri bizim için daha önemlidir. Cenab-ı Hakk Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyuruyor: "Onlarla iyi geçinin. Eğer onlardan hoşlanmazsanız, sizin hoşlanmadığınız bir şeye Allah, çok hayırlar koymuş olabilir."¹⁴³

Bu tarz takdirlerin, hayatımızda ve çevremizdeki insanların hayatlarında ne tür sürprizlerle sonuçlandığı hakikati ise her türlü örnekten varestedir.

Bediüzzaman Hazretleri bayanlara şöyle bir tavsiyede bulunur: "Şayet size münasip olmayan bir erkek kismet olsa, siz kismetinize razı olunuz ve kanaat ediniz. İnşallah rızanız ve kanaatinizle o da ıslah olur. Yoksa şimdiki işittiğim gibi, mahkemelere boşanmak için müracaat edeceksiniz. Bu da, haysiyet-i İslâmiye ve şeref-i milliyemize yakışmaz!"¹⁴⁴

2- Eşler sabretmeli ve mükâfatını Allah'tan ummalıdırlar. Bediüzzaman Hazretleri: "Ve sabırsızlık ise Allah'tan şikâyeti tazammun eder. Ve ef'âlini tenkit ve rahmetini itham ve hikme-

143 Nisâ, 4/19

144 S. Nursi, 24.Lem'a, s. 456, İkinci Nükte

tini beğenmemek çıkar. Evet, musibetin darbesine karşı şekvâ suretiyle elbette âciz ve zayıf insan ağlar. Fakat şekvâ O'na olmalı; O'ndan olmamalı. Yani, musibeti Allah'a şekvâ etmeli; yoksa Allah'ı insanlara şekvâ eder gibi "Eyvah! Of!" deyip "Ben ne ettim ki bu başıma geldi?" diyerek aciz insanların rikakatini tahrik etmek zarardır, manasızdır."¹⁴⁵ der.

Eşler sabretmeli, zira aile içi problemlere sebep olan fikirler ve şartlar, hayatın akışı içinde değişebilmekte ve aleyhte gibi görünen birçok husus lehe dönüşebilmektedir. Hem birçok problem tecrübeye bağlı olarak daha kolay çözülebilmektedir. Evlilikleri sıkıntılı başlayıp fakat zamanla uyum ve huzuru yakalayan aile sayısı azımsanmayacak kadar çoktur. Zira evliliğin ilk yıllarında daha sıklıkla rastlanan görüş ayrılıkları, ilerleyen yıllarda gittikçe azalmakta ve ortak bir düşünce ailede yeşerebilmektedir.

Çocuk sahibi olan eşlerde sorumluluk duygusu gelişmekte ve eşlerin uyum ve geçimine çocuklar pozitif katkı sağlamaktadır. Eşler sorunlara karşı mutlaka sabretmeli ve şu ölçüyü unutmamalıdır: "Boşanma; ferdin nikâh kaydından sıyrılıp kendini boşa alması ameliyesidir. Nadiren dinlendirip rahatlatıcı görünse de, çok defa huzursuzluk ve sefâleti de beraberinde getirir."¹⁴⁶

3- İslâm, yalana karşı kapılarını tamamen kapamıştır, fakat bazı istisnâî durumlarda, sınırlı ölçüde de olsa yalan söylemeye cevaz vermiştir. Bunlar arasında, karı koca arasını düzeltmek için söylenebilecek yalanın da olması, aile kurumuna verilen önemin anlaşılması açısından çok mânîdardır. Bu yol, gerektiğinde dostlar tarafından ölçülü bir şekilde işletilmelidir.

145 S. Nursi, Mektubat, 23. Mektup

146 F. Gülen, Ölçü Veya Yoldaki Işıklar 3, s. 148

4- İslâm, evlenen çiftlerin mutlu ve istikrarlı bir evlilik sürdürmeleri için önemli prensipler vaz etmiştir. Birlikte yaşamının sonucu olarak ortaya çıkan problemlere karşı etkili çözümler getirmiştir. İslâm'ın ortaya koyduğu bu prensipler; ailede muhtemel huzursuzluklara karşı direnci, aileyi parçalayıcı sebeplere karşı sürekliliği temin etmeye yönelik önemli esaslardır.

İslâm, eşleri evlilik hayatı boyunca dinin emirlerine uymaya davet eder ve sorumlu tutar.

“İslâm, sürdürülmesi mümkün olmayan evliliğin sona erdirilebileceği iznini vermiş olmakla birlikte, boşanmayı caydırıcı tedbirler de almıştır. Bu konuda o, hukuktan çok diyaneti (dindarlık) devreye koyar. Çünkü insanların kalbine hukuk değil, din daha fazla tesir eder. Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), şöyle buyurur:

“Helâller içinde Allah'a en çirkin olanı boşanmadır.” (Ebu Davud)

Bir Müslüman erkek, sadece hoşlanmadığı için hanımını keyfi boşayamaz. Kur'ân, ona, hoşlanmama duygu ve hisleri ile dolu olduğu durumlarda bile hanımına iyi muameleyi emreder:

“Onlarla iyi geçinin. Eğer onlardan hoşlanmazsanız, sizin hoşlanmadığınız bir şeye Allah, çok hayırlar koymuş olabilir.” (Nisâ, 4/19)

Hz. Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem), de benzeri talimatlar vermiştir:

“İnanan bir erkek, inanan bir kadından nefret etmesin. Bir huyunu sevmezse, seveceği bir diğeri mutlaka bulunur.” (Müslim)

Hz. Peygamber, Müslümanların en iyilerinin eşlerine karşı en iyi davrananlar olduğunu vurgulamıştır:

“Müminlerin en hayırlısı, ahlâken en güzel olanıdır ve sizin en hayırlınız, eşlerine karşı en iyi davrananınızdır.”¹⁴⁷ hadis-i şerifi, ahlâkî güzelliğin kemalini eşlere en güzel muamele olarak beyan etmektedir.”¹⁴⁸

Ayrıca Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurur: “Her hangi bir kadın gereksiz yere kocasından boşanmayı isterse cennetin kokusu ona haram olur.”

“Evləniniz, fakat (kurduğunuz aile yuvalarını) boşanmakla yıkmayınız. Zira ondan Arş-ı İlahi titrer.”

İslâm ahlâkî ile ahlâklanmış bir fert, Allah korkusu taşıyan bir kalp ve ahirete inanan bir insan başkalarının hakkını çiğ-nemez. Tersi bir durum yani duygu ve inançların zayıflaması kural tanımazlıkla neticelenebilir.

5- Aileyi bir arada tutan en önemli unsurlardan birisi sevgi ve şefkattir. Eşler sevgiyi birbirlerinden esirgememelidirler. Sevgi evrensel bir dildir. Ailenin harcı sevgidir.

“İnsanların gönüllerini fethetmek için en kestirme yol sevgi yoludur. Ve sevgi yolu peygamberler yoludur. Bu yolda yürüyenlerin yüzlerine kapılar kapanmaz! Ezkazârâ, birisi kapansa bile onun yerine yüzlercesi, binlercesi açılır. Bir kere de sevgi yoluyla gönüllere girildi mi, artık halledilmedik hiçbir mesele kalmaz.”¹⁴⁹

Evliliğin devamlılığı, karşılıklı muhabbet, hürmet, şefkat ve hoşgörü esasına dayanır. Her ailede çıkması muhtemel aile içi kırgınlıklar büyütülmeden halledilmelidir. Yuvanın selameti için her iki tarafın da fedakâr olması şarttır.

6- Aile içi problemler abartılmadan ve yara yapmadan çözülmelidir. Bunun yolu da karşılıklı anlayış, fedakârlık ve

147 Tirmizi, Rada 11; Ebu Davud, Sünne 15; Ed-Darimi, er-Rikak 74.

148 Şerif Muhammed, “İslam ve Diğer Geleneklerde Kadın: Önemli Bir Yanlış Tashih”, Yeni Ümit, s. 55

149 F. Gülen, Sevgi, Sızıntı, c. 9, s.98

hoşgörüdür. Evliliğin selameti için eşler özverili olmalıdırlar. F. Gülen Hocaefendi'nin uyum, geçim adına söylemiş olduğu şu hakikatler aile hayatı için de ne kadar mânidardır: “Bana göre ahlaken en mazbut insan, Kur’ân ve Sünnetin ölçüleri içinde en huysuz insanlarla bile geçinebilen, onlara karşı tavırlarını ayarlayabilen insandır. Daha önceleri aynı şeyi ifade ederken, “En iyi insan, kobralarla bile arkadaşlık yapabilen insandır.” demiştim. Rica ederim, bizler Hint yogilerinden daha aşağı mıyız ki, onlar, kobralarla arkadaşlık yapabildikleri halde, biz birbirimizle geçinemiyoruz.”¹⁵⁰

7- Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) iki kişinin arasını bulmaya vesile olmayı önemsemiştir. Eşlerin arasını bulmak sosyal bir görevdir. Toplumun felahı adına bu iş ihmal edilmemelidir. Zira zaman içerisindeki değişimlerden sosyal bir kurum olarak aile de nasibini almış; geleneksel aile, yerini çekirdek aileye bırakmıştır. Bunun sonucu olarak, yeni evlenen çiftler ebeveynlerin rehberliklerinden mahrum kalmışlardır. Toplumda yaşanan sosyal değişimin sonucu olarak da komşuluk, akrabalık ve arkadaşlık ilişkileri zayıflamıştır. Böylece yeni evli çiftler yalnızlığa terk edilmiş, kendi problemleriyle baş başa kalmıştır. Toplumda oluşan bu açığı kapatma adına ebeveynlere, akrabalara, arkadaşlara çok iş düşmektedir. Ayrıca aile danışmanlıklarıyla da bu boşluk doldurulmaya çalışılmalıdır. Eşler aile içinde çözemedikleri problemlerde ehil insanların rehberliklerine başvurmalıdırlar.

İslâm; “Eşlerin ailelerinden tecrübeli ve âdil kimselerin devreye girip, problemlerini, geçimsizlik sebeplerini gidermeye çalışarak barıştırma teşebbüsünde bulunmalarını emreder. İlgili âyette; “Eğer karı-koca arasının açılmasından endişe

---

150 Fasıldan Fasıla 3, s. 106

ederseniz, bir hakem erkeğin ailesinden, bir hakem de kadının ailesinden kendilerine gönderin. Eşler barışmak, hakemler de barıştırmak isterlerse, Allah aralarını uzlaştırır.” (Nisâ, 4/35) buyrulurak yakın çevrenin aile içi olayları yatıştırıcı etkinliğine vurgu yapar. “İslâm’a özgü bir özellik, eşlerin ailelerinden seçilen bu hakemler, elbette karı-kocanın fitrat ve karakterlerini, geçimsizliğin bilinmeyen yönlerini daha iyi bileceklerdir. Akrabalık bağlarından dolayı üçüncü şahıslara nazaran, daha içten ve daha şefkatli davranacaklar, evli çiftlerin aralarını bulma ve düzeltmeye daha fazla önem vereceklerdir. Elbette karı-koca da, akrabaları olan bu hakemlerin sözlerini daha rahat kabullenebileceklerdir. Netice itibariyle hakemler bunu, aile mahremiyeti olarak kabul edip, dedikoduların yayılmasına yol açmayacaklar ve ailelerin rencide olmasına meydan vermeyeceklerdir. Çünkü İslâm, aile mahremiyetine özel önem verir. Öyle ki, hâdiste, aile sırrını ifşa edenler “Kıyamet gününde insanların en şerlisi” olarak tanımlanır.”¹⁵¹

8- Şeytanın rolü unutulmamalıdır: Bakara sûresinde, Hz. Süleyman zamanında karı-koca arasını ayırmak için büyü yapan fesat şebekelerinden bahsedilir. “Tuttular Süleyman’ın hükümranlığı hakkında şeytanların uydurdukları sözlere tâbi oldular.

Hâlbuki Süleyman küfre gitmemişti. Fakat asıl o şeytanlar küfre gittiler.

Halka sihiri ve Babil’de Hârut ve Mârut adlı iki meleğe indirilen şeyleri öğretiyorlardı.

Oysa o ikisi: “Biz sırf imtihan için gönderildik, sakın kâfir olma!” demedikçe hiç kimseye sihir öğretmezlerdi.

İşte bunlardan koca ile karısının arasını açacak şeyler öğreniyorlardı.

---

151 Zühdü Mercan, Kadın ve Aile, s: 238; Dr. Ahmet Güneş, Kur’an’da Ailenin sorumluluğu

Fakat Allah'ın izni olmadıkça onlar bununla hiç kimseye zarar veremezlerdi.

Onlar kendilerine zarar getirip fayda vermeyen şeyler öğreniyorlardı.

Büyüye müşteri olan kimsenin âhiretten nasibi olmadığını pek iyi biliyorlardı.

Karşılığında kendi varlıklarını sattıkları şey ne kötü! Keşke bunu anlasalardı!”¹⁵²

Peygamberimiz de şeytanın aile düşmanlığının şiddetini şu ibretli vaka ile anlatır: “İblis arşını suyun üzerine kurar, sonra çetelerini gönderir. Bunlardan rütbece en yakın (itibarı en büyük) olanı, fitnesi en büyük olanıdır. Biri gelip, şunu şunu yaptım, der. İblis ise, anlatılanları dinledikten sonra, “Hiçbir şey yapmamışsın.” karşılığını verir ve yapılanları küçümser. Bir müddet sonra, bir başkası daha gelir ve, “Karısıyla aralarını açıncaya kadar peşlerini bırakmadım.” diyerek yaptıklarını anlatır. Bunun üzerine İblis, onun makamını yükseltir ve “Sen ne harikasin!” sözüyle, ona aferin der, becerisini kutlar.”

9- Sorumluluk duygularıyla hareket edilmelidir. Çocuklu aileler daha duyarlı davranmalıdır. Zira diğergâmlık, fedakârlık bir Müslüman'ın mümeyyiz vasıflarındandır. Bu duygular öncelikle ailede devreye sokulmalıdır. Çocukların huzur, mutluluk ve istikballeri adına anne-baba özverili olmalı, kendi hayatlarını değil çocuklarının hayatlarını yaşamalıdır.

Şu ölçü unutulmamalıdır: “Her keyfi boşama; boşayan için bir nedamet, boşanan için bir haksızlık ve aile fertleri için de öyle bir huzursuzluk kaynağıdır ki bazen bütün bir hayat boyu kanayan bir yara gibi devam eder durur...”¹⁵³

152 Bakara: 102

153 F. Gülen, Ölçü veya Yoldaki Işıklar, Boşanma s. 148

10- Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem), “Evlenen, dininin yarısını korumuştur; diğer yarısı konusunda da takva dairesine girerek dinini muhafaza etsin.” buyurur. Fakat günümüzde evliliğin gayesi hususunda insanlarda oluşan yanlış anlayışlar, kültürel yozlaşma, maneviyattan uzaklaşma, bohem hayatı ve zevkleri için yaşama toplumumuzda boşanma düşüncesi gittikçe yaygınlaştırmıştır. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) çağları aşan beyanıyla bu hususta şöyle buyurur: “Kocasına mal vererek boşanmasını isteyen kadınlar, münafıktırlar.” ve “Allah, zevk için sık sık kadın değiştiren erkekleri ve zevk için sık sık koca değiştiren kadınları sevmez.” Ayrıca “Mazur bir sebep yokken kocasından boşanma talep eden kadın cennetin kokusunu bile bulamaz. Hâlbuki cennetin kokusu kırk yıllık yürüme mesafesinden duyulur.”¹⁵⁴ buyurmuşlardır.

Boşanmayı Makul Kılan Hususlar

İslâmiyet'te evlilik, geçerli sebep olmadığı müddetçe bozulmaması gereken kutsal bir bağıdır. Eşler, evlilikleri tehlikeye düştüğünde mümkün olan bütün çareleri denemekle emrolunmuşlardır. Başka çıkış yolu olduğu sürece boşanmaya başvurulmaz. İslâm, boşanmayı kabul eder, fakat her vesilede ondan vazgeçirmeye çalışır. Aklın, mantığın, toplumsal vicdanın gereği de böyle davranmayı iktiza eder.

Evliliği kurtarmak için her türlü yol denendikten sonra başarılı olunamıyor; evliliğin mutlaka bitirilmesi gerekiyorsa eşler haksızlığa ve zulme meydan vermeyecek şekilde güzellikle boşanma işlemini gerçekleştirmelidirler.

F. Gülen Hocaefendi bu hususta şöyle der: “Boşanma, din nazarında mübahların en sevimsizidir. Ne var ki, ruhsat ve

154 Prof. Dr. İbrahim Canan, Kütüb-ü Sitte, c.17, s. 232

cevâzının sevimsizliği kadar, men'edilmesi de gayr-i tabîi ve gayr-i fitrîdir.

Boşanmayı gerektiren zarûretleri görmemezlikten gelmek, insan mâhiyeti ve bu mahiyetin hususîyetlerini bilememe; evlenen herkesin birbiriyle imtizâc edeceğini beklemek ise, herkesi dümdüz, aynı fitrat, aynı mîzâc, aynı yapı ve aynı karakterde tasavvur etme gibi bir safderûnluk ifadesidir.”¹⁵⁵

Ayrıca “...boşanma, kronikleşen geçimsizliklerde başvurulabilecek en son çare görünümündedir. Çünkü ahenksiz aileleri zorla devam ettirerek, erkeğin de kadının da boşandıktan sonra tekrar evlenip yeni ve daha iyi bir hayat kurmaları ihtimaline engel olmak, mantıkî temelden yoksundur. Diğer bir anlatımla, fiilen birbirinden ayrılmış eşleri, hukuken bir saymak içtimaî bakımdan faydalı değil, tehlikelidir. Bu açıdan, Alman hukukçusu ve mütefekkeri Kohler, pek haklı olarak, “Geçinmelerine imkân olmayan karı-koca arasındaki evlilik, sadece bir azap ve işkence kaynağı olarak kalmaz, ruhî tekamüle bir mani teşkil edebilir ve büyük istidatları bir hiç menzilesine indirebilir.” demektedir. Bu özelliğiyle boşanma, bazı hallerde “rahmet” olarak da nitelenebilir. Yalnız bu rahmet ifadesinin boşanmanın genel hükmüne göre değil, özel hükmüne göre olduğunu da kaydedelim.”¹⁵⁶

Boşanmayı makul kılan hususlara Asr-ı Saadet'ten şöyle bir örnek verebiliriz: “Hz. Muhammed'e (sallallahu aleyhi ve sellem), evliliğini sona erdirmek isteyen bir kadın geldi ve kocasının karakter ve davranışlarından şikâyetçi olmadığını, fakat tek probleminin artık kendisiyle mukarenetten âciz olan kocası-

155 F. Gülen, *Ölçü Veya Yoldaki Işıklar*, Boşanma

156 Zühdü Mercan, *Kadın ve Aile*, s. 240; Dr. Ahmet Güneş, *Kur'an'da Boşanma Hukukunun Bazı Özellikleri*

nı dürüstçe sevmemesi olduğunu söyledi. Peygamberimiz, “Onun (mehir olarak verdiği bahçeyi) geri verir misin?” diye sordu. Kadın da: “Evet.” dedi. Peygamberimiz, o zaman erkeğe bahçesini geri almasını ve evliliği sona erdirmesini emretti. (Buhari)

Anlaşıyor ki, baştan boşama hakkı almamış bile olsa, Müslüman kadın, kocasının şiddete başvurması, onu gereksiz yere terk etmesi, evlilik sorumluluğunu yerine getirememesi gibi mücbir sebeplerden dolayı devam ettirmek istemediği bir evliliği sona erdirmeye mecbur kalabilir. Bu durumda mahkeme, evliliği sona erdirir.¹⁵⁷

Boşanma güzellikle olmalıdır. Kur’an-ı Kerim’de: “Boşama iki defadır. Bundan sonra evlilik ya iyilikle devam eder veya güzel bir şekilde sona erdirilir.”¹⁵⁸ buyrulur. Bu hususta Cenab-ı Hakk’ın emri ayette görüldüğü gibi gayet açıktır. Medenice davranılmalıdır, diğer türlü, mahkeme koridorlarında yaşanan sevimsiz manzaralar toplumumuz adına güzel ve sağlıklı bir görüntü oluşturmamaktadır.

---

157 Şerif Muhammed, Yeni Ümit, s. 55

158 Bakara, 2/229

İSTİFADE EDİLEN KAYNAKLAR

- BEDİÜZZAMAN, Said Nursi, Lem'alar, Işık Yayınları, İstanbul. 2004
....., Mektubat, Işık Yayınları, İstanbul, 2004
....., Barla Lahikası, Sözler Yayınevi
....., Emirdağ Lahikası, Sözler Yayınevi
GÜLEN, M. Fethullah, Ölçü ve Yoldaki Işıklar, Nil Yayınları
....., Çağ ve Nesil, Nil Yayınları
....., Fasıldan Fasıla (1-2), Nil Yayınları
....., Çekirdekten Çınara, Nil Yayınları
....., Sonsuz Nur, Nil Yayınları, İzmir, 1994
CANAN, İbrahim, Hadis Ansiklopedisi, Akçağ Yayınevi, İstanbul
ÇALIŞKAN, Hasan, Evlilik ve Aile Hayatı, Çelik Yayınevi, İstanbul, 2001
Yeni Ümit Dergisi
Sızıntı Dergisi
ŞAHİNER, Necmettin, Son Şahitler, Yeni Asya Yayınları, İstanbul 1993
HEYET, Bir Müslümanın Yol Haritası, Işık Yayınları, İzmir, 2005
YILDIRIM, Suat, Kur'an-ı Hakim ve Açıklamalı Meali, Işık Yayınları, İstanbul, 2004
MERCAN, Zühtü, Farklı Açılardan Kadın ve Aile, Işık yayınları, Şubat, 2005